

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

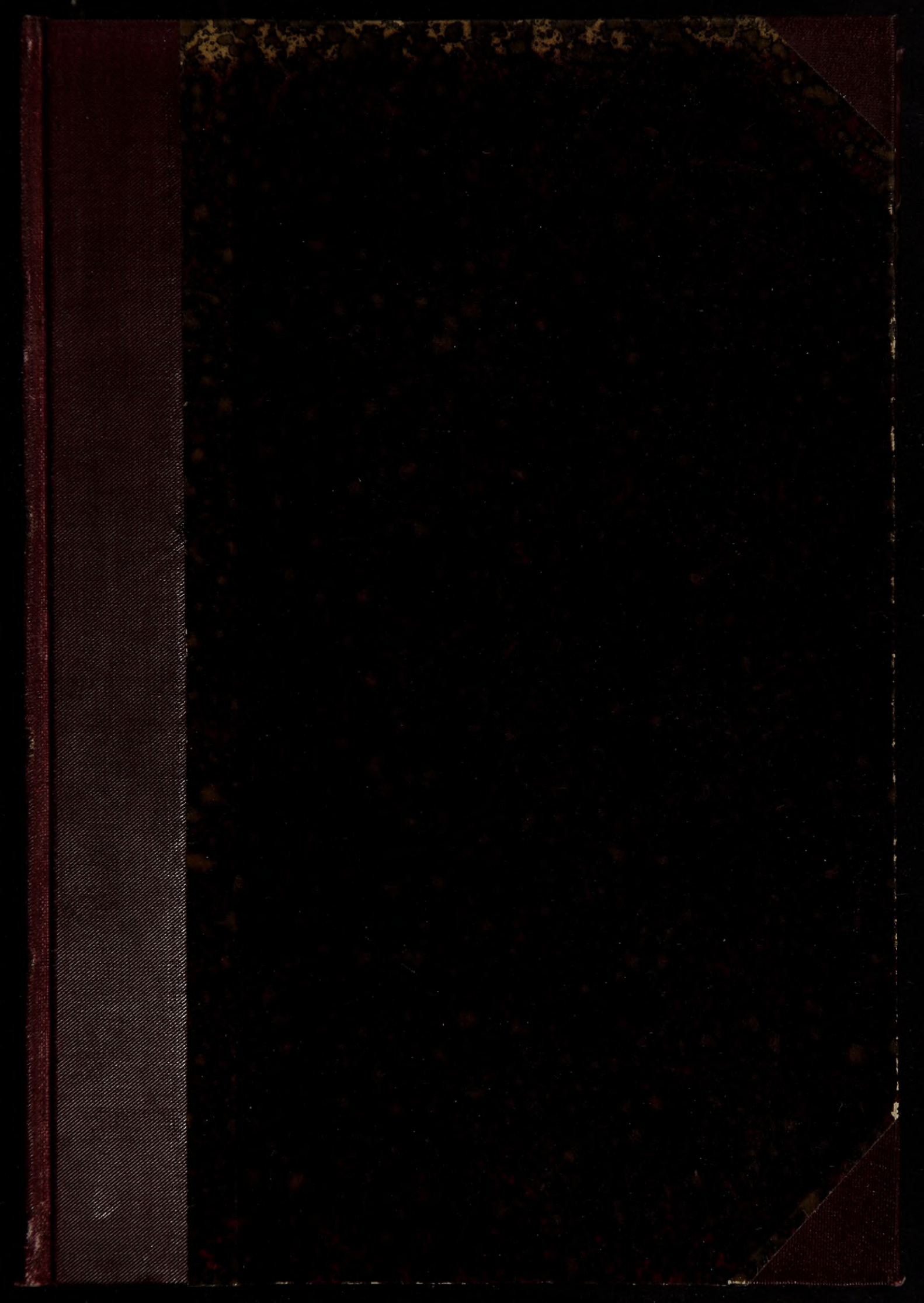
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

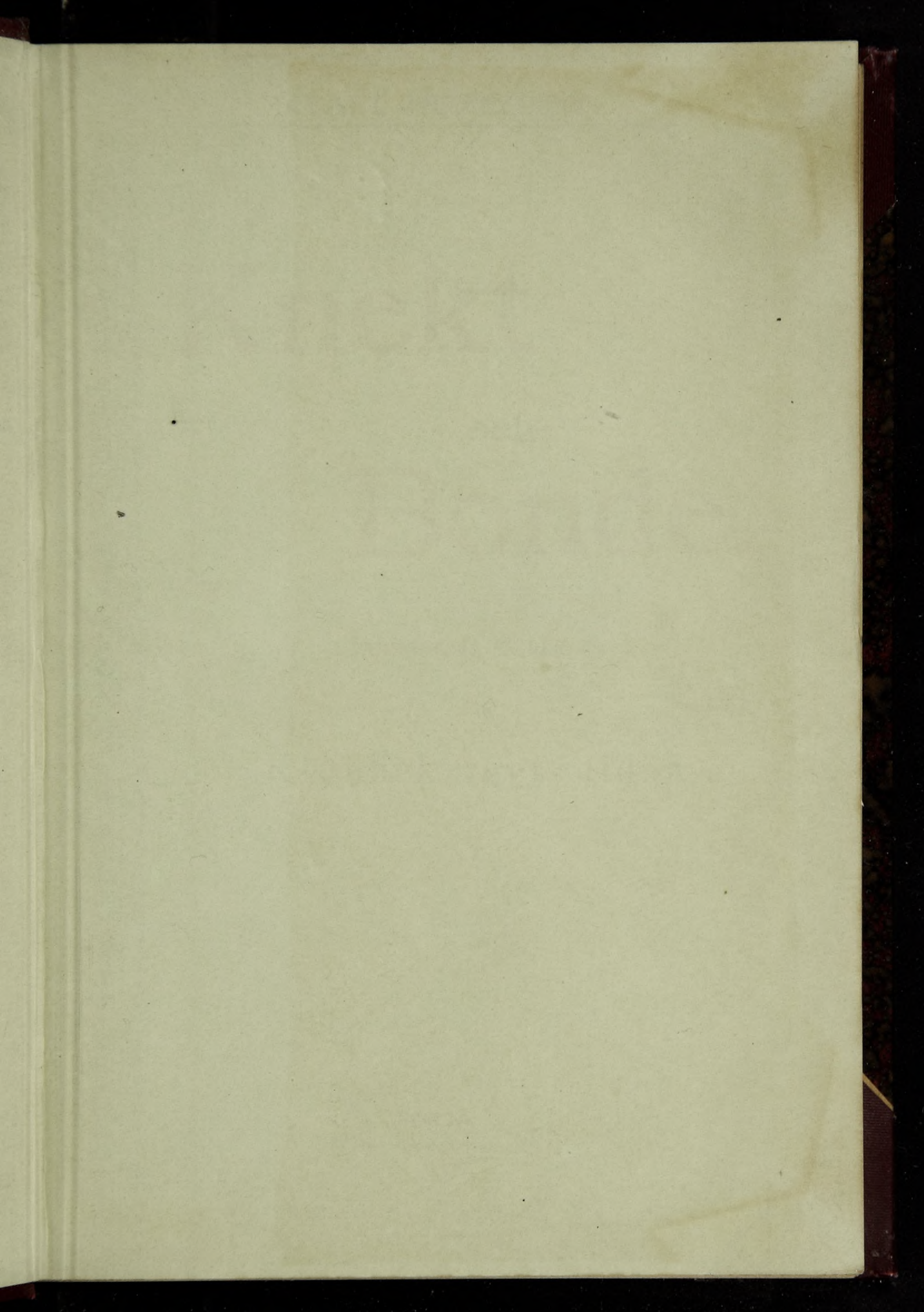
LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Vitt
sv.

RAFAËL HERTZBERG.

Knekt och Bonde.

Romantisk skildring

från

Klubbekrigets tider.

BORGÅ.

Werner Söderström 1890.

3 m. 25 p. — 2 kr. 50 öre.

1870

1870

1870

1870

1870

1870

1870

1870

1870

KNEKT OCH BONDE.

Romantisk skildring

från

Klubbekrigets tider

af

Rafaël Hertzberg.

BORGÅ 1890,

Werner Söderströms förlag.

HELSINGFORS,
Hufvudstadsbladets Nya Tryckeri.

Innehåll:

	Sid.
Höstmarknaden i Åbo	1.
Klas Fleming	26.
Gudstjensten i Storkyro kyrka	48.
Ebba Fincke	62.
Julaftonen på Porkkala	88.
Bondepöjken	94.
Olof Perkelsson	110.
Hexans dryck	128.
Åter i Österbotten	145.
Böndernas sista strid	163.
Hjertesorg	176.
Öfver den mäktige står Gud	186.
Hexans andra dryck	202.
Slutet	215.

Höstmarknaden i Åbo.

Det var höstmarknad i Åbo. En talrik allmoge hade infunnit sig och fylde med sina lass stadens trånga gator och torg. Hästars gnäggningar, skrik och skrål ljödo på alla håll. man köpslog och prutade, men det var ej mycket man hade att sälja. Spanmål sågs ej alls. Tavastländingarna, som kändes af den korta växten, det ljusa håret och de säfliga rörelserna, hade hemtat hampa, lin och tor-kadt fårkött. Bönderna från stadens omnejd bjödo ut träkärl och väfnader. Virkade yllekläder, vantar och dockor, som borgarhustrurna i Nådendal tillverkat, hade liflig efterfrågan bland allmogen, likasom de vackra spetsarna från Raumo funno beundrare och köpare bland

adelsfruarna. Trävirke och tjära från socknarna i Satakunta och fisk från skärgården uppköptes likasom äfven linet af stadens borgare för utskeppning.

I gathörnen och på bron sutto blinda eller eljest vanföra tiggare och räckte ut sina händer mot de förbigående, under det de med gnällande röst sjöngo andliga sånger eller i vers satta redogörelser för sina olyckor. Skärande klarinettoner och dundrande trumslag ljödo här och der från gårdarna, der kringresande gycklare gjorde sina konster. Vid portarna till dessa gårdar var det alltid folkskockning, och högljudt skratt beledsagade prestationerna. Starkast var trängseln på en gård vid torget, öfver hvars port var upphängd en stor gul duk, på hvilken var målad i granna färger en fantastiskt klädd qvinna, som balanserade dragna svärd på hufvudet, händerna och de nakna bröstet. Utanför porten stod på en stenafvisare en gosse, klädd i rödrutiga kläder med bjällror i fällarna och med ena halfva ansigtet hvitmåladt och den andra hälften röd. Han slog på en väldig

trumma och ropade till folket oupphörligt någonting på tyska.

— Hvad säger han? frågade en bonde, vändande sig till en ung fänrik, som stannat i flocken bredvid honom och kastade förtjusta blickar på en i bondens sällskap varande fylig och rödkindad bondflicka i den vackra Ilmola drägten.

— Han säger, svarade fänriken, att derinne visas historien om den rike mannen och Lazarus, samt den underbara qvinnan, på hvilken svärdsudd icke biter.

— Den rike mannen och Lazarus, upprepade bonden bittert. Sådant se vi alla dagar. Det är vi bönder, som få lefva Lazarus' lif, under det herrarna sitta vid de dukade borden

Han fick ej tid att fortsätta, ty den påträngande mängden förde honom, flickan och fänriken med sig in på gården, der de snart stodo så tätt inklämda, att de knapt kunde röra sig.

Gårdens innersta vrå var medelst ett utspändt rep afskildt från åskådarena, och till ytter-

mera visso gick en i lång, röd kappa klädd, skäggig man fram och åter vid detta stängsel, hållande tillbaka de mest närgångna pojarna. Föreställningen hade redan begynt. Qvinnan med svärden gjorde som bäst sina konster. Hon räckte ett svärd åt åskådarena, för att de skulle få öfvertyga sig om, att det var skarpslipadt. Sedan tog hon svärdet, stälde det med spetsen på sin flata hand och balanserade det en stund, utan att skada sig. Derpå stälde hon svärdspetsen på sin bara axel, sedan på nacken och derefter på pannan. Publikens förundran var stor. Man väntade hvart ögonblick att hon skulle dödligt skada sig med det skarpa svärdet, och ångest och fasa målade sig i mångas, isynnerhet qvinnornas ansigten. Men liksom hon ej hade vetat af någon fara, balanserade qvinnan sitt svärd och tog derunder några lätta danssteg. Slutligen stälde hon svärdet med spetsen i örat. Jesus Maria! ljöd det halfhögt från qvinnornas läppar och äfven männen stodo i yttersta spänning. När äfven denna uppvisning var lyckligen öfver, böjde hon hufvudet bakåt,

stälde svärdet med spetsen i ena näsborren och gick fram och åter med lätta danssteg och under mjuka, slingrande rörelser med armarna.

När hon slutat, var det som om folket åter kunde andas.

— Hon är en trollpacka. Gud bevare oss för en sådan! sade en gammal bondqvinna.

— Att de låta sådana der resa omkring och vända ögonen på folk, sade en annan.

— Hon kan konsten att göra sig hård mot jern; det skulle också jag gerna vilja lära mig, upplyste en knekt.

Den unge fänriken, som i början endast haft öga för den vackra österbottniska bondflickan, vände vid flickans förskräckta uppsyn sina blickar till konstmakerskan, just som denna gjorde en sirlig nigning för publiken och försvann. Ett drag af tveksam förvåning spred sig öfver hans ansigte och han uttalade halfhögt:

— Gretchen!

Var det hon? Kunde det vara möjligt? Eller var det blott en tillfällig likhet?

Medan han ännu grubblade häröfver, hördes trumpetstötur från gatan. Det var den vanliga lystringssignalen, som härolderna använde då de hade något att förkunna för folket.

Härolden, en ryttare till häst, hade stannat på torget helt nära porten till den gård, der gycklarena hade tagit sin skådebana, och förkunnade för den nyfiket lyssnande hopen, att Klas Fleming, friherre till Wik, riksmarsk och krigsöfverste, konung Sigismunds befullmäktigade ståthållare öfver Finland, kallade en hvar, adelsman, prest, borgare och bonde, till domkapitlet, der han ville läsa upp för dem ett bref från konungen. När härolden sedan red förbi porten och den nyutnämnde fogden öfver Österbotten, Abraham Melchiorsson, som följde med honom, såg att gården var fullpackad med folk, lät han härolden stanna och upprepa sitt budskap.

När härolden slutat, vände sig Abraham Melchiorsson till folket och sade:

— Vår nådige herre, konung Sigismund, vill låta folket bibehålla sina gamla heliga kyrko-

bruk, på det att landet icke vidare skall blifva straffadt med missväxt och dyr tid. Kommen nu alla till domkapitlet och låten biskopen och de af konungens fiender vunna presterna veta, hvad eder vilja är. Herr Klas kallar eder alla, adel, borgare och menige man.

Abraham Melchiorsson hade just nyss kommit från Polen med konungens fullmagt att vara fogde i Österbotten i stället för den Sigismund och Fleming tillgifna fogden Thomas Jöransson. Denne hade nemligen hertig Karl till följd af de österbottniska böndernas klagomål redan året förut afsatt och, då han ej godvilligt lemnade sitt fögderi, sedan på våren låtit fängsla och föra till Stockholm för att undergå ransakning och dom. Abraham Melchiorsson var en medelålders man med ståtlig växt och lifliga, sluga anletsdrag. Klädd i präktig dräkt och ridande på en rikt prydd, svart häst, gjorde han ett fördelaktigt intryck, der han lät sin blick befallande hvila öfver folket. Då han såg fänriken der inne på gården, gaf han honom ett tecken, och denne började genast bana sig väg genom mas-

san. Derunder vände han gång på gång sina blickar mot gårdens bakgrund för att möjligen ännu få se konstmakerskan, men hon förblef dold bakom det skynke, som afstängde det innersta hörnet af gården till omklädningsplats för komedianterna. En stor del af de på gården församlade följde honom och slöto sig till den tätta skara, som drog efter härolden och Abraham Melchiorsson på väg till domkapitlets i kyrkan belägna samlings-sal.

På kyrkogården var vid deras ankomst dit en talrik menighet af borgare och bönder samlad. Många voro druckna och förde oljud. En flock af Flemings ryttare höll längre bort på kyrkogården, och närmast dörren till domkapitlets sal stodo fotknektar med blanka hillebarder.

Biskop Ericus Erici med domkapitlets ledamöter samt några andra prester voro redan samlade i domkapitelssalen och sutto kring det stora, med grönt kläde beklädda bordet. Klas Fleming satt vid ett mindre bord i salens öfre ända och jemte honom syntes der hans anhängare bland den finska adeln. När

Abraham Melchiorsson anländt och den tillströmmande menigheten fyllt salen ända till trängsel, så att äfven förstugan var fullpackad med folk, steg Klas Fleming upp, och vändande sig till biskopen föreläste han det bref, han hade fått från konung Sigismund i Polen och för hvars meddelande detta möte hade blifvit sammankalladt.

Konungen skref att berättelse hade inkommit till honom, att biskopen och konsistorium i Åbo hade likmätigt Söderköpings beslut „gjort en otillbörlig förändring i kyrkorna i Finland och särdeles i Åbo domkyrka, derutinnan att biskopen alla altartaflor, som der i några hundrade år af förfäderna till en prydning varit uppsatta, låtit förderfva, nedrifva och bortkasta, alldeles efter de kalvinisters sätt, som hvarken Kristi kors eller någons af de helige beläte lida kunna. Derför befalde nu konungen honom, Klas Fleming, att hafva inseende, det sådant belätens förstörande i Finland icke föröfvas måtte och kalvinisteriet såväl der som i Sverge taga öfverhanden förr än man det kunde förmoda. Och der i san-

ning befunnes, att sådana altartaflor voro sålunda borttagna, skulle biskopen dem igenhemta och i god förvaring hafva till dess konungen varde derom vidare förordnande“. Likaså hade det kommit till konungens kännedom, att allt efter samma olagliga Söderköpings beslut kyrkosederna blifvit förändrade så att Kristi lekamen icke mer under klockringning upphöjdes vid nattvarden, vaxljus icke tändes vid messa och dop, salt icke gafs barnen vid döpelsen och djefvulen icke dervid besvärjdes, att presterna icke tillätos bära den hvita messeskruden och att vid hustrurs intagande i kyrkan, brudvigningar och begrafningar kyrkans af ålder helgade och af folket med vördnad ansedda bruk icke längre iakttogos. Och ville konungen därför hafva biskopen befaldt, att han skulle tillse det inga anstalter till religionens förändrande och folkets oroande finge vidtagas utan konungens vilja och samtycke.

När Fleming slutat läsningen, öfversatte han brefvet till finska och tillade, att det var

konungens vilja, ett derest folket önskade, skulle de gamla kyrkobruken åter upptagas.

— Ja, ja, vi vilja det! Det vilja vi! skrånade de druckna bönderna om hvarandra.

— Sedan vaxljusen blifvit borttagna från altaret, har ymnigheten på säd minskats i våra lador! ropade en.

— Landet har blifvit hemsökt med missväxt och dyr tid, alltsedan aftonringningen upphört! skrek en annan.

— Vi vilja ha igen våra gamla kyrkobruk, eller jaga vi också presterna bort! hördes en röst i farstun.

— Ja, ja! ropades på alla håll.

Biskopen, en femtio års man med lugna, milda, men energiska drag, och långt grått skägg, reste sig nu.

— Det är — sade han med fast röst — redan det tredje året, sedan genom Upsala mötes beslut några ceremonier, som efter reformationen qvarblifvit ända härtills i våra församlingar, begynte förändras och deras missbruk öfverallt i riket fördömas; och alla fromma biskopar hafva allvarligt arbetat derpå

att dessa onyttiga och vidskepliga bruk, såsom hinder för den sanna religionen, måtte aflägsnas ifrån församlingen.

— Men det vilja vi inte! skrek en röst ur hopen.

— Äfven jag har gjort, fortfor biskopen lugnt, hvad jag kunnat och såväl i offentliga som privata sammanträden allvarligt förmanat detta stifts prester, att de borde undervisa sina åhörare om samma bruk och dessas onyttiga och papistiska vidskepelse. Men djefvulens ondska är sådan

— Presternas ondska är större, skrek en drucken bonde.

— att han bjuder till att hindra, hvad han inser lända till Guds ära och församlingens väl. Derfor hänga ännu många af menige man med sina själar fast vid de vidskepliga ceremoniernas iakttagande, hållande före, att gudstjensten och religionen förnämligast ligga deruti.

— Vi vilja behålla vår gamla tro! skrålade hopen.

— Men de må betänka, att ingen reli-

gion, ingen gudstjenst, ej heller människors salighet ligger i ceremonier. Icke heller står det oss mera fritt, sedan de engång med allas enstämmiga bifall öfver hela riket blifvit afskaffade, att ånyo återställa dem med största skandal och sanningens förnekande. Såsom en ordets tjenare vill jag därför stadigt vidhålla Upsala mötes beslut, som är gilladt med alla ständernas underskrift äfvensom af konungen och sedermera ytterligare på Söderköpings riksdag bekräftadt. Men att bönderna gifva brukens aflysande skulden för åkrarnas ofruktbarhet och andra olyckor, såsom jag vet att mångenstädes sker, är mägta löjligt och en kristen menniska ovärdigt.

Under biskopens tal hade Fleming flere gånger velat taga till ordet, men åter hejdat sig. Nu när denne slutat, steg han häftigt upp, slog sin knutna näfve i bordet och röt:

— I förglömmen eder, mäster Erik! I djerfvens tala om hvad I och edra gelikar, uppeggade af hertig Karls förrädiska stämplingar, olagligen och konungen ovetande beslutit. Jag har ännu icke fått tala med eder

om riksdagen i Söderköping, dit I begåfven eder i trots af mitt förbud, att ingen från detta land skulle få fara öfver för att deltaga i detta förrädiska möte.

Lugnt svarade biskopen:

— I hafven ingen rätt att bestämma öfver mina gerningar, herr riksmarsk. Jag gör i hvad mig angår i öfverensstämmelse med mitt embete och mitt samvetes bud.

— Ni fördristar er alltså att taga parti för hertigen, hviken intet annat är än en riksförrädare, som sätter sig upp emot vår nådige herre och konung och vill taga riket ifrån honom, röt Fleming.

— Jag tager ingen andel i edert och hertigens kif. Jag har alltid tänkt och talat vördsam om konungen och skall ock hädanefter som hittills bevisa honom, såsom den högsta öfverhetspersonen, tillbörlig lydnad. Men jag tyckte mig finna, fortfor bispen efter ett kort uppehåll, att konungens bref, som I nyss lästen upp, icke fullt öfverensstämmer med den tolkning af detsamma, I gjorden för menige man

på finska språket. Viljen I icke låta mig få en afskrift af brefvet?

Fleming var just i begrepp att gifva biskopen ett uppbrusande svar, då ett häftigt buller och skrik på kyrkogården tilldrogo sig allas uppmärksamhet. Den unge fänriken, som hade stått vid farstudörren, trängde sig ett stycke fram genom den tätt sammanpackade hopen och sade med af vrede flammande kinder:

— Jag tänker, att det icke kan vara vår nådige konungs mening, att våra själasörjare och lärofäder presterna föraktligt behandlas och skymfas inför en uppretad folkhop. Men ännu mindre kan det vara hans mening, att edra knektar skola tillfoga ordets tjenare det gröfsta öfvervåld, såsom nyss är skedt derute.

— Blanda eder icke i det, som icke angår eder, frände! sade marsken strängt. Och hvad är det för öfvervåld, I talen om?

— Några af edra ryttare hafva kastat tvenne österbottniska prester öfver kyrkmuren svarade den unga adelsmannen med harmen röst.

— Österbottniska prester! upprepade riksmarsken hånfullt. Jo, mina ryttare känna dem nog. Det är de som uppvigla bönderna till tredskande mot krigsfolket och föra deras klagolåt till hertigens handtlangare. Det var rätt åt dem.

Den unge fänrikens ögon blixtrade af ovilja och han svarade:

— Och sådant tal kunnen I föra, herr Klas! Är detta det föredöme, I gifven menige man såsom konungens ståthållare i landet? Kan det då taga någon ända på brotten och rövverierna?

— Nå nå, käre frände, tagen icke så illa vid eder, svarade marsken spefullt. Har presterna vederfarits orätt genom att ryttarena kastat dem ut från kyrkogården öfver muren, så vet jag icke, huru den saken annorlunda skall kunna hjälpas, än att mina ryttare kasta dem med bättre fart in igen öfver samma mur.

Marskens följeslagare brusto ut i skallande skratt och den unge adelsmannen aflägsnade sig med en blick af ovilja. Af folkhopen hade de flesta redan af bullret lockats ut på

kyrkogården, och då ingenting vidare var att andraga, skingrade sig äfven de öfriga. Sammankomsten var slut och Klas Fleming red med sitt följe till slottet. Men Ericus Erici stannade kvar med sina kapitularer för att uppsätta en skriftlig protest till Fleming med anledning af det presterna tillfogade öfvervåldet.

Det var redan mörkt, då fänriken Nils Ifvarsson vår bekantskap från gården vid torget, efter att hafva lemnat sammankomsten och strukit omkring på marknaden, beredde sig att återvända till slottet, der han hade sitt kvarter. Han hade förgäfvets sökt att återfinna det tyska komediant-sällskapet. Det hade slutat sina föreställningar för denna dag och stod ingenstädes att träffa. Nå ja, jag ser väl dem i morgon, tänkte han och gick långsamt hemåt, gnolande en munter visa. De förr så lifliga gatorna voro nu folktomma, tysta och mörka. I alla hus voro luckorna tillskrufvade; blott krogarna voro ännu öppna och de druckna gästernas skrål och oväsen ljödo vida omkring. Sång, skrik, fiol- och klarinettoner sammansmälte till

ett underligt, skärande virrvarr, i hvilket hästarnas gnäggningar och ilsket hundskall från gårdarna blandade sig.

När han gått ett stycke längs Klöstergatan, tyckte han sig höra nödrop. Han stannade och lyssnade. Ropet förnyades, svagt och liksom qväfdt. Det var en qvinnoröst. Han vek hastigt in på en till ån ledande gränd, följande ljudets riktning, och mötte efter några steg tvenne knektar, hvilka släpade en qvinna, under det de höllo för hennes mun, att ej hennes rop skulle höras.

Utan att besinna sig drog han sin värja och ropade åt knektarna att släppa qvinnan. Den ena gjorde så, men ej för att efterkomma hans befallning, utan för att med ett skarpt hugg låta honom böta för sin opåkallade inblandning i deras förehafvande. Fänriken förekom honom likväl och sträckte honom med en välriktad stöt af värjan till marken. När den andra knekten såg sin kamrats fall, lemnade han sitt byte och flydde.

Fänriken brydde sig ej om att förfölja honom, utan skyndade till qvinnan, som hade

sjunkit ned på gatan, utmattad af ansträngning och skrämsel.

Han lyfte upp henne och frågade om hon var skadad. Nej, det var hon inte. Nå, Gud vare lof, tröstade han, då skulle nog allt bli bra. Han skulle följa henne till hennes qvarter. Hon behöfde ej mera vara rädd. Ingen skulle göra henne något ondt.

Hans skydsling befans vara en ung flicka och när de efter en stunds vandring befunno sig framför en öppen krog, kände han i ljuskenet från dörren igen den vackra österbottniskan, som han stått och beundrat på förmiddagen, och äfven hon tycktes känna igen honom.

— Det var ju du, som i dag stod der vid porten vid torget? sade han.

— Ja, herre, svarade flickan.

— Hvad heter du?

— Greta, Greta Palainen.

Nu först kom det honom före, att det var besynnerligt, huru flickan hade kommit i knektarnas händer. Så sent på dygnet och isynnerhet marknadstideu gick man ej gerna

ut ensam på de mörka gatorna, allra minst en qvinna. Denna tanke liksom plågade honom, och slutligen kunde han ej afhålla sig ifrån att fråga, huru hon råkade ut för knektarna.

Den unga flickan visade tydlig förvåning. Det föreföll, som om hon ej ville svara. Emellertid låg det ett sådant drag af oskuld öfver det vackra, ännu nästan barnsliga ansigtet, att han ej ett ögonblick tviflade på hennes ord, då hon svarade:

— Jag gick att möta min far. Han dröjer så länge borta, och jag kände mig helt orolig. Men der hör jag några komma. Det är hans röst. Gå nu, kära herre, att han inte ser oss tillsammans här på gatan. Det kunde bli ledsamheter af. Gå, och haf tack för hvad I gjort mig. Det skall jag aldrig glömma.

Med brådskande steg skyndade hon emot de kommande och lemnade den unge fänriken att stå der ensam, smått förbluffad öfver hennes hastiga försvinnande. Också vi skola lemna honom der och se, hvad som vidpass en timme tidigare tilldrog sig nere vid slottet.

Vid Stor-Heikkilä stranden sköt, kort efter mörkrets inbrott, en båt ut på vattnet och efter en quart timmes ljudlös rodd i vassbrynet lade den till vid slottsmuren. Vattnet gick här nästan ända till muren, lemnande blott en så smal strandremsa, att de tre karlarna, som voro i båten, kunde draga den till hälften upp på land. Det var tyst öfver allt. Endast från vaktrummet eller knektekammaren nära slottsporten hördes röster och skrål.

De tre männen reste upp en stege, som de hade med sig i båten. En af dem höll stegen stadigt mot muren, och de båda andra började klättra upp.

Der innanför i det djupa hålet låg en bonde på en kärfve halm. Fångvaktaren hade i skymningen hemtat in en kruka med dricka och litet bröd, hvarefter dörren åter reglats och den hemska, tysta ensamheten ostörd kom till väldet.

Den långa tid fången varit instängd hade redan börjat göra honom likgiltig för hvad som försiggick med honom. Vid fångvaktarens inträde hade han ej ens vändt på huf-

vudet. Den ena handen låg på det fuktiga stengolfvet och den andra höll han under hufvudet. Det var fullkomligt mörkt i hålan och fönstergluggen aftecknade sig mot aftonhimlen liksom ett hål i mörkret. Vid någon tidigare belägring hade en kula råkat gluggens hörn, ryckt löst hela öfra kantens murbruk och böjt gallerstängerna åt sidan. Den fångne låg alla qvällar och stirrade dit upp. Der, endast der var vägen till friheten. Men gluggen var högt uppe på muren och han hade intet medel att nå den. Endast hans tankar och hans längtan togo denna väg, nu som alltid, då i qvällens mörker en stjerna en kort stund med sin vänliga, klara blick såg ned genom öppningen; de begåfvo sig till det fjärran Österbotten, der skylarna nu stodo på åkern, i fall ej Flemingens rytare hunnit släpa dem bort. Han satte sig upp i den unkna halmen, hans väldiga bröst häfde sig och händerna knötos hårdt.

Det skymde för gluggen. Så gjorde det hvarje gång ett moln drog förbi den fläck af himlen, som omfattades af öppningen.

— Ilkka! Jakob Ilkka! ropade en dämpad röst som från höjden.

Fången lyssnade. Han kunde ej fatta hvad det var.

— Ilkka! Jakob! ljöd det åter ner i den djupa hålan. Vi äro här för att hjälpa dig.

Han såg upp, men kunde ingenting se, ty gluggen var fortfarande skymd.

— Hvem? Hvar? svarade han dock med af rörelse darrande röst.

— Palainen och andra vänner. Vi äro här uppe i gluggen. Se hit!

Det blef åter ljust i öppningen och han kunde se hälften af ett människohufvud afteckna sig som en mörk skugga mot himlen.

— Kom fram hit till muren, ljöd det åter der uppifrån. Vi skola böja undan gallret, som är söndrigt, och släppa ned till dig ett rep.

Ilkka lät icke säga sig detta två gånger. Det svaga gallret gaf lätt efter, repet firades ner och efter några ögonblick hade de utanförvarande halat honom upp till gluggen, genom

hvilken han icke utan möda lyckades tränga sig ut.

Qvällen var mörk, men för Ilkkas vid mörkret i fängelsehålan vana öga var den klar som en sommaraftons skymning. Ännu med blott med hufvudet och bröstet utanför gluggen, hvars rostiga gallerstänger klämde ihop hans sidor, lät han med en rysning af vällust sina blickar hvila på fälten, skogarna, sjön och de från människoboningarna ut i qvällen strålände eldskenen. Han andades djupt, och han kände huru den friska luften fylde hans lemmar med ny kraft.

— Bort, bort fort härifrån! hviskade han knapt hörbart.

Snart hade de båda männen lyckats hjälpa honom helt och hållet ut, repet och stegen togos ned och lades i båten, i nästa ögonblick voro alla ombord och båten roddes bort med hastiga årtag, utan att någon hade märkt det djerfva företaget.

Men när flyktingarna stego i land vid Stor-Heikkilä stranden, mumlade Jakob Ilkka mellan tänderna:

— Vänta du, Klas Fleming. En gång skall du få känna Jakob Ilkkas hämnd.

Följande morgon hade de redan med annat marknadsfolk lemnat staden och voro på väg till Österbotten.

Klas Fleming.

Hösten hade framskridit och man var i början af december. På Åbo slott var lif och rörelse. Trupper anlände dagligen från olika delar af landet. Snart var större delen af Flemings krigsfolk samladt här, ty marsken skulle på nyåret bryta upp till Keks-holm, för att ändtligen enligt bestämmelserna i Teussina-freden öfverlemna detta slott och dess underlydande län till Ryssland. Krigsfolket var inqvarteradt i staden, men det högre befälet hade fått rum på slottet.

Dessutom hade Fleming en annan orsak att hålla trupperna samlade. Det var ej svårt att förutse, att det snart skulle komma till öppet krig mellan hertig Karl och honom.

För detta ändamål hade han på Pikkala gård, der han vanligen vistades under sina besök i Nyland, låtit bygga flere nya fartyg, hvilka nu fullt bemannade och försedda med trupper lågo i Åbo, för att på våren segla öfver till Sverge, der äfven konungen samtidigt skulle infinna sig från Polen.

Slottets salar och gemak genljödo af glada röster. För julens skull, som var i antågande, hade äfven de vid hären befintliga adelsmännens familjer samlat sig på slottet för att fira helgen tillsammans med de sina. Främsta rummet i den qvinliga kretsen intogs sjelffallet af Flemings maka, Ebba Stenbock, och deras båda unga döttrar, likasom deras son, den tjuguårige Johan Fleming, var den förnämsta bland de unge männen och alla fruntimrens förklarade gunstling.

Det var Lucie-aftonen och ungdomen roade sig med dans och lekar i stora slottsalen. Middagsmåltiden var nyss slutad och alla voro upprymda af det ypperliga spanska och renska vinet, hvaraf glas och bägare ständigt stodo fulla, och som genom tillsatts af

kardemumma, ingefära, kanel och andra krydder gjorts än mer upplifvande. Stämningen hade under middagens lopp förhöjts genom musik och sång, den senare utförd af gossar från stadens katedralskola, hvilka efter gammal sed under sin magisters ledning uppvaktat de höga herrskaperna på slottet med sång för att för sitt omak få god traktering och litet julpengar.

I salens öfra ända sutto i höga karmstolar fruarna i gladt samspråk och på de med sidenkuddar betäckta bänkarna i salens djupa fönstersmygar sutto de unga tärnorna, hvilande sig efter dansen, leende och varma. Lägre nere vid dörren hade de unga adelsmännen tagit plats kring ett stort bord och låto sig väl smaka den röda, starkt kryddade clareten, som pagerna från tunga silfverkanor fylde i deras tennbägare.

Något afsides från de andra sutto Johan Fleming och Nils Ifvarsson.

— Det är en lång resa du har att göra, Nils, sade Johan, och synnerligen treffligt lär du nog inte få der borta i vilda ödemarken.

Annat vore det att stanna här, inte sant. Men jag glömmer ju alldeles, att du har en brud, som väntar dig.

Nils anlete mulnade.

— Du har rätt, sade han. Jag har en brud, men jag vet knapt hur hon ser ut. När jag som fjorton års pojke for bort från min frändes, Götrik Finckes gård till kriget i Ryssland, voro vi mycket goda vänner, den lilla Ebba Fincke och jag, och hennes far ville att vi skulle lofva hvarandra tro, hvilket jag gerna gjorde. Det var en barnslighet och Gud allena vet, hvad deraf skall blifva.

— Du har väl kastat dina ögon på någon annan skön jungfru, sade Johan skrattande.

— Nej, det har jag inte, svarade Nils allvarligt.

— Icke ens den vackra Gretchen?

Nils rodnade.

— Hon har räddat mitt lif och jag älskar henne som en syster, sade han. Vet du, jag såg henne vid marknaden här i Åbo, men förlorade henne sedan åter ur sigte, oaktadt jag sökte henne i flere dagar.

— Såg du henne verkligen?

— Ja, det var alldeles säkert hon.

Nu trädde Klas Fleming in i salen.

— Nå, sade han och klappade sin son och Nils vänligt på axeln, har ni redan tröttnat att dansa? Ser ni inte, hur jungfrurna sitta och kasta längtande blickar hit öfver. Låt oss nu få en munter juledans, så att vi alla kunna vara med, unga och gamla, efter gammal, god sedvänja. Låt piparena spela upp.

Johan sade till åt spelmännen och skyndade sig till de närgränsande rummen för att kalla in de pokulerande krigarena. Snart stodo alla ordnade i tvenne led, fruntimren på ena sidan och kavaljererna på den andra. Följande Klas Flemings exempel stälde sig fältherrarna Arvid Stålar, Axel Kurck och Anders Boije med i ledet, och midt emot dem stodo deras fruar, med fru Ebba Fleming i spetsen. Så började leken. Musikanterna gjorde sitt bästa med flöjter, klarinetter och trummor, och de dansande sjöngo, fruntimren och kavaljererna i tur:

Här komma de stolta nunnor,
Herr domine!

Från de gröna lunder,
Cito, cito, citissime, herr domine!

Hvad vilja de stolta nunnor?
Herr domine!

Från de gröna lunder,
Cito, cito, citissime, herr domine!

De vilja med biskopen tala,
Herr domine! o. s. v.

Biskopen är ej hemma,
Herr domine!

Hvar månde han då vara!
Herr domine!

Han är i sin skrifkammare,
Herr domine!

Hur lyder det han skrifver?
Herr domine!

Sången, som hittills gått i långsam takt, skyndade nu på, då kavaljererna svarade:

Och detta bref det lyder så,

Herr domine!

Att ungersven skall sin jungfru få,

Cito, cito, citissime, herr domine!

Derunder möttes båda leden, hvilka under föregående verserna än närmat sig, än aflägsnat sig från hvarandra, och en hvar tog sin dam och svängde om i hurtigaste fart. Under allmän fröjd och gamman slutades leken och kavaljererna ledde damerna tillbaka till deras platser.

En page kom och lemnade åt marsken ett bref. Ett ilbud från Abraham Melchiorsson i Österbotten hade hemtat det, sade han. Fleming tog brefvet och begaf sig till sitt rum. Efter en stund lät han kalla Stålar, Kurck och Boije. En allmän förstämning spred sig i salen och fru Ebba sade:

— Det är redan sent. Låt oss tänka på att gå till hvila.

Hon steg upp och gick med de öfriga

fruarna samt följd af de unga flickorna långsamt genom salen till fruntimrens våning, vänligt nickande åt de höfviskt bugande unge männen. Äfven dessa drogo sig undan till sina rum; endast Johan och Nils stannade qvar gående arm i arm fram och åter i den stora, tomma salen.

— Jag vet inte, hur det kommer sig, sade Johan, men jag känner mig alltid så underligt beklämd i detta slott. Äfven nu har jag inte kunnat vara rätt glad. Allt förefaller mig så dystert här. Det är som såge jag öfverallt den olycklige konung Eriks sorgsna ansigte. Det ligger ingen välsignelse mer öfver dessa murar, der broder hållit broder fånglad. Ser du Nils, fortfor han och stannade vid ett ställe af den väfda tapeten, som upplystes af vaxljusen från ett af borden. Ser du, Akilles, som släpar Hektors lik i sanden, har ett riktigt obehagligt tycke af salig konung Johan.

Tapeten framstälde Trojas belägring, och den grekiska hjelten hade i sjelfva verket, kanske af en slump eller måhända för att

konstnären velat smickra hertig Johan, till hvars förmälning slottet blifvit uppputsat, erhållit en påtaglig likhet med denne. Johan Fleming tog ett ljus och följde tapetens vexlande scenerier. Öfverallt, der Akilles var afbildad, fans samma likhet.

— Ja, det liknar honom verkligen medgaf Nils.

— Det är ändock något ohyggligt, då en broder står efter sin broders lif, fortfor Johan Fleming. Det förefaller mig, som skulle försynens hämnd komma att hvila öfver konung Johans hus och oss för brodermordet.

— Slå bort dessa sorgsna tankar. De komma endast deraf, att du saknar det lysande hofvet i Polen och dess yrande glädje. Också jag känner litet till det och vet, att det är något helt annat än det beskedliga, tysta lifvet här, under Finlands tunga himmel, som gör sinnet sjukt och melankoliskt, skämtade Nils.

— Åh nej, det är det inte. Denna tryckande känsla får alltid magt med mig, hvar gång jag rider öfver slottets vindbrygga och

kommer inom dess murar. Men aldrig har den varit så stark som nu. Straxt då jag kom in på borggården hade jag ett ondt möte. Det var den gamle Filippus Kern, han som på konung Johans befallning tillagade giftet åt konung Erik. Jag har alltid haft en obehaglig afsky för den mannen med sin krokiga rygg och sin kala hjessa; men denna gång gick en kall rysning genom hela min kropp, då jag mötte honom. Detta möte bebådar inte något godt.

De hörde steg bakom sig. Då de vände på hufvudet, sågo de en ung man, klädd såsom studenterna plögade i helsvart dräkt och med blekt, något sjukligt ansigte. Han helsade och gick genom salen till Flemings rum.

— Hvem var denne? frågade Nils.

— En student Daniel Hjort, min far skrifvare.

— Mig tycks jag såg honom under dansen stå vid ett fönster och oupphörligt följa Sigrid Stålarms med ögonen.

— Ja, säkert var det han. Han var då härinne.

Emellertid afhandlades viktiga saker i Klas Flemings arbetsrum. Abraham Melchiorssons bref meddelade att de österbottniska bönderna gjort uppror. De hade plundrat länsmannens i Storkyro gård och skulle bränt den till aska, om de ej fruktat att elden skulle sprida sig till byns öfriga gårdar, skref han. I en annan gård hade de slagit sönder alla glasrutorna, sågat igenom taksparrarna på tre ställen, att de skulle falla öfver de återvändande invånarena och krossa dem, samt huggit hufvudena af kreaturen och stält dem med uppspärradt gap i fönstren, liksom till hån och begabbelse. Sedan hade de bränt lagläsarens gård i Mustasaari. På de knektar, som föllo lefvande i böndernas händer, sköto de till måls med pilar, eller stoppade ner dem i en vak under isen. Vidare skref Abraham Melchiorsson, att han lyckats stilla upproret genom att förehålla bönderna följderna af deras våldsgerningar och lofva dem i konungens namn frihet från borglägret och säkerhet mot orättvisa och öfvervåld från knektarnas

sida, ett löfte som man dock ingalunda behöfde hålla, skref han.

— Ser man på, sade Fleming, rynkande ögonbrynen, bönderna i Österbotten tyckas vilja göra sig till landets herrar. Men jag skall nog taga lusten ifrån dem. I morgon skola vi bege oss i väg för att tukta upprorsmakarena.

Hos Fleming befann sig för tillfället ett ombud från regeringen i Stockholm, Olof Sverkersson, hvilken skulle följa med marsken till Keksholm, för att öfverlemna slottet åt rysarna. Straxt vid sin ankomst visade han sig som en varm vän af Fleming och yttrade sig skarpt om hertigens förehafvanden. Han afrådde nu Fleming att tåga till Österbotten.

— Det synes mig icke vara väl betänkt, sade han, att låta de upproriska tro, att man blifvit skrämnd af deras tilltag. Det vore blott att gifva dem och deras anhang större mod och tillförsigt. Annat vore det, om upproret icke lagt sig; då vore det af nöden att gripa i med sträng hand. Men nu skrifver ju Abraham Melchiorsson, att allt är lugnt igen. De

är då bättre, att utan stort buller låta fångsla och straffa de värsta orostiftarena, än att föra mot dem en hel armé likasom mot en mächtig fiende, hvilken man fruktar.

— Här duger inte någon vekhet, sade Fleming. De upproriska böra från början få känna den straffande armens hårda slag. Att inte straffa nu vore just att inge en föreställning om räddhåga och svaghet. Jag fruktar icke några upproriska bondehopar. Men vi behöfva konungens folk till annat än att strida mot egna bönder, och det är hvad vi få göra, om ej upprorsandan qväfves i sin början.

— Men detsamma vinner man genom att strängt straffa upprorets ledare. Detta afskräcker och lugnar sinnena. Att infalla med krigsfolk i den redan oroliga landsdelen skulle endast reta bönderna än mer. Hvarje skäppa säd, som toges af bonden till knektarnas föda, hvarje tom lada, som krigsfolket stucke i brand, hvarje bonde, som finge sig ett piskrapp för uppstudsighet, skulle endast gifva ny fart åt böndernas hatfullhet och sprida upprorsandan allt vidare ut.

Nu inträdde Daniel Hjort och anmälde, att hans högvördighet biskopen var der ute och önskade tala med marsken. Marsken bad honom låta hans högvördighet komma in.

— Det är väl åter något trassel med svartrockarna, kan jag förstå, sade Fleming, liksom man nu ej skulle ha annat att tänka på, än deras evinnerliga krängel. De må dra åt fanders med sina tvister. Jag ger dem djefvulen i våld. Hur mycket bråk stälde han inte till för de der österbottniska presterna, som knektarna kastade öfver kyrkmuren. Skickade mig två prester på halsen ända ut till Svidja. Liksom jag skulle kunna hindra krigsfolket att roa sig.

Han skrattade och de andra med honom, men biskopens inträde gjorde slut på gycklet. Det hade blifvit känt i staden, att ett bud kommit från Österbotten med underrättelse, att ett uppror utbrutit bland bönderna, och Ericus Erici, som förutsåg att Fleming skulle kufva upproret med sträng hand, skyndade sig till slottet för att mana honom till skonsamhet och mildhet.

— Herr riksmarsk, började han, sedan de öfliga helsningarna voro undangjorda, jag kommer för att tala med er om de arma österbottenska bönderna . . .

— Om upprorsmakarena, menar ni väl herr bisp? afbröt honom Fleming hånfullt.

— Ja. Äfven om dem, genmälde Ericus Erici lugnt. Men främst om de öfriga. Mot upprorsstiftare måste lagen hafva sin gång, det är jag den första att erkänna. Men lagen får ej vara blind, lika litet som rättvisan, så att ej den oskyldiga drabbas lika tungt som den skyldiga. Jag har nyligen varit på en visitationsresa i socknarna i Österbotten. Der står det, Gud hjelpe det fattiga folket, svåra illa till. Den långvariga vätan i höst har förstört all växt, så att bonden ej kunnat berga något i sina lador och logar; brist och dyr tid råda väl, såsom I veten, i hela landet, men derborta hungrar folket och äter bark. Kreaturen stupa i sina fållor af pest och af brist på föda. Öken icke, herr riksmarsk, dessa lidanden genom mycken stränghet.

— Det är onda tider vi lefva i, herr bisp,

svarade Fleming. Laglöshet och upproriskhet taga öfverhand hos hög som låg. Huru skall detta sluta? Hertigen vill rycka riket undan sin lagliga konung, åt hvilken han och vi alla svurit tro och lofven. Nu komma bönderna och slå ihjäl konungens krigsfolk och bränna gårdar som i fiendeland. Hvad vill ni jag skall göra! Skall jag sitta och se hur mitt folk dräpes?

— Kanhända hafva edra knektar sjelfva genom sin våldsamma framfart gifvit anledning till upploppet. Det har ofta försports klagomål öfver dem, som I bäst veten, herr marsk, sade biskopen, utan att låta störa sig af Flemings bistra uppsyn.

— Vid Gud, ni för ett djerft tal, bisp, ropade Fleming vredgad. Är det för att göra mig förebråelser ni kommer hit? När är det bönderna inte klaga. Äro de kanske villigare att gifva edra prester tionde? Får man dem någonsin att godvilligt öppna sina logar och visthus för att uppfylla sina skyldigheter? Hur tror ni jag skulle kunna underhålla krigsfolket, om bönderna finge sätta

lås och bom för maten. Jag kan inte föda folket med slidder sladder, såsom ni föder er hjord.

— Är det då nödigt att hålla så mycket krigsfolk samladt under en så svår hungers-tid som denna, ehuru riket nu har fred, fortfarande biskopen lugnt.

— Javäl, vi hafva fått fred med rikets fiender. Men den argaste fienden återstår att tukta och mera står på spel, än några uppstudsiga bönders visthus. Jag har af konungen fått magten i detta land, för att skydda hans krona och hans rätt. Den väg jag har att gå, är tydlig och klar. Jag skonar dervid inte mig sjelf och inte heller andra. Konungen har fått min ed, att jag skall hålla riket åt honom. Jag är inte van att skifta eder, som man skiftar kläder, och jag skall inte heller tåla att andra göra det. Tror ni, bisp, att jag inte vet och känner, att de österbottniska böndernas tilltag varit i säck innan det kom i påse. Det är hertigen som har sin hand bakom allt detta. Men han skall se, att Svidje-Klas inte är att skämta med, och skickar han bönderna

mot mig, så skall jag sända honom deras hufvuden i gengäld. Äro hans list och trolöshet stora, så är i stället min arm stark nog, att slå honom till marken. Kort om godt! Är det något vidare, ni har att säga?

— Intet annat, herr marsk, än att öfver den starke står Gud, och han är de förtrycktes hjälpare. Jag lemnar eder, herr marsk och I gode herrar, i hans fred och beskydd.

Biskopens lugna, vördnadsbjudande hållning kunde ej undgå att göra intryck på de närvarande, och när han gått, framhöll äfven Stålarms, att det måhända var bäst att ej taga upploppet så allvarligt. När sedan också de öfriga slöto sig till denna mening, beslöt Fleming att ännu ej företaga något, utan först afvakta vidare underrättelser från Abraham Melchiorsson.

När Fleming blifvit ensam, kom hans hustru in till honom.

— Du har fått dåliga nyheter, sade hon, läggande handen på hans axel, der han tankfull satt qvar vid bordet.

— Ja, bönderna i Österbotten hafva gjort uppror.

— Jag vet det redan, sade fru Ebba. Var mild mot det stackars folket och straffa ej hårdare än nödigt är. Det har fått lida nog ändå.

-- Sträng måste jag vara, eljest kan allt vara förloradt, svarade Fleming, i det han tog hennes hand och smekte den.

— Men du lofvar ju att skona, så vidt möjligt är? För min skull!

— Ja, för din skull, Ebba, vill jag göra det.

— Tack!

Hon tog med båda händerna om sin makes hufvud och kysste ömt det gråsprängda håret. — — —

Olof Sverkersson gick med långa steg af och an i sitt rum.

— Det går bra, sade han för sig sjelf. Bönderna skola få tid att samla sig, upproret skall spridas och Fleming skall få en hård nöt att knäcka.

Han satte sig vid bordet och skref ett

långt bref till hertigen, hvare han underrättade honom om bondeupproret, samt om de råd han gifvit Fleming. Med ett elakt leende läste han än en gång genom brefvet, förseglade det sedan och gick till den tornkammare, der apotekaren Filippus Kern bodde.

Fänriken Nils kände det qvaft inne hos sig. Tanken på den förestående resan upptog hans sinne och framkallade en viss nervös oro. Han tog på sig sin kappa och gick ned för att promenera på vallarna. När han steg ned för vindeltrappan och skulle vika af förbi Filippus Kerns dörr, öppnades denna i detsamma. På rummets öppna spis flammade en liflig eld och skenet från elden fylde rummet och strömmade ut i korridoren, belysande skarpt den inträdande, med hvilken Nils befann sig ansigte mot ansigte framför den öppnade dörren, under det den gamle apotekaren djupt bugande stod vid tröskeln. Nils såg, att Olof Sverkersson höll i sin hand ett bref, hvilket han hastigt sökte dölja bakom sin rygg. Denna rörelse framkallade ett ofrivilligt uttryck af förvåning på Nils' ansigte,

hvilket åter ej undgick Olof Sverkersson, som i gengäld gaf honom en blick full af ondsint hat. I detsamma stängdes dörren och Nils befann sig ensam i den mörka vindeltrappan.

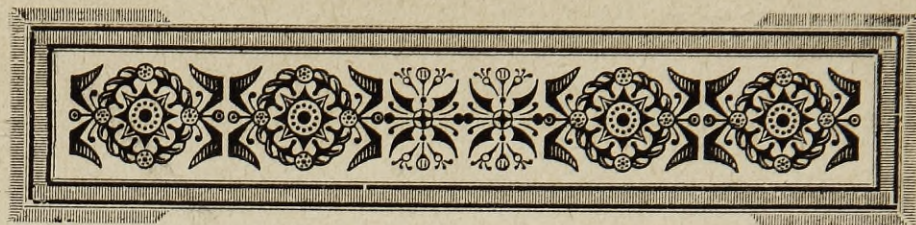
Hvad hade Olof Sverkersson vid denna sena timme att göra i Filippus Kerns kammar? Och hvad betydde brefvet, som han syntes vara så angelägen att dölja? Dessa tankar upptogo Nils, der han gick af och an på vallen och lät den friska nattvinden blåsa på sig. Der låg säkert något under, det sade honom äfven Olofs giftiga blick, då han såg att han fått ett vitne till sitt nattliga förehafvande.

Nils anade något förräderi och hans redliga sinne kände sig upprördt af en sådan nedrighet. Tidigt följande morgon skulle han resa och kunde sålunda ingenting uträtta, men han beslöt att vid sin återkomst fram på nyåret hålla ett vaksamt öga på Olof, mot hvilken han genom detta korta möte fick en motvilja, sådan den redbare instinktmässigt känner mot allt lågt och uselt.

Men ännu en öfverraskning var honom

förbehållen denna qväll. När han i mörkret letade sig uppför vindeltrappan till sin kammar, såg han genom en glugg att det var ljus i ett rum snedt öfver borggården. I fönstret syntes tvenne hufvuden i profil. Det ena kände han genast igen. Det var Olof Sverkersson. Den andra personen var en qvinna. Hon syntes blott ett ögonblick, men Nils var säker på, att det ej kunde vara någon annan än Gretchen. Han stod en lång stund vid gluggen i hopp om att ännu en gång få se hufvudet, men förgäfves. Måhända hade han sett miste, tänkte han slutligen och gick till sitt rum för att få en behöflig hvila till den besvärliga resa, som förestod honom.

Gudstjensten i Storkyro kyrka.

Låtom oss emellertid se, hvad som hade händt i Österbotten.

Det var den heliga Katarinedag, den 25 november 1596. Menigheten i Storkyro samlade sig till gudstjenst. Dagen var mulen och folkets sinne betryckt. Långvariga regn hade förderfvat årsväxten, skörden hade utfallit dåligt och folket såg med bekymmer vintern till möte. Men hvad som ännu mer än detta framkallade missmod och bitterhet, var att den nya beskickning, allmogen hade sändt under ledning af Bengt Pouttu till hertig Karl i Stockholm för att begära skydd mot krigsfolkets utpressningar, hade återkommit med oförrättadt ärende. Liksom på den österbott-

niska allmogens tidigare klagomål hade hertigen äfven nu haft ingen annan hjälp att gifva eller lofva än nya skyddsbref, i hvilka Klas Flemings påbud och åtgärder upphäfdes såsom varande fullkomligt egenmäktiga och i strid med konungens vilja och af Fleming falskeligen vidtagna i konungens eget namn. Bönderna viste allt för väl, hur litet sådana bref betydde och hur föga Flemings ryttare frågade efter de stränga hotelser brefven innehölo. Hade icke ryttarena en gång förut tagit bort skyddsbrefven, doppat dem i sina ölstånkor och slagit hvarandra på lek i ansigtet med dem, hånfullt sägande: sitt i hertigens frid! Huru skulle de nu visa större vördnad för hertigens namn.

Men ett råd hade hertigen gifvit sändebuden och det tyckte de ej var så dåligt; åtminstone var det i deras tanke det bästa för ögonblicket. När österbottningarna tillsammans med de män, som allmogen i Savolaks, Wiborgs län och Kymmenegårds län sändt till Stockholm för att klaga öfver Flemings förtryck, sista gången voro till samtal med

hertigen hade han sagt till dem, lyftande sin knutna hand: „Jag vet intet annat råd, än skaffa eder rätt med eder egen hand. I ären väl så många, att I mån kunna slå dem ifrån eder, om inte med annat, så med gärdsgårdstörar och klubbor.“ Och ännu en gång hade han upprepat, då de togo afträde: „Blott I stån på eder till lands, skall jag väl sörja för att hålla sjön ren“.

Detta hertigens oförsigtiga svar spred sig som en löpeld kring bygderna. Dessutom spredos bland allmogen bref, hvilka manade till uppror mot Fleming och lofvade bistånd från hertigen. Hemliga budbärare förde dem från socken till socken och sade, att en hög herre hade kommit till Åbo med hertigens hemliga fullmägt och skulle stå på böndernas sida. Redan länge hade allmogen i flere landsdelar varit betänkt på att sätta hårdt mot hårdt, och tre år tidigare hade bönderna i Rautalampi en natt öfverfallit och dödat några uppländska ryttare, samt gripit andra och stoppat dem i en vak under isen. Ett par bönder hade visserligen blifvit fångslade och halshuggna för detta öfverfall,

men det stora flertalet af de upproriska gömde sig i de djupa skogarna och undgick allt straff. Denna Rautalampiböndernas bedrift fördes af ryktet kring bygderna, och i mer än en stuga såg bonden med giriga blickar bort till sin yxa på väggen, när de druckna knektarna bedde sig våldsamt och pockande. Nu kommo sändebuden, på hvilkas återkomst man väntat med dag från dag stigande bekymmer, och medbragte å ena sidan den nedslående underrettelsen att ingen förbättring var att hoppas, och å andra sidan hertigens ord, att bönderna borde hjälpa sig sjelfva. Det var som om man blott väntat på dessa ord för att vid första lägliga tillfälle visa Flemings ryttare, att det var bönderna, som voro landets herrar, och ej de. Bönderna i Österbotten voro för resten ej ovana vid krigets hårda lekar. På konung Johans tid hade de tappert försvarat sitt land mot de gång på gång infallande ryska krigarhoparna och äfven sjelfva gjort segerrika tåg in på fiendens område, härjande gårdar, byar och kloster. Det var också just för denna sin tapperhet de hade fått den be-

frielse från inqvartering af krigsfolk eller det s. k. borglägret, som Fleming nu trampade under fötterna genom att, oaktadt riket hade fred, förlägga sina vildsinta ryttare i gårdarna att underhållas af allmogen, hvilken knapt hade något att lefva af sjelf.

I högeligen upprörd sinnesstämning samlades därför menigheten i Storkyro till kyrkan på ofvannämnda Sankta Katarine dag och stimmade på kyrkobacken. De nyss från Sverge återkomna sändebuden fingo åter och åter upprepa utgången af sin beskickning för ständigt nya skaror af åhörare. Hotfulla ord fälades, och här och der såg man en yxa skakas liksom till tecken, att man var beredd att handla.

Då gick det med ens ett sorl genom folkmassan och alla hufvuden vände sig med ett uttryck af hat och vrede åt samma håll. Det var en flock af de i byn inqvarterade ryttarna, som kom ridande till kyrkan. De sutto af vid kyrkvallen, bundo sina hästar vid en gärdesgård och gingo upp mot kyrkogården.

— Det är de der, som suga ut vår sista blodsdroppe, hördes en röst ur mängden.

Ett af de återkomna sändebuden, Bengt Piri, som var drucken, ropade då med hög röst:

— Det skulle inte skada, om man slet inelfvorna ur dem.

Banande väg genom hopen gick han ragglande fram till knektarna, fäktade med båda armarna och skrek:

— Hören I det, edra fördömda blodsugare!

En af soldaterna stötte honom mot bröstet, så att han tumlade till marken. Detta var signalen till ett allmänt slagsmål. Ehuru man så godt som uteslutande begagnade sig af näfvarna, voro slagen som utdelades hårda nog, och soldaterna måste vika för de vida talrikare bönderna.

När tumultet var som vildast, ljöd en klar klockton öfver nejden, följd af en annan och åter en, till dess klockslagen fylde ut sig till en högtidlig, långsam ringning. Det var prestklockan, som gaf tillkänna att socknens kyrkoherde sågs nalkas kyrkan och att gudstjensten nu skulle begynna. Vördnaden för kyrkoher-

den och för helgdagens frid segrade öfver stridslystnaden. De kämpande skildes åt. Men hos knektarna kokade vreden, ty de hade fått den drygare anparten af stryket och en af dem bar märken efter tio goda slag med en yxhammare. Det var samma knekt, som hade kastat Bengt Piri till marken, och slagen hade Bengt gifvit honom.

Under klockringningens milda, fridfulla toner strömmade folket in i kyrkan, men Bengt och de öfriga sändebuden gingo till Yrjö Kontsas vid kyrkan belägna gård för att vid en stånka öl fira sin seger. Här gick det muntert till. Vid det väldiga furubordet sutto männen och tömde sina stånkor, hvilka flitigt åter fylles af värdinnan och pigorna. Elden, som brann i den öppna spisen, kastade en flammande belysning på de drickande männen, öfver hvilkas hufvuden röken, fyllande pörtets öfre hälft, sväfvade som ett tätt, blågrått molntäcke, hvilket råkade i rörelse hvarje gång dörren öppnades och den kalla luften strömmade in.

— Det är ändå skam, sade Bengt Piri

och slog näfven i bordet, att vi skola låta de der dyngryttarena topprida oss. Äro de bättre än vi? Nej, sämre äro de. Äro de ej våra egna drängar som kört ut våra dynglass på åkern. Vi lefva i djupaste fred, och ändå skola vi hafva dessa blodsugare på halsen. Skola vi tåla det? Jag frågar bara?

— Nej, det skola vi inte! ljöd det från de andra.

— Och inte nog med dessa våra egna blodiglar, utan Flemingens skickar hit den ena flocken efter den andra af sina ryttare, skrek Yrjö Kontsas. Och så har vår sockens fotfolk börjat göra gemensam sak med dem. Det är deras kapten, Lasse Nilsson, som narrat dem till det.

— Det är klart, att den ena korpen inte hugger ut ögonen på den andra, fortfor Bengt. Och på dem ber hertigen oss lita. Om herr Klas Fleming företager sig att öfva något våld mot allmogen, böra de försvara folket, skrifver han. — Ha, ha, ha! De äro nog de första att göra gemensam sak med Flemingens ryttare, när

det gäller att tömma bondens visthus och lada. Sade du inte detta åt hertigen, Pouttu?

Bengt Pouttu, som suttit tyst och efter-sinnande, utan att taga del i det bullersamma samtalet, svarade nu med långsam och allvarlig stämma:

— Nog sade jag detta och mera dertill. Jag sade honom, att vi här i Österbotten inte voro vana att låta förtrycka oss af hvem det än vara må, att vi aldrig haft några adelsmän i vår landsända, hvilka kunnat lära oss att tiga, under det man tager ifrån oss vår lagliga rätt; att fogden, lagläsaren och de andra, som åtagit sig att ställa upp ryttare, sätta sina drängar i rusttjensten och sända dem ut kring bygderna för att födas af bönderna och på samma gång pressa ut spannmål och annat, som de sedan drifva handel med; att Flemingens ryttare hålla vakt vid vägarna och hans krigsskepp på sjön, för att hindra allmogens sändebud att komma till hertigen; men de som gripas, föras till Åbo och kastas i slottets fängelsehålor och de öfriga måste

gömma sig i skogarna för att undgå knektarnas hämnd. Allt detta sade jag åt hertigen.

— Och han svarade? Hvad svarade han? ropades det från flere håll med af vrede darande röster.

— Såsom jag redan har sagt, svarade Pouttu, att vi få hjälpa oss sjelfva och att vi äro riktiga stackare, om vi inte kunna göra det.

— Vi skola visa honom att vi kunna det! skrek Bengt Piri.

— Ja, det skola vi! — Vi tåga till Åbo och fånga Flemingen. — Och hänga honom i slottsporten! skreko männen om hvarandra.

— Och vi som trodde att det skulle blifva litet bättre, sedan hertigen lät gripa Thomas Jöransson, fogden, och föra honom till Stockholm, fortfor Pouttu. Men Abraham Melchiorsson, vår nya fogde, som konungen skickat oss på halsen, är inte ett stycke bättre än den andra. Han är bara en större räf, mot hvilken vi få vara på vår vakt. Man säger att han är papist och har med sig en katolsk

prest, en jesuit af det värsta slaget, som läser för honom sina messor der på Korsholm.

— Vi skola hänga honom med! ropades det från flere håll.

— Det är inte så godt att göra det ena eller det andra, sade Pouttu eftertänksamt. Det kan nog vara lätt att säga, att vi hafva gårdsgårdsstörar och klubbor att taga till, men med sådana vapen kommer man inte långt, när det gäller att strida mot ordentligt beväpnadt krigsfolk.

— Åh, vi sågo nyss, att våra näfvar nog också bita på en tjock knektskalle! ropade Bengt Piri och höjde i vädret sin knutna hand, hvilken såg ut som en slägga. Jag skall åtaga mig att krossa pannan på ett halft tjog af Flemings knektar, tillade han och slog näfven i bordet med sådan kraft, att de grofva furu-plankorna fingo märken efter knogarna.

— Jag tänker inte tåla längre, skrek en annan. Komma Flemings ryttare ännu en gång till min gård och fordra att få ut borglägret, så slår jag dem med yxan i skallen.

Yrjö Kontsas värdinna, som varit ute efter öl, kom nu inrusande, blek som ett lik.

— Ryttare och fotknektar komma i språng längs tåget. De äro genast här, sade hon med andan i halsen.

Hon hade knapt sagt detta, innan stugan fylldes med krigsfolk. Bönderna rusade upp, men mot soldaternas blanka vapen förmådde de ingenting, utan måste gifva sig fångna. De bundos under hugg och hånande ord, och fördes till den närbelägna länsmansgården, för att derifrån sedan forslas till Åbo slott. Nu var det soldaternas tur att dricka och kalasera, och deras glädje minskades ingalunda af tanken på, att Fleming skulle gifva dem en riklig belöning. För att riktigt förödmjuka de fångna bönderna togo de dem med sig bundna i stugan, drucko dem hånfullt till och slogo öl öfver deras hufvuden. De fångna hade ingenting annat att göra än tåla och tåga, ty de visste att det minsta försök till motstånd skulle göra deras belägenhet ännu sämre.

När det led mot aftonen voro knektarna

druckna och den ena efter den andra somnade in; slutligen gick äfven för dem, som sist höllo sig vakna, stugan rundt som en qvarn, i takt med deras skrålande sång.

De voro emellertid tillräckligt erfarna soldater för att icke misstänka, att man när som helst kunde öfverrumpla dem, om de ej voro på sin vakt. För att förekomma sådant, steg en af knektarna upp, ragglade fram till dörren och ville sätta bommen på. Men i samma ögonblick rycktes dörren upp och en skara bönder rusade in, anförda af Jakob Ilkka. Knekten drog sitt svärd, men träffades af ett yxhugg i ansigtet, så att han föll död till golvet. De fångna bönderna befriades i en handvändning, och innan de af tumultet ur sitt rus väckta knektarna hunnit få klart för sig hvad saken gälde, voro bönderna redan borta.

Så slutades Sankta Katarine dag 1596 i Storkyro. Hertig Karls i ett ögonblick af harm och vrede fällda oförsigtiga ord hade tändt en gnista, som låg och glödde i novembernatten, för att vid första stormil flamma upp till en förhärjande brand.

Ryktet om tilldragelserna vid Storkyro kyrka spred sig hastigt vida kring bygden och väckte öfverallt befolkningens krigiska känslor. Hade man icke förut så många gånger förjagat moskoviten; skulle det vara svårare att få bugt med en handfull ryttare. De måtte bara våga sig dit!

När sinnena ännu voro som mest uppörda, kom en med fullmagt af Klas Fleming försedd ryttare från Tavastland för att samla in borglägersspanmål och samtidigt begynte anföraren för Österbottens fotfolk, Lasse Nilsson, sin uppbörd. Då grepo bönderna i Lappo till vapen, anföllo och plundrade en ryttares gård, samt tågade sedan till Storkyro, der de i förening med Kyrobönderna förforo på samma sätt mot alla dem, som höllo ryttare.

Stormilen hade kommit, gnistan hade begynt flamma upp till låga och allt beredde sig till en förhärjande brand.

Ebba Fincke.

Vid Ormajärvi sjö, en half mil från Lampis kyrka och fyra mil i sydost från Tavastehus, ligger det gamla herresätet Porkkala. Det ägdes vid denna tid af Götrik Fincke, ståthållare på Olofsborg. Hufvudbyggnaden utgjordes af ett stort envånings trähus, bygdt tätt vid sjöstranden. Den delades af en förstuga i tvenne hälfter, den ena innehållande en väldig fyrkantig sal, den andra tvenne kamrar. Gårdsplanen omgafs i fyrkant af bagarstugan eller pörtet, uthus, stall, mat- och vedbodas samt redskapslider, bildande en sluten borggård, till hvilken man kom in genom en jernbeslagen port af tjocka furuplankor. Rundt kring gården sträckte sig åkrarna, begränsade

i norr af en skogbevuxen ås. För öfrigt var trakten skogig och dyster; höga, furubevuxna kullar och djupa dälдер mötte ögat på alla håll.

Denna gård var målet för fänriken Nils Ifvarssons färd, der han några dagar före jul åtföljd af en tjenare långsamt red framåt längs den ödsliga skogsvägen.

Det började skymma, men ännu glesnade ej skogen.

De hade ridit hela dagen och såväl hästar som ryttare voro trötta. Det var dryga två timmar skogssträckan redan hade tagit i anspråk. Under denna tid hade de hvarken mött någon vägfarande eller sett någon människoboning. Ödemarkens vildhet, tystnaden och det tunna, blöta snötäcket, som till hälften dolde markens ojemnheter och likt en söndrig svepduk hängde öfver trädens grenar, gjorde ett nedstämmande, dystert intryck.

Tjenaren, den eljest så muntra Pekka, en torparson från Porkkala, hvilken var jern-årig med Nils och följt honom ut i kriget, hade blifvit trött på att prata tok och låta

skogen genljuda af alla möjliga visstumpar på finska och rådråkad svenska, tyska och polska. Han satt och halfsof på hästen, som också halfsofvande långsamt flyttade sina trötta fötter i vägens snösörja.

Nils' tankar voro i det gamla barndomshemmet. Redan som liten gosse hade han förlorat sina föräldrar och blifvit upptagen som eget barn i sin frändes Götrik Finckes hus. Han kom så väl i håg, hur han en vinterafton som denna första gången trädde in i det nya hemmet. Det var mörkt på gården, men från fönstren blänkte ett klart eldsken, som lyste upp ett stycke af snödrifvan. En stor hund kom rusande ut mot släden. Vid dess skall öppnades dörren, en tjänsteflicka kom ut och lockade bort hunden. Stel af det långvariga sittandet, men varm i sin lilla fårskinnspläts klef han in i farstun och derifrån i salen. På den öppna spisen flammade en väldig brasa, och i dess sken sutto husets äldsta dotter och tjenstepigorna vid sina surrande spinnrockar. Vid det stora bordet sutto i hvar sin högkarmade länstol en gråskäggig

riddare med blott en arm, och en ung, ståtlig kavaljer, klädd i präktiga, skinnbrämade sam-metskläder och stor, hvit pipkrage kring hal-sen. De hade framför sig silfverstop, hvilka blänkte i eldskenet. På den äldre riddarens knä gungade en liten flicka med långt gull-gult hår. En angenäm värme slog emot ho-nom, som kom från kölden derute, syrsornas gälla pip blandade sig i spinnrockarnas sur-rande, och den stora stugan föreföll honom så varm och god.

Han mindes detta så tydligt, som hade det varit i går. Dunklare var deremot min-net från det, som sedan följde: hur han vid tio års ålder fördes till Raumo skola och se-dan efter två vintrars skolgång fick fortsätta att läsa latin och tyska för kyrkoherden, som två gånger i veckan kom till Porkkala för att spela bräde med Götrik Fincke och tömma ett stop eller par af gårdens förträffliga öl; hur den vackra kavaljeren, Evert Karlsson Horn, höll bröllop med gårdens äldsta dotter, jungfru Margareta, och hur den stora stugan då var klädd med brokiga tyger öfver väg-

gar och tak, och präktigt klädda kavaljerer, fruar och jungfrur kommo ridande från alla håll; huru Götrik Fincke följande jul, då de nygifta voro på besök, bestämde att han, Nils, skulle följa med Horn som dennes page till ryska kriget, hvarvid det tillika öfverenskoms att han och den jemnåriga Ebba, den lilla flickan med det gula håret, skulle blifva fästepolk. Han var då fjorton år — det var nu sex år sedan dess. Han hade nästan glömt bort den unga flickans utseende, och hur han än bemödade sig, kunde han ej för sitt minne framkalla en tydlig bild af henne. Endast det ljusa håret och de stora blå ögonen såg han, men såsom något aflägsset, obestämdt, såsom man i sommarnattens halfdunkel ser ett knapt skönjbart ljust moln kring en svagt tindrande stjärna.

Försjunken i dessa tankar hade han ej märkt, att skogen begynt glesna, innan de vid en böjning af vägen plötsligen kommo ut ur skuggan af träden och den något klarare dagern på slätten väckte honom ur hans tankar. Han kände nu igen trakten. Till ven-

ster stod den höga, skogbevuxna åsen, der han så ofta sprungit som barn, till höger låg hemåkern under snötäcket, och de eldsken som syntes här och der, kommo från torparens pörten. Längst borta, der en grupp väldiga björkar höjde sig öfver en mörk massa, låg gården.

Han lät nu hästen litet öka på farten och äfven Pekka och hans ök fingo nytt lif.

— Voj, unge herre ! klagade Pekka och skrapade sig i den tofviga luggen, der foro vi nyss förbi Kaurajärvi torp, der jag har mitt hem, och jag märkte det alls inte. Voj, voj ändå. Jag fick inte ens se, om det brann eld på spisen som förr. Tänk, om far och mor inte ens lefva mer.

— Hvarför skulle de inte lefva, som fått vara här hemma och gräfva i jorden, då vi båda äro friska och sunda, fastän vi haft att bråka med både sablar och pikar, bössor och kanoner, tröstade honom Nils.

När de redo in genom porten, började en hund skälla, och liksom då Nils första gången kom till gården, öppnade äfven nu en

tjenstepiga dörren och lockade hunden tillbaka. Nils hoppade af, lemnade hästen åt Pekka och trädde in i salen. Med klappande hjerta och återhållen andedrägt stannade han vid dörren. Var det en dröm? Brasan flammade på spisen och i dess sken satt gårdens dotter och spann tillika med tjenarinnorna; syrsorna pepo i kapp med hjulens surrande; vid bordet satt den gamle Fincke i sin länstol och med honom en annan, som just förde det blänkande silfverstopet till sina läppar, och samma varma sken från brasan och samma hemtrefnad fylde den stora stugan, som då han första gången stod vid dess tröskel.

Vid hans inträde stannade spinnrockarna och alla sågo på den nykomne.

— Nils! ropade den unga flickan med glad öfverraskning, den gamle riddaren reste sig upp från sin stol och kyrkoherden — den drickande var han — stälde ifrån sig stopet och vände förvånad på hufvudet.

— Frände! ropade Nils rörd, skyndade fram, tog den gamla Götrik Fincke i famn och besvarade varmt den kyss, de gråskäg-

giga läpparna tryckte på hans mun. Ett hastigt, kraftigt handslag åt kyrkoherden, och sedan famnade hans armar bruden i en lång, trohjertad omfamning.

Ryktet om hans ankomst hade äfven spridt sig till gårdsstugan och vid dörren syntes snart tjenarena i flock, längtande att säga den unge herren välkommen. Det var, liksom de spinande tjenarinnorna, allt gamla bekanta, ända ned till den halta rotegubben med sin borstiga haka och sotiga mekka. Alla ville de se den präktiga herr Nils, och alla fingo de sig ett kraftigt handslag och ett hjertligt ord till helsning.

— Se så, Ebba, låt nu vår Nils få sig ett stop öl af julettunnan och kom sedan sjelf och sätt dig hit med oss, sade Götrik Fincke; vi skola se och höra, om han har alla sina lemmar i behåll, eller om moskoviten farit lika illa med honom, som han for med mig vid Lode. Men det är onödigt att fråga, ty vi se ju att gossen är frisk och färdig, tillade han med en stolt blick på den resliga, muskelstarka ynglingen.

Ebba tog från det tunga ekskåpet, som stod mellan fönstren vid stugans andra långvägg, ett silfverstop, på hvilket i drifvet arbete sågos bilder af skäggiga män i långa kaftaner och spetsiga mössor, och stälde det fram på bordet för Nils, som emellertid hade satt sig på den väggfasta bänken bredvid Finckes stol.

— Rätt så, min flicka, sade Fincke, då Ebba ur en trästånka slog den bruna, skummande drycken i bägaren; du hemtar fram det bästa stopet, det som jag med egen hand tagit från en bojars tält, då vi stormade moskoviternas läger. Känner du igen det stopet, min gosse? Kommer du i håg att du inte orkade lyfta det, då du först kom hit till oss. Se så, klinga nu med oss och töm det i botten för lycklig hemkomst! Så der ja! Ölet är godt!

Den gamle krigaren torkade med välbehag fraggan från de yfviga grå mustascherna, medan Nils och presten ännu höllo på att dricka.

— Hvad ser jag? utropade Fincke, när Nils stälde ifrån sig stopet; du har ett ärr på

pannan, en riktig duktig skråma. Ser du, min flicka, det har varit ett sabelhugg, som kunnat döda en björn.

Nils strök det litet lockiga håret bättre undan och ett stort, snedt öfver pannan gående ärr blef synligt.

— Det hade också så när dödat mig, sade han.

— Hur fick du det? Berätta nu, min gosse, och fyll du våra bägare, Ebba. Du ser att de äro tomma, uppmanade Fincke.

— Det var utanför Narven, berättade Nils. Vi gjorde ett utfall ur staden och omringades plötsligen af moskoviter, som legat i bakhåll. Några af vårt folk blefvo afskurna och det gälde att hugga oss ut. Det gick bra i början, men sedan fick jag det der hugget i pannan och tumlade af hästen. Man måtte ändå hafva märkt, att jag ej var riktigt död, efter som man tog mig jemte andra sårade och förde mig till Moskva. Der låg jag på hospitalet i åtta veckor, och det var just inte treffligt. Emellertid blef såret läkt, men då fick jag en feber, som äfven hade angripit de

andra sjuka. Der kommo prester i långa kåpor, sjöngo och stänkte vigvatten, men det hjälpte till ingenting. Dagligen dogo flere af mina kamrater, och jag sjelf blef allt eländigare. En dag vaknar jag och ser förvånad omkring mig. Jag var inte längre i det ohyggliga hospitalet, utan i ett litet, snygt och vänligt rum. Solen sken så gladt in genom det öppna fönstret, och vid spisen sysslade en gammal qvinna. Hon kom fram till min säng, och när hon såg att jag var vaken, strålade hennes ansigte af glädje. Hon gick till ett skåp, tog derifrån ett smalt, halfbrändt vaxljus, stälde det framför helgonbilden, som hängde på väggen, tände det och korsade sig flere gånger under djupa bugningar. Sedan kom hon fram till min bädd och sade, att jag inte skulle tala, utan sofva, bara sofva. Men jag tyckte att jag hade sofvit nog och begärde att få äta, ty jag kände mig hungrig. Den vänliga gumman hentade genast soppa och bröd, och när jag ätit, somnade jag åter. Jag kände mig på samma gång så trött och så underbart lugn och nöjd. Hvar jag var och hur

jag kommit dit visste jag inte. Men jag bekymrade mig föga derom; jag kände mig blott så väl till mods, att jag inte orkade tänka på något annat.

— Nå! Och sedan? frågade Fincke, sedan han tagit en klunk ur stopet.

— Sedan tillfrisknade jag hastigt, till min egen och den goda fruns synnerliga glädje. Och nu fick jag också veta sammanhanget. Man hade trott mig vara död och fört mig till ett lider, der jag lades bland andra lik för att följande dag begrafvas. Då hade den gamla frun fått höra, att der låg en sådan stor mängd svenska fångar döda, och hon fick en oemotståndlig lust att gå och se på de stackars hedningarna, ty i deras ögon äro vi ej bättre än hedningar. När hon då välsignande sig gick från lik till lik, kom hon äfven till mig. En sådan liten stackare, tänkte hon; ja, ja, jag var då bara sexton år och utmärglad af min långa sjukdom. Hur hon då stod och såg och ynkade mig, tyckte hon att jag rörde på läpparna. Hon kände på mig, och fann att jag var varm. Då fylles hennes hjerta med med-

lidande. Hon hade en broder, som var munk. Till honom skyndade hon nu, och med hans hjälp fördes jag hem till hennes hus, der hon vårdade mig nätter och dagar, till dess jag blef frisk igen.

— Den käringen var då riktigt en hedersgumma, det måste jag säga! utropade Fincke.

— Ja, underbara äro Herrens vägar. Vare han lofvad i evighet! sade kyrkoherden och knäpte händerna öfver bröstet.

Ebba sade ingenting. Men i hennes ögonhår hängde tårar och hon tryckte varmt Nils' hand, som hon höll mellan sina båda.

Det blef ett ögonblicks tystnad. Spinnrockarna hade stannat och pigorna lyssnade skrämde och undrande till berättelsen.

— Bibemus in nomine Jesu! sade kyrkoherden och tog en djup klunk ur stopet.

— Men det var inte nog med att jag var frisk, utan jag skulle också komma derifrån på något sätt, fortsatte Nils sin berättelse. Hur detta skulle gått till vet jag dock inte, om inte de beskedliga munkarna hade hjälpt mig. I staden fans för tillfället ett kringstrykande

zigenarband, som var på vandring från Ungern. Munkarna gåfvo zigenarene sin välsignelse och litet penningar, och iklädd några brokiga trasor vandrade jag en morgon med bandet ur staden. De hade med sig en ung flicka, sannolikt ett bortröfvadt barn af tyska föräldrar, hvilken var lärd att göra alla slags konster med svärd. I städer och byar visade hon sina konststycken, och jag fick tjenstgöra med att hålla svärdet åt henne. Zigenarena förde ett vildt lif och voro ofta i blodiga slagsmål med hvarandra. Svag som jag var efter sjukdomen, var jag mången gång på väg att råka illa ut. Men den unga flickan, hon hette Gretchen, hindrade dem att göra mig något ondt. Alla i bandet voro liksom rädda för henne, fastän hon var så ung. Det kom deraf att de trodde henne kunna trolla. Det ryktet hade hon fått deraf, att hon en gång i Tyskland, då hon visade sina konster, hade blifvit anklagad för att hafva förhexat en borgmästares son och kastad i fängelse, hvarifrån hon dock om natten lyckades rymma. Sjelf sade hon, att hon klättrat upp till gluggen längs

ojemnheter i muren, och sedan ned längs en lång stupränna. Men det trodde de inte. En gång räddade hon mitt lif. Bandets anförare, som var starkt drucken, skulle döda mig med en knif, emedan jag var till ingen nytta, som han sade. Gretchen sprang då fram för att hindra slaget och fick knifven i sin arm. Vi kommo sedan slutligen till Riga, der jag råkade mitt regemente och den trogna Pekka, som ingenting annat kunde tro, än att jag var död, och hade gråtit sig nästan blind af sorg.

— Och hvar har du sedan varit, efter det vi fingo fred? frågade Fincke, hvares blickar ej kunde skilja sig från den unga krigaren.

— I Polen hos konungen. Der råkade jag Evert Horn och hans gemål, fru Margareta. De befunno sig väl och vi talade mycket om hemmet och eder alla.

— Det var kärkomna nyheter du bringar oss, utbrast Fincke. På tre år har jag inte hört det minsta från min dotter. Det är sällan det kommer bud hit upp i ödemarken, och ett bref kan dessutom möta många hinder på den långa vägen från Polen.

Nils fick sitta och berätta allt hvad han visste om de kära anförvandterna, om konung Sigismund och dennes förehafvanden, om Fleming och tumultet i Österbotten.

Böndernas uppror oroade Götrik Fincke på det högsta.

— Jag känner den finska bonden, sade han. Man kan lita på honom, och då riket är i fara, ger han sin sista skärf och sin sista man ur gården till dess försvar. Men tror han att någon vill göra honom orätt, då är han oböjlig, och gäller det, så låter han hellre döda sig, än han med våld låter frantaga sig sin rätt. Mig synes, att Klas Fleming bort förutse, att bönderna i Österbotten icke godvilligt skulle tåla, att hans knektar uppbära gärder, som bönderna anse olagliga. Också vet Klas Fleming mer än väl, att hertigens vänner och handtlangare ej skola försumma att hafva sin hand med i spelet, hvarhelst de finna något missnöje med Flemings regemente. Och Österbotten är, såsom sakerna nu stå, ett godt fält för deras ränker.

Nils omtalade nu sitt sammanträffande med

Olof Sverkersson i torntrappan och hurusom han börjat fatta misstankar mot honom. Men Götrik Fincke skakade på hufvudet och sade:

— Olof Sverkersson är väl en lättsinnig och ostadig man; jag känner honom väl. Men konung Johan hade stort förtroende till honom och för Sigismund har han likaså visat sig trogen och tjänstaktig. Detta är ej obekant för hertigen, som i honom snarare torde se en fiende än en vän.

— Ja, ja, sade den gamle kyrkoherden allvarligt. Man har i dessa världens yttersta tider fått upplefva sådant, att ingen skall våga säga, hvem som är vän och hvem som är fiende. När en konungslig broder låter förgifta sin broder, hvem vågar då tro och lita på någon?

När aftonmåltiden var förtärd, lemnade Nils Fincke och kyrkoherden vid ölstoppen och satte sig med sin trolofvade på en bänk i salens bakgrund. Der kunde de unga vara ostörda, ty den stora himmelssängen med sina tunga förhängen dolde dem nästan helt och hållet för de vid bordet sittande.

Nils hade kommit till sitt barndomshem med den egendomliga känslan hos den, som går något okänt till mötes. Men knapt hade han stigit inom dess tröskel, innan denna känsla försvann och det tycktes honom, som om han varit borta blott en hel kort tid. Vid åsynen af Ebba vaknade minnet af barndomsvänskapen och göt i hans hjerta en värme, som han aldrig förr hade erfarit. Det var mellan denna nya känsla och den gamla samma skillnad, som mellan den lilla flickan, han hade lemnat, då han for från hemmet, och den fagra, högväxta jungfru, som nu bjöd honom sin välkomstkyss. Den lilla Ebba hade blifvit en stolt och kraftfull ungmö — men dock var hon densamma: samma ljusa hår, samma blå ögon, samma glada leende och samma trohjer-tade handtryckning. Hennes bild hade ej varit utplånad ur hans hjerta; den hade legat der förvarad som en blomma i sin knopp, för att nu slå ut i sin fulla fägring och fylla hela hans väsende med sällhet och tjusning.

— När du var borta de långa, långa åren, tänkte du ofta på mig? frågade Ebba. Hon

lutade sitt hufvud mot hans skuldra och såg på honom med en fuktig glans i sina blåa ögon.

Nils slog ned sin blick.

— Du vet att jag var ett barn, då jag for från hemmet, sade han dröjande. Ett barns sinne är lifligt, och under ständiga krigsäfventyr och faror storma så många nya intryck öfver det. Och så kom det sig att barndomshemmet småningom sjönk liksom i ett blånande fjärran. Ofta tänkte jag på det och på dig; men det låg allt så långt borta i minnet. Likväl kände jag, hur det höll mig med osynliga band, hur edra tankar och välönsknningar följde mig. Men när jag då tänkte på den ljuslockiga jungfrun borta i Tavastland, erfor jag likväl ej samma stormande känsla af lycksalighet, som nu. Höll hon mig ännu kär? Hvem kunde svara på det? Och höll jag henne kär, så som man håller sin trolofvade? Jag visste intet att svara derpå, jag visste inte ens hvad det var.

— Och nu? hviskade Ebba knapt hörbart, under det hon lät det sköna hufvudet sakta sjunka ned.

— Nu Ebba, nu vet jag det! sade den unge riddaren med ett tonfall af jublande fröjd i rösten och slog sin starka arm kring ungdomens lif, drog henne till sig och kysste henne för första gången så, som den stormande kärleken kysser, hänfördt, glödande, bedöfvande.

Götrik Fincke kastade från sin plats vid bordet en blick till de unga. Hans gråskäggiga, fryntliga ansigte sken af stolthet och förnöjelse och han gaf åt kyrkoherden ett tecken att se ditåt.

Kyrkoherden lät sina ögon följa den anvisade riktningen, smålog välmenande, fattade silfverstopet, förde det till läpparna, och sade med en förtrolig nick:

— Bibemus in nomine Jesu!

Det var lyckliga dagar som nu följde. Genomströmmade af en förut oanad sällhet, lefde de båda unga endast för hvarandra och för sin kärlek. Lifvet hade börjat för dem på nytt, och de kunde knapt förstå hur de någonsin kunnat vara skilda från hvarandra.

Det blef beslutet, att de skulle hålla bröllop om våren. Riket hade nu fred, och Nils

skulle därför kunna stanna hemma och sköta det stora godset, under det Fincke var på Olofsborg. När snön smälte och lärkorna kommo, då skulle också de fira ungdomens och sällhetens fest.

Det var fridfullt, ljust och varmt i Porkkala storstuga och lyckan förenade dess invånare med sina osynliga guldtrådar.

Ute föll snön så hvit och ren öfver de vida skogarna och fälten. Efter några månader skulle den åter förvandlas till vatten för solens strålar.

Men hvem kan säga, då snön fallit, hur många tårar som fälts, hur mången lycka som sköflats, innan den åter hunnit smälta bort?

Julaftonen på Porkkala.

Storstugan på Porkkala gård var putsad och pyntad till julen. Väggarna voro klädda med hvitt lärft och bänkarna med bänkekläden och dynor af sammet och siden. Golfvet var betäckt med halm och bordet dukadt. I den stora spisen flammade en väldig brasa.

Nyss kommen från julbastun, af hvars hetta hennes kinder ännu lyste som klaraste purpur, trädde Ebba in i stugan och såg att allt var i ordning. Om hon var ståtlig och vacker i sin enkla hvardagsdrägt, sådan vi sågo henne vid spinnrocken, var hon det om möjligt än mer nu i den tätt åtsittande sammetsklädningen, som lät hennes gestalt framstå i hela dess smidiga yppighet. Det vackra

hufvudet omfattades af den stora, styfva sammetskragen och det hvita fräset som af en hennes skönhet förhöjande ram, och de fina händerna syntes ännu hvitare och lenare än vanligt, der de stucko fram ur de snäfvä ärmarnas spetsmanschetter. En tjock guldkedja låg i flere hvarf öfver halsen och bröstet, och ett silfverbälte slöt sig kring midjan.

Nu kommo äfven Götrik Fincke och Nils in. Man önskade hvarandra en glad jul, och tände det stora tregreniga julljuset, som stod midt på bordet. Allt husfolket samlade sig nu för att sjunga julpsalmen. Tjenarena stodo nere vid dörren, men Fincke gick fram till karlarna och nödgade dem komma fram och taga plats på bänkarna, under det Ebba gjorde det samma med qvinnorna. När alla voro placerade, började Fincke sjelf psalmen och Ebba, Nils och folket stämde in. Julens frid och glädje fylde allas bröst och på månget af mödor och år fåradt ansigte glänste en tår af rörelse.

När psalmen var slut, sade Fincke:

— Se så, godt folk, nu är julen i stugan.

Låten nu julmaten och julölet eder väl smaka och varen glade. En gång jul om året!

Den gamle gårdsfogden kom fram, tog Fincke, Nils och Ebba i hand och önskade god jul. De andra följde efter i tur och ordning och derefter drog sig folket till dörren för att bege sig till gårdsstugan, der julmaten väntade.

Då hördes en häst komma i galopp in på gården. Hastiga steg ljödo i farstun, dörren rycktes upp och en ryttare trädde in.

— Herr Götrik, sade han, bönderna från Österbotten äro straxt här. Flere tusen man starka hafva de tågat öfver Tavastmon och öfver allt reser sig allmogen och sluter sig till dem. De säga att de skola samla kring sig hela befolkningen i Tavastland och Savolaks, eröfra Tavastehus och Olofsborg och sedan tåga till Åbo och taga Klas Fleming till fånga för att öfverlemna honom åt hertigen. De upproriska stå redan vid Nokia. I Kangasala och Birkkala hafva de bränt och plundrat flere adelsmäns gårdar.

— Jaså, österbottningarna inte blott bråka

hemma hos sig, utan försöka uppvigla bönderna i hela landet? Men hvad gör då krigsfolket? Hvarför skingrar man inte dessa upproriska bondehopar? ropade Fincke vredgad.

— Krigsfolket har inte hunnit samla sig, svarade ryttaren, utan måste på alla håll fly för bönderna. Knut Kurck har med tvåhundra ryttare angripit dem vid Nokia, men nödgats draga sig tillbaka.

— Hvad gör då Klas Fleming?

— Det veta vi inte.

— Ja, sade Götrik Fincke, här återstår ingenting annat än att bege oss till Olofsborg och se till, att allmogen i Savolaks inte sluter sig till de upproriske. Låt oss nu hastigt få litet mat och dryck, ty vi hafva en lång färd att göra. Låt spänna för en släde och sadla våra hästar, sade han, vändande sig till gårdsfogden, och håll sedan vård om gården. Samla i hop och göm undan i säkerhet hvad du kan.

Männen satte sig till bords, men Ebba gaf sig ej tid att äta. Hon tänkte på den långa färd, som förestod, och lade in i ett

skrin så mycket det rymdes af de matvaror, som i riklig mängd voro tillagade för julen. Sedan anvisade hon åt folket, hvilka kistor i främsta rummet skulle bäras bort i förvar undan de plundrande bönderna, och lade ned i en af kistorna allt silfret.

Knapt var detta gjordt, innan fogden kom in och sade, att hästarna voro i ordning, och i nästa ögonblick var man redan på väg.

Det började snöa och kölden var temligen skarp. Men Ebba satt väl ombonad med skinnfällar, och ryttarena hade stora pelsfodrade kappor. Det bar framåt i raskt traf genom den ödsliga nejden. När de hunnit ett par mil från hemmet, gick vägen uppför en höjd, från hvilken man vid klart väder hade en vidsträckt utsigt öfver nejden. Högst upp på åsen stannade Götrik Fincke, som red i spetsen för det lilla tåget.

— Ser ni, sade han och pekade mot ett i fjärran synligt eldsken. Det tycks verkligen börja bli allvar af. Det är Porkkala som brinner nu.

En hemsk känsla bemäktigade sig alla,

känslan af att de voro stadda på flykt undan ett folk i uppror, som, svängande utan besinning hatets och mordbrandens fackla, hade tändt de lågor, hvilka derborta stego röda mot skyn och lade det lugna, idoga hemmet i aska.

Och åter satte sig tåget i rörelse. Det var mörkt i skogen och snön blef allt djupare. När man kom ut på öppnare, för vinden mera tillgängliga ställen, lågo stora drifvor hopade öfver vägen, så att det var svårt att komma fram. Hästarna började tröttna. Men det var ej mer långt till en gård, der man tänkte taga nattqvarter. Snart syntes åkerflackor och gärdsgårdar och kort derpå möttes de resandes blickar af den upplifvande synen af ett blänkande ljussken. Äfven hästarna kände sig uppiggade genom närheten af människoboningar och lade ut med större ifver.

Så körde man ändtligen in på gården. Dörren var oläst och de resande stego in.

Det var ett stort rökpörte af grofva timmerstockar. Allt derinne hade ett fattigt och smutsigt utseende. Vid dörren stodo tvenne magra hästar och dåliga kor i sina spiltor.

En smutsig gris låg i godt kamratskap med några okammade, halfnakna barn i halmen, som helt tunt var strödd öfver golfvet, hvilket utgjordes af den bara, tillstampade marken. På bänkarna sutto eller lågo pörtets öfriga invånare och halfsofvo, under det värdinnan stälde undan ett par träskålar med rester af qvällsmåltiden — saltad fisk, svartaktig gröt och bröd, hvars utseende genast visade, att det till icke ringa del var uppblandadt med bark.

Vid de främmandes inträde reste sig de liggande upp, och karlarna togo af sig sina skinnmössor, men för öfrigt tycktes ingen fästa något afseende vid de nykomne, oaktadt den sena timmen. Det var ej något ovanligt, att kring landet dragande krigsfolk sökte härberge hos bönderna, ehuru å andra sidan dessa besök voro allt annat än välkomna.

— Guds fred härinne, helsade Fincke, tog af sig kappan och skakade af snön vid spisen. Vi komma i qväll för att taga din gästfrihet i anspråk öfver natten, Mikko Lassila.

Husbonden steg nu upp och gick honom till mötes.

— Det är således I, herr Götrik, sade han ödmjukt bugande. Varen välkommen. Sent ären I ute på färd om julaftonen.

— Ja, svarade Fincke, jag måste skynda mig till Olofsborg.

— Så, krigiska tider stunda igen, kan jag tänka. Gud bevara landet. Det skulle nog behöfva fred, sedan ryssen sist härjade här så grymt. Men stigen fram och sätten eder, stigen fram alla.

Götrik Fincke var känd af allmogen i Savolaks som en mild och välvillig herre. Han höll sträng tukt med sina krigsmän, och tillät ej att något öfvervåld tillfogades bönderna. Vid uppbördens af krigsgårderna och soldaternas underhåll skonade han allmogen så mycket som möjligt och ökade ej genom hårdhet folkets eljest nog tunga börda. Af denna orsak var han allmänt älskad och äfven till Tavastland sträckte sig hans goda namn och rykte, ytterligare upphöjdt genom hans egna underhafvandens lofprisanden. Hvarhelst han derfor på sina färder steg in i böndernas pörten, helsades han som en god gäst. Så äfven nu.

När Fincke och hans följeslagare hade tagit plats, efter att hafva helsat på värdinnan, sade husbonden:

— Få vi bjuda de resande något till bästa, så godt huset förmår.

— Nej, tack! svarade Fincke. Vi hafva redan ätit. Hvad vi behöfva är hvila, ty vi skola fortsätta vår resa tidigt i morgon bittida.

— Men af vårt julöl måsten I ändock smaka. Mor, tag fram silfverbägaren; åt herr Götrik våga vi nog visa, att vi äga en sådan, sade husbonden då.

Värdinnan, som för att bättre upplysa pörtet hade tändt en lång perta och stuckit den i en väggspringa nära bordet, tog ur en kista en gammal, bucklad silfverbägare, fylde den med öl ur en närmast dörren stående tunna och gaf den djupt nigande åt Fincke. Denne tog en klunck af den tunna, halfgästa drycken och lät sedan bägaren gå till de andra.

Derefter beredde man sig till hvila. Några sängar eller bäddar funnos ej att afstå andra än värdsfolkets egen, och de resande

föredrogo att reda åt sig så beqvämt som möjligt med sina fällar och kappor på bänkarna.

Värdinnan höljde med aska öfver de utbrunna kolen, sköt dragluckorna bättre till för fönstergluggarna och stängde rökfånget i taket.

Om några ögonblick herrskade nattens djupa stillhet i det stora, mörka pörtet, der de ifrigt pipande syrsorna voro de enda som vakade.

Tidigt följande morgon voro alla åter uppe, våra resande för att fortsätta sin färd, gårdsfolket för att fara till julottan.

Snöfallet hade upphört, luften var klar och kall. Gårdsfolket for främst såsom mera bekant med vägen. Hästarna voro försedda med bjellror och från hvarje släde höll man ut ett bloss, som kastade sitt flammande sken på träden och snön. Det bar af i god fart och de två milen, som vägen till Hollola kyrka utgjorde, gingo hastigt undan. Trakten blef mera odlad, ju närmare man kom kyrkan. Öfverallt i skogsbrynen skymtade bloss, likt rörliga stjernor, och bjellerklang hördes på afstånd. Den sista halfva milen stötte oupp-

hörligt nya kyrkofarare med bjellror och bloss till tåget, som sålunda växte i längd, ju närmare man kom kyrkan. Helgdagsringningen ljöd högtidligt i den kalla morgonen, från kyrkans höga fönster lyste ljus och på kyrkbacken flammade ett högt bål, bildadt af blossen. som de anländande kastade i hög.

Nära kyrkan skilde sig Fincke och hans följe från de öfriga och togo af på vägen till St. Michels eller Stor-Savo prestgård, det närmaste målet för deras färd.

Det var med underliga känslor de foro förbi det upplysta templet, till hvilket menigheten nu samlade sig gladt i julmorgonens tidiga timme. Bakom dem rasade upproret. De hade väl ingen skuld i folkets vrede, men den skulle vältra sina blodiga vågor öfver deras hufvuden som öfver de andras; ty de stodo i samma led som folkets förtryckare, ehuru de sjelfva ej hade förtryckt. En hvar kände med sig, att det nu spelades ett allvarsamt spel, der insatsen gälde mer än lif och egendom för den enskilde, der sjelfhämnden och hatet ville intränga sig på den lagliga ordningens plats.

Ve land och folk om denna upprorshär seg-
rade, hvars väg redan i dess början var be-
tecknad af brinnande gårdar.

Den fredliga julottan i Hollola kyrka,
hvilken kallade dem med klockringning och
juleljus, men som de snart åter sågo dyka ned
bakom de snöhöljda skogarna, föreföll dem som
en sista fredshelsning; kanske skulle den all-
moge, som nu i templet sjöng den nyfödde
fridsfurstens lof, ännu samma dag i hatfullt
raseri svänga mordbrandens blodröda fackla.

Ingen af de resande yttrade ett ord. Mor-
gonköllden var bister och de svepte pelskap-
porna tätare om sig. Hästarna frustade, och
slädmedarna gnisslade mot den frusna snön.
De odlade bygderna försvunno; vägen drog sig
åter in i den mörka, milslånga skogen.

Bondepären.

Lif och rörelse rådde i södra Österbotten. Från alla håll samlades bönderna, qvarlemnande i hemmen endast gubbar och barn. Krigsfolkets hatade ok skulle nu afkastas och det plågade folket visa sin magt.

Mot slutet af december stod bondepären samlad, inemot tusen man stark. Den var nu färdig att bryta upp.

Jakob Ilkka, som utan att unna sig rast eller hvila hade satt upproret i gång och var bondepärens hufvudanförare, lät blåsa i horn till tecken, att han ville tala till folket.

Hären hade stält upp sig på en liten slätt i den tidiga morgonen, hvars första, bleka strimma just började synas bakom trädtopparna.

Det var en underlig armé: somliga voro beväpnade med bössor, svärd, bågar eller spjut, men de flesta med yxor, spakar, klubbor och andra tillhyggen. Äfven ett antal fotknektar, som slutit sig till sina bröder, syntes bland dem och hade med sig några fanor. Men det hela saknade hvarje militärisk ordning. En hvar skötte sig sjelf. Sockne- och byamännen slöto sig tillsammans till större eller mindre flockar utan någon ledning; endast ett var gemensamt, hatet mot det förtryck, under hvilket de alla så länge lidit och som de nu gingo att med förtviflans mod afskudda sig.

Ilkka hade stigit upp på en sten, och omkring honom stodo de öfriga anförarena.

— Kamrater och landsmän, sade han då hornets långdragna toner hade tystnat, vi gå nu att tala med Klas Fleming. Jag har, som I veten, en gång förr varit till tals med honom. Då lät han kasta mig i slottets djupaste fängelsehåla. Vetten I, hvad jag fann der? Jo, ett utmärgladt lik på en hög rutten halm.

Det var en man i Österbottens klädedrägt. Råttor och ohyra hade förtärt hans ansigte, så att jag inte kunde känna igen honom. Det var nog en af eder, som Flemings ryttare fört bort, då han ville försvara sin hustru och sina döttrar eller si i sista skäppa råg mot de rof-giriga knektarna. Man tog bort den döda och jag fick hans bädd. Sen I, sådant läger består Klas Fleming. Men mina vänner glömde mig icke; de kommo i nattens stillhet och togo mig ut, innan qvalen ännu fört bort mitt förstånd och råttorna begynt gnaga på min kropp. När jag då återkom till Österbotten, var min gård bränd med kreatur, hästar och allt hvad som fans der. Men hvarför talar jag om detta för eder. Äro icke också edra visthus och lador plundrade, edra hustrur och döttrar miss-handlade af Flemings ryttare? Hafva icke slagen af deras spjutskaft träffat också edra ryggar? Hafven I icke hungrat och törstat, under det knektarna suttit i edra stugor och frossat af eder mat och druckit edert öl? Österbottningar! När moskoviterna föllo in i edert land, försvaraden I eder som män, jagade bort dem

och de skola icke snart våga återkomma. De voro dock många fler än Flemings ryttare, hvilkas våld I tåligt hafven fördragit. Viljen I skona dessa edra bödlar längre nu, då I veten, att också de äro rikets och hertigens fiender och att hertigen sjelf har befalt att slå dem ifrån eder med klubbor och gärdsgårdstörar, såsom man jagar bort skabbiga hundar. Nej, I viljen det icke. Fleming skall få känna folkets magt, och stänger han in sig i sitt slott, så skola vi med våra tänder rifva ned slottet i grus.

Dånande bifallsrop ljödo på dessa Ilkkas ord. Efter en stund lät han ånyo blåsa i hornet, till tecken att han ville tala vidare, och då åter tystnad inträdde, fortfor han:

— Hertig Karl står på vår sida. Han har sjelf sagt att vi skola med egen hand skaffa oss rätt. Ännu i går fick jag bref från en hans utskickade i Åbo, som uppmanar oss att inte ge vika, att allt nog skall gå bra. Vi hafva som en man gått från hus och hem för att befria folket från dess förtryckare. Vi stå här som bröder, hvilka kämpa för en gemen-

sam sak. Blifva vi slagna, så skall Fleming med sina ryttare utkräfva blodig hämnd. Men vi skola inte blifva slagna, vi skola segra, ty hela folket är med oss. Men för att kunna segra, måste vi vara eniga och hålla tillsammans. Förbannad vare därför den, som nu sviker folkets sak och öfverger sina bröder i striden.

Han räckte upp sin hand och från hären sträcktes under högljudt bifall tusende händer mot höjden. Qvinnorna och barnen, som i talrika skaror samlat sig för att säga farväl åt de aftågande, greto och snyftade. Ögonblicket var gripande. Den strid, som nu skulle börja, var en strid, kände de i sina hjertan, för alla, för hem och härd, för bondens stuga och teg i hela Finland.

Jakob Ilkka gaf ett tecken, det blåstes till uppbrott och med anförarena i spetsen satte sig bondehären i rörelse på väg till Tavastland, under det en afdelning sändes under Paavo Palainen och några andra anförare till Savolaks.

När hären kom till Nokia gård stannade den och slog läger vid den skummande Emä-

koski fors, i en för försvar synnerligen lämplig position. Här angreps den af Knut Kurck, som dock snart måste draga sig tillbaka. Denna seger eldade ytterligare klubbhärens tillförsigt, och med spänd väntan afvaktade den i sin svårtillgängliga ställning Klas Flemings ankomst. Spejare hade förkunnat, att denne med tretusen man ryttare och fotfolk samt några grofva kanoner skyndade hit i ilmarscher från Åbo.

Ilkka hade redan vid klubbhärens utryckande med oro lagt märke till, huru bristande ordning och disciplin rådde bland männen. Ju längre hären framtågade, dess större blef oordningen. Bönderna hade ej kunnat motstå frestelsen att plundra, och knapt någon fans i hela hären, som ej bar stora bördor af hvarjehanda från adelsgårdarna tagna egodelar. Öl och bränvin runno i strömmar, och under ruset uppstodo slagsmål och oenighet. Ilkka och de öfriga hufvudmännen, som börjat denna strid mot öfvervåld och förtryck af kränkt rättskänsla, af den fria bondens motstånd mot sjelffrådiga herrars och krigsknektars laglösa

godtycke, och utan att tveka satte sina lif och sin välfärd som insatts för folkets sak, sågo med förtviflan denna lättsinniga likgiltighet. Förgäfves bjödo de till att upprätthålla något slags ordning. Ju flere dagar som förgingo i overksam väntan, dess slappare och dåsigare blefvo sinnena, och bönderna började längta hem med sina lätt förvärfvade egodelar. Ilkka var i rörelse natt och dag. Han fann vanligen vaktposterna borta från sina platser eller druckna och sofvande. Folket vägrade öppet att lyda honom, strök omkring i omnejden för att söka rof och klagade öfver att ej få tåga vidare, utan ligga här sysslolöst under det andra möjligen hunno förbi och togo bort allt bytet.

Emellertid nalkades Fleming med sitt krigsfolk. Den hotande faran återförde ordningen i klubbhärens splittrade hopar, och då Fleming på årets sista dag ankom till Birkkala prestgård, der endast en smal ås skilde hans armé från klubbhären, och lät skrida till anfall, möttes han af tappert motstånd. Striden varade hela den korta vinterdagen, och

när qvällen inbröt, nödgades Fleming låta anfallet upphöra. Kanonerna hade ännu ej hunnit fram, men väntades senare på aftonen. Med deras tillhjälp skulle striden följande dag förnyas.

Ännu under det anfallet pågick, inlupo till Fleming underrättelser om att allmogen i södra Tavastland gripit till vapen och ryckte an för att förena sig med klubbhären. Läget kunde sålunda blifva farligt. Lyckades österbottningarna bibehålla sin ställning, skulle hans trupper få de nya upprorsmännen i sin rygg, och då kunde stridens utgång blifva osäker.

Olof Sverkersson, hvilken följt Fleming från Åbo för att på nära håll kunna följa händelsernas gång och leda dem efter sina planer, hade emellertid genom sina utskickade fått reda på, hur nära upprorshären var att upplösa sig och att ett af kanonerna understödt anfall följande dag otvifvelaktigt skulle skingra den som agnar för vinden. Att en sådan seger i hög grad skulle stärka Flerings magt, var tydligt. För att förekomma detta

försökte han förmå Fleming att underhandla. Marsken ville till en början ej höra talas derom. Men Olof Sverkersson försökte häfva alla hans betänkligheter. Straffet skulle så mycket säkrare nå dem, sade han, då de åter voro spridda i sina hemorter. Nu hade de segerrikt tillbakaslagit tvenne anfall kort efter hvarandra och voro dubbelt modiga af sin framgång. Det var ovisst, om det skulle lyckas att drifva dem ur deras ställning, och blefve marsken nödgad till återtåg, vore detta signalen till en allmän resning öfver hela landet. Då vore det försent att underhandla. Nu deremot kunde man ännu göra det utan att förlora sitt anseende. Fleming kunde låtsas som om han ansåg att folket blifvit förfördt och uppvigladt af upprorets ledare, fordra att dessa skulle utlemnas och lofva upphäfva det förhatliga borglägret.

På inrådan af det öfriga befälet och hufvudsakligast för att undvika onödig blodsutgjutelse beslöt Fleming slutligen att gå in på detta förslag. Knut Kurck, Abraham Melchiorsson, som sjelf bragt bud till Fleming om

upprorets utbrott, och Olof Sverkersson sändes som underhandlare.

Det gälde att gå försigtigt till väga, och med afsigt undveko de att fråga efter någon af ledarena, utan började underhandlingen med den flock, som var på utpost närmast Flemings läger.

Deras uppdrag lyckades öfver förväntan, tack vare Olof Sverkerssons vältalighet. Då bönderna hörde, att de skulle slippa borglägret, tyckte de att ändamålet med deras uppror var vunnet. Flertalet längtade hem och hade fått mer än nog af fältlifvets ovana mödor. De kunde ej annat än tycka, att Olof hade rätt, då han förestälde dem, att de nu ej blott med heder kunde återvända till sina gårdar, der deras armar behöfdes för vintersysslorna, utan att de äfven borde vara glada att hafva sina lif och lemmar i behåll. Flemings folk hade varit uttröttadt af den långa marschen och kanonerna hade ännu ej hunnit fram. Men snart skulle det blifva en annan lek. Det var därför bäst att taga en säker fred och försoning framför ett lika säkert ne-

derlag. Inom kort skulle konung Sigismund komma hem till riket, och då skulle deras sak undersökas efter Sverges lag och rätt. Men dem, hvilka hade förledt dem att bryta landets fred, borde de utlemna, för att förvaras till konungens ankomst, Ilkka, Pouttu och Kontsas. Det var dessa som egentligen voro de skyldige, men ej de.

Resultatet af underhandlingarna blef, att bönderna lofvade tala med de öfriga och sedan lemna svar. Detta kom äfven senare på qvällen. Bönderna förklarade sig antaga marskens vilkor, och följande morgon skulle Ilkka och de öfriga hufvudmännen utlemnas.

Allt hade sålunda gått efter Olof Sverkerssons beräkning. Men hade en gång Fleming ledarena i sitt våld, så var också upproret med detsamma kufvadt. Detta ingick icke i Olof Sverkerssons plan och han lät därför i hemlighet underrätta Ilkka och de öfriga hufvudmännen för upproret om den mellan Fleming och bönderna gjorda öfverenskomsten.

Vid midnattstid smög sig sedan en ensam

man försigtigt genom böndernas läger. Det var Ilkka. Vid sidan af landsvägen stodo släde vid släde, lastade med hvarjehanda byte, och hästarna voro bundna vid lassen. Han gjorde lös närmaste häst, svingade sig upp på dess rygg och red i sporrstreck derifrån. När han hunnit ett stycke från lägret, vände han sig om och mumlade mellan tänderna:

— Förbannad vare den, som förråder sina bröder i striden!

Derefter försvann ryttaren i nyårsmidnattens mörker.

Emellertid började den ena flocken foror och med bördor tungt lastade män efter den andra att draga ut från lägret. Man hade ju ej mer något att strida för, hvarför skulle man då dröja qvar? Det var, som ville en hvar skynda bort från den plats, der de förrådt den gemensamma saken och sina anförares lif, och lemna åt de andra att fullborda förräderiet.

När de, som skulle gripa Ilkka och de öfriga anförarena under sömnen, ej funno dem och det blef tydligt att de hade flytt och att kapitulationsvilkoren sålunda ej skulle kunna

uppfyllas, fick en namnlös förskräckelse magt med upprorshären. Ingen fans, som skulle kunnat upprätthålla lydnaden. Genom förräderiet hade de sista banden af sammanhållighet brustit och nu upplöste sig allt i vild oordning. Som en mörk svallvåg, hvilken bryter sina dammar, hastade klubbhären från den fasta ställningen vid Nokia fors norrut. Mörkret hindrade uppbrottet för en afdelning, som var lägrad i en trång dæld mellan höga skogsbackar och en lada stacks i brand för att tjänstgöra som fackla.

Skenet af den brinnande ladan lät Flemings vaktposter ana, att ej allt var på rätt. De smögo sig sakta framåt och funno lägret öfvergifvet.

När Fleming erhöll underrättelse om klubbhärens flykt, trodde han att bönderna velat bedraga honom och rädda både sig och sina anförare. Han lät därför rytteriet rycka ut och sätta efter de flyende. Två mil från Nokia stötte ryttarena på bondehären, hvilken ej var beredd på något försvar, och i gryningen af årets första dag begynte nu ett blo-

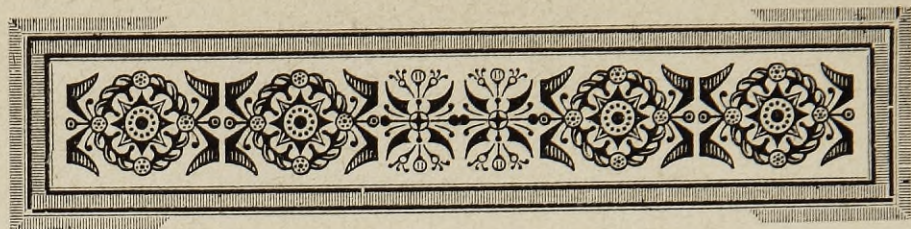
digt slagtande. Här fans ingen annan räddning, än en skyndsam flykt. Då de tunga lassen ej så fort hunno tömmas, lemnades de i sticket, eller också skuro bönderna hål i de från herrgårdarna röfvade spanmålssäckarna och fjäderbolstren, så att spanmålen rann ut längs vägen och fjädrarna som täta moln fylde luften. De bärande bortkastade sina tunga silfverknyten och annat, som de belastat sig med, och hastade in i skogarna, dit ryttarena ej kunde följa dem. Långt in på morgonen fortgick förföljandet och blodbadet och högar af lik betecknade dess väg ända till midten af den tolf mil djupa skog, som sträckte sig mellan Satakunta och Österbotten.

Förbannelsen hade drabbat klubbhären, förräderiet hade fått sin blodiga lön.

Innan ännu dagen grytt var ett af Olof Sverkersson afsändt hemligt bud på väg till Åbo. Det förde till Filippus Kern på Åbo slott ett bref från Olof till hertig Karl, hvori han meddelade hertigen händelsen vid Nokia, att han lyckats rädda bondeharens anförare och att upproret utbredt sig till Tavastland,

och Savolaks. Han sjelf, skref han, skulle nu begifva sig till Olofsborg och försöka leda saker i Savolaks till det bästa.

Olof Perkelsson.

Efter en ansträngande och tröttsam resa genom ändlösa öde bygder anlände Götrik Fincke och hans följeslagare lyckligen till Olofsborg. Här var nyheten om bondeupproret redan känd. Som man lefde i djupaste fred, hade slottet endast en svag besättning af inemot tvåhundra man. Genom natt och dag sände Fincke därför budskap till socknarna för att uppbåda allmogen, såsom bruket var, då moskoviten inföll i landet. Men endast halftannat hundra bönder från slottets närmaste närhet infunno sig. På alla öfriga orter bröt allmogen upp för att ansluta sig till de väntade klubbmännen. Inseende den hotande faran, sände

Fincke därför ilbud till Viborg och Keksholm med begäran om undsättning.

Emellertid började rökmoln stiga upp här och der i fjärran och för hvarje dag syntes de i en allt trängre krets kring slottet. Man visste redan, att det var på detta sätt klubbhären betecknade sin väg. Det kunde ej dröja länge, innan den var utanför slottet. Götrik Fincke gaf befallning att alla skulle hålla sig beredda, samt fördubblade vaktposterna. Borgen var stark och väl befast. Strömmarna på hvar sin sida om den klippö, på hvilken den var uppförd, voro strida och bildade ett godt försvar. Blott man var på sin vakt, skulle man nog kunna hålla ut en belägring, till dess hjälp hann anlända.

En afton anmälde vakten, att en signaleld tändes på andra sidan strömmen. Några minuter senare anmälde åter, att det var Olof Sverkersson, som hade anländt med bud från Fleming.

Nils hade vakt vid porten. Då de båda människors blickar möttes vid skenet af de flammande tjärblosser, hvilka höllos af tvenne knek-

tar och fylde porthvalfvet med ett rödt, dallrande ljus, kände Olof genast igen honom, och hans rödletta ansikte fick ett egendomligt, skarpt uttryck, som ej undgick Nils, och som genast så upptog hans tankar, att han först efteråt lade märke till, att en ung man i Olofs följe föreföll honom som en gammal bekant, ehuru han ej kunde påminna sig hvem det var.

Det föreföll Nils, som om med Olofs inträde i borgen en mörk aning om olycka velat bemäktiga sig honom. Det låg öfver detta röda hufvud något lömskt och grymt, något så ohederligt, att han undrade att det ej genast föll en hvar i ögonen. Men han skulle ej lemna honom ur sikte, och var Götrik Fincke i sin gammaldags välvilja och redbarhet alltför godtrogen, så ville han, Nils, i stället uppbjuda all sin vaksamhet. Så tänkte han, der han gick fram och åter på borggården under den timme, hans vaktgörning ännu varade.

Men hans tankar togo småningom en annan riktning. Så snart upproret var kufvadt, skulle Götrik Fincke återvända till Porkkala. Den brända gården skulle åter uppbyggas och

på sommaren skulle Ebbas och hans bröllop stå med lust och gamman. Den långa resa, de hade gjort tillsammans, hade ännu innerligare förenat deras hjertan, hvilka nu mäktigare än någonsin kände sig genombäfvade af ungdomskärlekens starka, heliga glöd. Med själen fylld af ljusa drömmar gick han af och an på den trånga borggården, utan att känna vinteraftonens skarpa köld, som kom vakternas fingrar att styfna kring hillebarderna.

Olof Sverkerssons ankomst till slottet medförde en märkbar förändring i den stilla tillvaron der. Under det Götrik Fincke inväntade förstärkningarna, gick Olof omkring bland slottets besättning och klandrade häftigt Finckes overksamhet. Den väldiga bondehären vid Nokia hade blifvit skingrad af Fleming med en handfull ryttare, sade han, och det var bara räddhåga af Fincke, att han ej lät sitt folk rycka ut och tukta de upproriska bondehoparna. Här satt man feget bakom slottets tjocka murar, och lät bönderna härja och bränna midt för ens näsa. Det var skam för tappra soldater att

sålunda krypa i gömman. I hela hären skulle man peka finger åt dem.

Ett allmänt knot mot Fincke började göra sig gällande och ingen dag förgick utan att besättningen bad att få rycka ut. Men Fincke vägrade. Han kände faran som hotade, och ville ej sätta sitt folk och slottet på spel.

På Ebba hade Olof Sverkersson från första ögonblicket gjort ett fränstötande intryck. Hans lurande blick plågade henne, isynnerhet som den ständigt följde henne, när hon mötte honom eller var i samma rum som han.

En dag yppade hon dessa sina känslor för Nils, då de sutto tillsammans i tornkammaren.

— Det som också oroar mig, tillade hon, är att han kastar så underliga, hatfulla blickar på dig. Han har aldrig något godt i sinnet. Tag dig i akt för honom.

— Ebba kär, svarade Nils leende och lade sin arm kring hennes lif, det är alls ingen fara med mig, och riddar Olof ser ständigt bort till dig, för att han är en gammal hofman och van att beundra damernas skönhet.

— Men hans blick är så hemsk, att den isar mitt blod, vidhöll Ebba.

— Tystnaden och ensamheten här göra dig trånsjuk, sade Nils. Van att gå der hemma i din faders gård som värdinna och hålla öga på kök, visthus och ladugård, dela ut arbete åt pigorna och arbeta sjelf från tidigt om morgonen, plågar dig sysslolösheten här. Icke kan du sitta med de drickande krigarena i borgsalen, och här uppe har du omkring dig endast de grå, nakna stenväggarna. Omsluten af dessa famnstjocka murar måste du ju känna dig som i ett fängelse, och skådar du ut genom fönstret, som dock egentligen är en kanonglugg, ser du den trånga borggården och så långt ögat når blott frusna sjöar och dystra skogar, utan en enda människoboning. Icke är sådant för en ung flicka.

Sålunda försökte Nils trösta henne, men hon kunde dock ej slå bort den beklämning, som bemäktigat sig henne från det ögonblick, hon första gången i borgsalen räckte Olof Sverkersson välkomstbägaren.

Under tiden hade en budbärare från bon-

dehären anländt. Han hade med sig ett bref till Götrik Fincke. Brefvet var skrifvet på svenska och innehöll, att de upproriska förklarade sig hafva kommit för att söka efter borglägersryttare och andra, som varit i ett råd med Klas Fleming och stält sig fiendtliga mot allmogen och „gjort intet annat än röfvat, rappat och gevalt tagit“, hvad de öfverkommit, samt att de begärde svar af Fincke, om han ville med slottet gifva sig under samma herre som de, nemligen hertig Karl. Brefvet, dateradt Jorois, var undertecknad: „Thet ähr Gemene Mans willie“.

— Så—å, ropade Fincke vredgad till budbäraren, sedan han med sin enda hand långsamt öppnat brefvet och läst det högt. Så—å, man vill lära mig känna folkets vilja. Det fins blott en vilja i Sverges rike, och det är vår nådiga konungs, och i stöd af Sverges gamla lag bjuder den, att hvarje förrädare skall straffas. Gå och säg detta åt dina kamrater, du förbannade hund.

— Herr Götrik, sade Olof Sverkersson nu, I tänken väl icke släppa den lymmeln ifrån

eder onäpst. Han har förtjent en minnesbeta, som kan lära honom och de öfriga bönderna hvad det vill säga, att uppmana Götrik Fincke till förräderi mot sin konung och riket. Vid Gud, jag skulle låta afhugga de händer, som burit fram till mig ett sådant bref.

— Ja, I hafven rätt! För bort honom och huggen af hans förrädiska händer, befalde Fincke, hvars vrede stegrats till sin höjd af Olof Sverkerssons i hånfull ton yttrade ord. Fören bort honom! Genast!

Knektarna förde bort den dödsbleke bonden. Efter några ögonblick ljöd ett häftigt klagorop från borggården.

Ebba och Nils hörde ropet, skyndade till fönstret och blickade ned. De sågo då en syn, som kom blodet att stelna af fasa hos den vid dylika scener ovana Ebba och äfven genom sin råa grymhet våldsamt uppskakade Nils. Bonden fasthölls af tvenne knektar, en tredje höll hans venstra hand utsträckt mot muren, under det en knekt höjde sin hillebard, hvars breda yxbett dröp af blod. Bondens högra arm hängde slapp vid sidan och en

ström af blod forsade öfver den afhuggna handen som ännu hängde fast vid armstumpen med en smal hudremsa. Nu svängde knekten hillebarden. Den andra handen föll, helt och hållet skild från armen, på borggårdens stenläggning, och öfverstänkt af blod segnade bonden med slapt hängande hufvud ned mellan sina bödlar.

Darrande och blek som snön på slottstaket, kramade Ebba sig fast vid Nils arm. Plötsligt gaf hon till ett anskri. Förskräckt följde Nils riktningen af hennes blick, som stel och med ett uttryck af fasa var fäst vid ett fönster i den midt emot belägna borgsalen.

I fönstret syntes Olof Sverkerssons röda hufvud, liknande en stor blodfläck, och öfver de lurande dragen hvilade ett uttryck af elakhet och glupsk blodtörst, blandadt med välbehaglig njutning vid åsynen af det ohyggliga skådespelet. Den, som nu stått nära honom, skulle kunnat höra honom mumla: „det der skall riktigt reta bönderna.“

Han gnuggade händerna af förnöjelse.

Om, såsom han antog, krigsfolket skulle för tidigt rycka ut och besegras af de uppretade bönderna, så skulle utan tvifvel slottet falla i dessas händer och då skulle upproret ej mer vara lätt att qväfva. Han sjelf skulle sedan, i stöd af sina hemliga fullmagter, taga befälet i slottet och hålla det hertigen tillhanda. Upproret skulle genom denna framgång få ny fart och en belägringshär skulle utsätta sig för faran att på alla håll omringas af de upproriska. Och sedan — — Han kastade en lysten blick till fönstret midt emot, der han sett Ebbas gestalt.

Straxt vid sin ankomst till Olofsborg hade han fattats af en häftig lidelse för den sköna flickan. Hennes förlofning med Nils Ivarsson bekymrade honom föga. En dylik medtäflare kunde lätt rödjas ur vägen, på ett eller annat sätt. Och var slottet en gång hans, så skulle han nog veta att ställa om det öfriga.

Några ögonblick derefter fick slottets besättning befallning att bryta upp. Fincke hade gifvit vika för Olof Sverkerssons förnyade uppmaningar och krigsfolkets, såväl

manskapets som befälhafvarenas, enträget uttalade önskan att få draga ut mot bönderna, så mycket mer som en afdelning af bondehären nalkades från norr och faran att blifva innesluten på alla håll för hvarje ögonblick växte. Han lät därför hela sin lilla styrka rycka ut, och behöll endast några tiotal knektar att under tiden bevaka slottet.

Då Nils efter afskedet från sin brud, som var djupt uppskakad och full af onda aningar, gick ned till stallet för att ge Pekka befallning om sin häst, föll ett gråhvitt föremål ned för hans fötter. Han blickade upp och såg i ett af fönstren ett hufvud, som genast drog sig tillbaka. Var det en synvilla? Han tyckte sig känna igen Gretchen, flickan från marknaden i Åbo. Hur hade hon kunnat komma hit och hvad hade hon här att göra?

Han böjde sig ned och tog upp föremålet, som han fann vara ett kring en sten veckladt papper. Han vecklade upp det och såg, att der stod något skrifvet. Stilen var nästan oläslig, men han lyckades tyda den. Det var blott några ord: *var noga på er vakt.*

Då rann honom i minnet den med Olof ankomne ynglingen. Han fick dock ej tid att grubbla öfver lösningen på denna dubbla gåta, ty borggården började fyllas med krigsfolk och om några ögonblick var allt klart till uppbrott.

Olof Sverkersson, som hade fått sig anförtrodd ledningen af utfallet, förde truppen med afsigt i motsatt riktning mot det håll, der han förmodade klubbhärens hufvudstyrka vara samlad. Efter att hafva tågat några dagar, fick han underrättelse att en skara klubbmän uppehöll sig i en närbelägen bondgård. Han beordrade då Nils att med tjugu man drifva dem ut derifrån. Sjelf skulle han komma till bistånd, så snart han genom en hastig marsch i nordlig riktning tvungit en på ett par mils afstånd derifrån huserande mindre afdelning af klubbhären att draga sig tillbaka, så att han skulle hafva ryggen fri, sade han.

När Nils med sina tjugu ryttare kom fram till bondgården, fann han de genom sina spejare underrättade klubbmännen rustade till försvar. Den på en kulle belägna gården, som

enligt tidehvarfvets byggnadssätt var fullständigt kringbygd, bildade en sluten borg af groft furutimmer, visserligen låg och liten, men dock erbjudande ett godt skydd åt sina försvarare, hvilka kunde begagna pörtets smala fönstergluggar som skotthål.

Nils skred genast till storms, men anfallet tillbakaslogs och trenne ryttare stupade, träffade af böndernas pilar. I tvenne timmars tid pågick sedan striden, men utan att man lyckades åstadkomma någon skada åt försvararna. Då lät Nils skrida till ny stormning. Sedan knektarna aflossat sina muskedundrar mot pörtets gluggar, rusade de fram för att med hillebarder och yxor krossa den starkt tillbommade porten. Nils, som sprang i spetsen för sitt folk, sårades lätt i hufvudet af en pil, men rusade fram utan att låta hejda sig. Dånande föllo yxhuggen på porten och de halft genomhuggna plankorna började redan braka i sina fogningar.

— Ännu några raska tag, gossar, och vi hafva dem! ropade Nils och lyfte sitt svärd för att ge sista hugget åt en lossnande plank.

Då föll han framstupa, träffad i ryggen af en pil, som trängde genom harnesket. Flere knektar stupade likaså och en mängd pilar slogo hvinande i porten. Då grepos de belägrande af förskräckelse och störtade hals öfver hufvud derifrån. En skara klubbmän, hvilka hade smugit sig genom en liten bakport och i skydd af en gärdesgård vågat sig ett stycke ut för att anfälla de belägrande i ryggen, rusade nu fram och bemäktigade sig de sårade.

Emellertid hade Olof Sverkersson tågat framåt ett par mil utan att råka någon fiende. Han vände dock ej om, ej heller sände han någon afdelning af sitt folk för att understöda Nils.

Då nådde honom de från nederlaget flyende ryttarena, och han såg till sin förnöjelse att Nils ej var med. Den enda, som möjligen misstänkte honom, var nu borta, och äfven för hans afsigter på Ebba var det svåraste hindret sålunda undanrödjadt. Då flyktin-garne, för att finna en ursäkt för sin flykt, föregåfvo att de hade stött på en af klubb-

härens hufvudafdelningar, låtsade han tro det, och tågade vidare i forcerade dagsmarscher.

Allt hade sålunda hittills gått efter den illsluge mannens beräkning. Sannolikt stod äfven nu, trodde han, bondehären samlad ej långt från Olofsborg och det på försvarare blottade fästet skulle utan allvarsamt motstånd falla i upprorsmännens händer.

Men hans glädje öfver den lyckliga framgången af sina förrädiska anslag blef ej lång. Ilbud från Fincke nådde honom med underrettelse att allt gick bra, att slottet fått förstärkning af folk och kanoner, att upproret i Tavastland var kufvadt och att Fleming med hela sin här redan stod i Hollola, samt att bondehärens alla afdelningar voro stadda på flykt.

Då Olof Sverkersson sålunda såg denna del af sina planer korsade och hela upproret resultatlöst, rasade han af vrede och förbannade bönderna i djupet af sitt hjerta. Följande dag stötte han på en trupp af sextio klubbmän, hvilka förskansat sig i en gård. Han lät utan vidare tända eld på knutarna

och steka upprorsmännen lefvande jemte gårdens folk, män, qvinnor och barn. De som sökte tränga sig ut, stötte knektarna med sina hillebarder tillbaka i lågorna. Olofs röda ansigte log af förnöjelse vid det ohyggliga skådespelet. Endast tre män undkommo lågorna och togos till fånga.

Just då elden nådde byggnadens sista vrå, susade ett bågskott genom luften, afskjutet från ett hål i det brinnande husets tak. Skottet träffade Olof i venstra armen. Det var en puukkknif, som fått göra tjänst för det sista skottet, sedan alla pilar blifvit bortskjutna.

Olof drog ut knifven ur det ofarliga, men smärtande såret, betraktade den med af ilska gnistrande ögon och befalde helt kort:

— Låt hänga fångarna!

När repet skulle läggas kring den sista af de tre fångarnas hals, frågade denne:

— Hvem är denne nådige herre?

— Olof Sverkersson, svarade knektarna.

Då ropade fången:

— Olof Perkelsson, en gång skall det också gälla din nacke!

I samma ögonblick kom en gammal qvinna springande från den brinnande gården. Det stripiga, kring axlarna hängande håret var till hälften afsvedt och kläderna hängde i rykande trasor omkring henne. Hon slog sina armar om den lifdömde och då knektarna skulle rycka henne undan, ropade hon med gäll stämma:

— Rör mig inte!

Det låg någonting så hemskt i hennes utseende och röst, att knektarna veko tillbaka.

— Hvem är den förbannade käringen? Undan med henne! skrek Olof Sverkersson.

— Det är hans mor. Rör henne inte, hon är en trollpacka! svarade röster ur hopen.

-- Hvarför hänger man inte fången, ropade Olof, blek af ilska. Upp med honom. Vill inte käringen släppa tag, så må hon följa med.

Knektarna drogo i repet. Det höjde sig ett stycke med sin dubbla börda, men brast sedan för dess tyngd.

— Han är fri! ropade med tydlig lättnad de kringstående knektarna, hvilka börjat fatta medlidande med offret.

Enligt allmän landssed ansågs den till hängning dömd, för hvilket repet råkade brista, hafva till fullo utstått sitt straff. Härtill kom nu ytterligare, att man trodde repet bristning vara åstadkommen genom den gamla qvinnans trolldom, och knektarna kastade med fruktan ifrån sig repstumpen.

Det elaka leendet lekte åter kring Olof Sverkerssons mun och ögon.

— Nåja, sade han, låt karlen löpa. Men fångslen qvinnan.

Då den gamla qvinnan såg sin son vara fri, lät hon utan att yttra ett ord och utan att försöka göra motstånd binda sig.

— Jag kan komma att behöfva henne, mumlade Olof Sverkersson mellan tänderna.

Hexans dryck.

Man hade på Olofsborg hört om det nederlag, som drabbat Nils och hans män, samt att Nils var bland de döda.

Den gamle Götrik Fincke var försänkt i sorg. Van, såsom han var, vid krigiska faror och sjelf sättande föga värde på en krigares lif, sitt eget eller andras, grämde det honom likväl djupt, att hans unge frände och blifvande måg fallit ett offer för egna, upproriska bönders raseri, då han i så mången ärofull strid för konung och fosterland gladt vågat sitt lif, utan att nås af dödens arm. Den grånade krigaren fälde strida tårar, der han satt vid den flammande härden i borgsalen, med sin enda hand ömt smekande dotterns hufvud

som med bleka kinder och slutna, förgråtna ögon hvilade mot hans knä.

Det var under en sådan stund af stum smärta Olof Sverkersson vid sin återkomst trädde in i borgsalen. Han stannade ett ögonblick vid dörren och lät sina ögon hvila på de två. När han såg Ebba, ännu skönare i sin sorg än någonsin förr, spelade detta af grymhet och vällust blandade drag kring hans läppar, som gaf hans anlete ett så fränstötande uttryck. I detsamma slog Ebba upp sina ögon och mötte Olofs blick. Hon fasade för den lömska glöden deri. Det blef med ens klart för henne, att han ej stod främmande för Nils Ifvarssons död. Det svartnade för hennes ögon, och med ett skri sjönk hon ned på golvet vid sin fars fötter.

Olof Sverkersson såg från detta ögonblick dag för dag allt tydligare, att den enda känsla han väckte hos Ebba var afsky. Hon bemödade sig väl att bibehålla yttre lugn och värdighet, der hon i sin svarta sorgdrägt, stolt och kall som en drottning, rörde sig i sin fars närhet. Men hvarje gång Olof försökte tala

till henne eller riktade sina ögon mot hennes, möttes de af en isande köld. Dessutom fann han i hennes blick och väsende något, hvars rätta mening han ej kunde förstå, men som sade honom, att mellan dem fanns ett svalg, som var för alltid oöfverstigligt. Han var dock beredd på allt detta, och han visste sig hafva medel deremot.

Långsamt gingo dagarna på den midt bland vidsträckta ödemarker belägna borgen. Olof Sverkersson förstod att helt och hållet vinna den redbare Finckes förtroende, och en dag tog han till tals Ebbas framtid. Tanken på dottern hade beredt Fincke bekymmer; han var ju sjelf gammal, och med oro skulle han lägga sitt gråa hufvud till hvila i grafven, om han visste att han lemnade efter sig sin dotter utan en tryggad framtid. När därför Olof föreslog honom att efter en lämplig sorgetid få hemföra Ebba som sin husfru, uppfyldes Finckes hjerta med glädje.

— Gud välsigne eder, sade han rörd. Edert anbud lyftar en tung börda från mina gamla skuldror. Att också Ebba med tack-

samhet skulle mottaga det, derom tviflar jag icke. Men ännu är det för tidigt att tala med henne derom. Hon får ej störas i sin sorg.

De vexlade handslag och saken var afgjord.

Den gamla qvinna Olof hade hemfört som fånge, hade blifvit satt i en håla under slottet. De nakna stenväggarna dröpo af fukt, i en vrå af hålan låg en hög halm, som burits dit för hennes skull, och ett hästtäckke hade hon att täcka sig med. Genom en smal glugg i väggen hördes bruset af den vilda strömmen utanför.

Det rostiga låset gnisslade, dörren gick upp och i den inströmmande dagern såg hon Olof Sverkersson träda in i fängelset. Det var som en syn, ty då dörren åter stängdes, kunde hennes af dagsljuset bländade öga ej urskilja något i fängelsehålans mörker. Ej heller Olof kunde till en början se något. Slutligen urskilde han dunkelt konturerna af qvinnan, som satt på sin halmbädd med händerna knutna i knät och det gråa, stripiga håret hängande öfver ansigtet.

I dunklet såg hon mera ut som ett spöke än som en mensklig varelse, och en lättskräm-dare än Olof Sverkersson skulle känt sig kus-lig till mods. Men han gick närmare den hemska gestalten och röt:

— Är det du, hexa?

Utan att röra sig svarade gestalten med hatfull, nästan hväsande röst:

— Är det du, Olof Perkelsson?

— Jag kommer för att bjuda dig frihe-ten, sade Olof.

— Så! Hvilket brott skall jag då hjälpa dig att begå? svarade qvinnan hånfullt och hennes ögon, som oafvändt voro riktade på honom, nästan gnistrade.

Utan att bry sig om något annat, än den sak för hvilken han kommit, fortfor Olof:

— Du skall bereda mig en dryck, med hvilken jag kan vinna den qvinnas kärlek jag önskar.

— Jaså! Jag skall skaffa dig de unga qvinnornas kärlek. Så-å? Hvarför manne jag skall det? Jo, för att du, din röda djefvul, är så vederstygglig, att ingen flickas läppar god-

villigt vilja kyssa dina. Men om jag inte gör det, herr riddare, om jag inte gör det?

— Om du inte gör det, så kommer du aldrig ut ur denna håla, sade Olof.

— Hvad rör det mig! Min gård har du bränt, mina tre söner med deras hustrur och barn, af hvilka tvenne ännu lågo i vaggan, har du låtit omkomma i lågorna, och min fjerde son ville du låta hänga. Hvad rör det mig, om du låter mig dö i detta hvalf!

— Jag skall låta dig dö af hunger, och bödeln skall komma till dig alla dagar och piska din usla kropp blodig, till dess lifvet lemnar dig, om du inte gör som jag säger.

— Hvad rör det mig? hväste qvinnan. Tror du det vore qval? Nej, lisa och barmhertighet vore det. Kanske skulle jag då inte se hvad jag nu ser och höra hvad jag nu hör: stugan full af gnistor och rök, lågornas sprakande, barnens gråt och qvidan, knektarnas skrän. Åh — det går aldrig, aldrig ur mitt minne. Jag ser det och jag hör det natt och dag. Och det är du, du som är skyldig till

dessa mord och denna rysliga brand, du, Olof Perkelsson!

Hon sträckte vildt mot honom de knutna näfvarna och reste sig på knä i halmen. Men han frågade ännu en gång, kallt och kort:

— Vill du!

— Ja, ropade qvinnan och skakade sina näfvar, jag vill. Det skall samla qval öfver ditt hufvud och smärta i ditt bröst. Ty jag kan ge dig den du åtrår, men fastän hon skall böja sig under din vilja, skall hon alltid afsky och hata dig. Och hon sjelf skall lida gräns- löst af att måsta tillhöra dig. Men det är just det jag vill. Lidande, qval och död öf- ver er, er alla, som förtrampa och mörda fol- ket och lefva af dess svett och blod.

— Hvad behöfver du till din dryck? frå- gade Olof.

— Tror du jag inte har hos mig hvad jag behöfver. — Hon tog från barmen en li- ten påse. — Se här, fortfor hon, sådant kan man inte skaffa sig när som helst. Bolmört och spikklubba, samlade vid fullmåne på kyrko- gården, fett af döda barn, uppgräfdade vid ny,

läderlappsvingar — hvarifrån skulle du här taga sådant? Låt mig få ved att göra eld i spisen, en gryta och en flaska och kom i morgon efter drycken.

Då Olof följande dag kom för att erhålla drycken, fick han flaskan, fylld med en brun vätska.

— Godt, sade han, jag släpper dig icke ännu ut. Det är mycket troligt, att du bedrar mig. Jag vill därför först försöka drycken på en annan.

— Gör det, sade qvinnan, och är du inte fullt nöjd med den, så skall jag göra den starkare, och du skall inte mer kunna klaga.

När Olof hade gått och dörren åter tillslöts med lås och regel, skrattade qvinnan gält och ropade efter honom:

— Den skall nog verka. Till helvetet skall hon fara, när hon druckit drycken, och djefvulen men icke dig skall hon älska.

Då Olof Sverkersson kom till sin tornkammare, stängde han dörren och tog nyckeln ur. Den korta vinterdagen började redan skymma. I spisen brann eld. På en pall

framför elden satt hans tjenare, en, som det tycktes, än ej fullvuxen gosse.

— Gretchen! sade Olof.

Tjenaren vände sig om. Det var verkligen hon.

— Gretchen! upprepade han med ett mildt tonfall i rösten. Sätt fram vin. Vi skola göra oss glada i afton. Det har varit knapt med glädjen i dessa bekymmerfulla tider.

Gretchen satt qvar på sin pall och böjde hufvudet i händerna.

— Hvad är det åt dig? frågade Olof barskt.

— Jag tänker på de dagar, då jag var fri som en fågel. Det var ett lif.

— Ett landstrykarlif, ja! Hungrande och slagen af din plågare, tackade du mig på dina knän, då jag vid marknaden i Åbo köpte dig fri af honom.

— Jag har ångrat det sedan dess, ångrat mig bittert. I mitt hat och min förtviflan visste jag inte då hvad jag gjorde. Men till hvilket lif har jag blifvit förd?

— Hade du det kanske bättre som landsstrykerska? frågade Olof hånfullt.

— Ja, det hade jag. Att draga från stad till stad, att ständigt vara ute i Guds fria värld och se nya människor, att arbeta för sitt uppehälle, om det också mången gång var knapt, att hafva kamrater med hvilka man delade glädje och bekymmer, såsom man delade brödet — det var något annat, än att sitta här som en fånge inom trånga, gråa murar.

— Har jag tvingat dig till det? sade Olof likgiltigt.

— Nej, men ni har lockat mig med fagra ord och guld.

— Och du gaf efter för lockelsen.

— Emedan jag ville bort från mina plågare.

— Se så, sade Olof vänligt, snart återvända vi till Åbo och derifrån får du följa mig till Stockholm. Då blir det annat lif. Ställ nu fram vin och låt oss vara glada.

Gretchen tog en vinkanna och tvenne bägare från skåpet och stälde dem på bordet.

Olof tömde bägare på bägare af det hetsiga vinet, men Gretchen endast läpjade derpå. Brasan hade brunnit ner och det var skumt i rummet.

— Kom hit och sitt i min famn, jag ser dig ju knapt, sade Olof och räckte ut armen för att famna Gretchens smärta lif.

— Låt mig vara i fred, sade hon och böjde sig undan.

— Sätt då några vedträn i spisen, att vi få ljust. Det gör sinnet tungt att sitta och dricka så här i mörkret. Du vet ju, att det är min lust att se dina svarta ögon och fagra kinder.

— Det har måhända varit det, men det är inte mer så, svarade Gretchen trumpet, i det hon gick till spisen och kastade in några stora vedträn. Allt sedan vi kommo till detta slott, har ni inte varit er lik. Vresig och ond-sint har ni varit mot mig utan all orsak, och hade ej den hårda vintern och den gränslösa ödemarken skrämt mig, skulle jag flytt från detta näste.

Under det hon sysslade vid brasan, slog

Olof halfva innehållet af den flaska, han hade fått af den fångna qvinnan, i Gretchens bägare.

— Var glad nu! sade han sedan hon återvändt till sin plats. Snart fara vi till Åbo och Stockholm igen, och då får du ett gladare lif.

Han drack och bad henne dricka. Hon gjorde det. Verkan af den vätska han slagit i hennes bägare var nästan ögonblicklig. Hennes ögon vidgades, kinderna flammade, munnen log, och ett leende af outsäglich sällhet spred sig öfver hennes ansigte. Hon talade förvirrade, halft afbrutna ord, skrattade, fäktade med armarna och lutade sig bakut i stolen. Sedan steg hon upp och gick af och an på golfvet.

— Hvad det är härligt, sade hon. Hvad det är varmt och godt. Åh!

Hon knäpte upp sin pufftröja af svart sammet och kastade den på den väggfasta bänken. Hennes vackra flickgestalt, de fylliga axlarna och de runda armarna, som helt och hållet dolts af den veckrika dräkten, bäfvade

och skälfde under det af drycken framkallade rusets verkan.

Olof betraktade henne med giriga blickar, der hon stod i det fladdrande, röda skenet af brasan.

— Riddare, sade hon likasom halft till honom, halft för sig sjelf, ni är så skön. Jag följer er och tjenar er hela mitt lif. — Men hur skall jag komma till er — — — jag kan ju inte — —

Olof närmade sig henne och slöt henne i sina armar. Hennes ögon slöto sig och med ett uttryck af fruktan föll hon på knä för honom. Men han lyfte henne upp.

— Icke så, sade han, nej, kom i min famn.

Han förde henne till bänken och satte henne i sitt knä. Med vidöppna ögon stirrade hon då på honom, sträckte sedan afvärjande ut de hvita armarna med en rysning af fasa och vände bort ansigtet. Olof böjde sig öfver henne och kysste med af lidelse brännande läppar hennes nakna skuldra.

— Aj, hvarför bet ni mig! hviskade hon

och strök öfver stället med handen. Det är märket, djefvulsmärket. Jag känner hur det bränner. Jag ser de röda ärren efter tänderna. Jag är nu er med kropp och själ.

Hennes hufvud föll mot hans axel, ögonen slötos och barmen häfdes. Det var som om hon sofvit djupt. Men hennes anlete hade samma glöd och samma lycksaliga uttryck, som hittills, munnen rörde sig och afbrutna meningar gingo öfver hennes läppar. Olof hade aldrig sett henne så skön och hans blickar brunno af lidelse.

— Upp, upp! talade hon afbrutet som en drömmande. Hvad det går lätt genom luften — — låt oss hvila litet i kyrktornet — jag vill skafva malm från klockorna och kasta ut i luften — att min själ ej skall komma närmare Guds rike — — än malmen klockan — — det går — åh — — långt bort öfver fälten och skogarna — — — hvad här är mycket folk — — — musik och dans — — — hu, så grymma hexor — — jag är rädd — — ja, herr mästare, jag afsvär mig Kristus — — och dopet — — aldrig bedja —

jo, jo, jag vill dansa — så här — med ryg-
garna mot hvarandra — mästaren sitter un-
der bordet — han spelar med sin långa svans
— — allt skimrar af guld och ädelstenar —
allt dansar och svänger — — ah!

Hon tystnade. En stelhet bemäktigade
sig hennes lemmar, kinderna blefvo bleka och
fragga stod kring de hårdt hopbitna, blåa läp-
parna. Hon låg som ett lik i Olofs armar;
endast den tunga andhemtningen talade om
att hon lefde.

Han bar henne till hennes bädd och för-
sökte sedan väcka henne. Men det var omöj-
ligt. Han lyfte upp hennes arm; den föll
tungt tillbaka. Liksom en blytyngd hade lagt
sig öfver hennes lemmar och hennes sinnen.

Då Olof ej fick henne vaken, kastade han
ett täcke öfver henne.

— Drycken var för svag, sade han, i det
han med ett infernaliskt leende betraktade den
i dvala liggande flickan; den verkade kraftigt,
men för kort tid.

Följande dag fick Olof flaskan ånyo fylld
af den gamla qvinnan.

— Nu är drycken kraftigare, sade hon med ett olycksbådande leende.

— Godt, sade Olof kort, stoppade flaskan på sig och ville gå.

— När släpper du mig ut? frågade qvinnan. Olof hade kommit till dörren.

— Aldrig!

— Men du lofvade?

— Ett löfte åt en trollpacka, sade Olof hånfullt.

I nästa ögonblick var han borta.

Den gamla qvinnan rusade fram till dörren och slog derpå med sina händer. De jernbeslagna plankorna gåfvo knapt genljud för slagen. Från yttre lifvet trängde ej ett ljud in i fängelsehålan, som låg vid ändan af en lång, halft underjordisk gång. Forsens aldrig hvilande brus var det enda som hördes i denna graflika ensamhet.

Qvinnan utstötte ett skrik.

— Så vare du förbannad, Olof Perkelson, och hela ditt hus. Olyckan skall följa dig som vargen följer sitt rof, och din dödsstund skall komma då du minst väntar den.

Ha, ha, ha, du trodde att du bedrog mig, men
sjelf blef du bedragen. Drycken, du nu fick,
var gift. När du, het af lidelse, famnar den
qvinna du åtrår, skall du i dina armar hålla
ett lik.

Åter i Österbotten.

Nils hade, såsom vi sågo, vid försöket att storma den gård, der ett antal klubbmän förskansat sig, blifvit träffad af en pil. Ehuru ej farligt sårad, hade han ej ens hunnit resa sig upp, så brådstörtade hade hans folks flykt och böndernas anlopp varit. Utan möjlighet till motstånd hade han blifvit tagen till fånga jemte de öfriga sårade.

Böndernas jubel öfver segern var stormande.

— I en vak med fångarna! ropades det på alla håll och man skred genast till verket.

De sårade knektarna släpades ned till stranden af en vik, ett hål höggs upp i isen och sedan stoppades de dit en och en. När

de i dödsångesten med förtviflans styrka grepo fast i iskanten, höggo bönderna af deras händer och qvinnorna slogo dem med stäfvor i hufvudet.

När alla de öfriga fångarna voro dränkta, släpades äfven Nils fram till vaken för att dela deras öde. Några af bönderna tycktes tveka att öfva detta dåd mot en adelsman, men deras anförare sade hånande:

— Om någon förtjenar att dräckas, så är det just dessa herrar adelsmän. De andra utföra blott deras befallningar och äro mycket mindre skuld till folkets elände, än deras herrar. Skulle vi få stoppa hela det bondeplågande ynglet under isen, då först skulle vi kunna få ro. Men deras tid kommer nog också en gång. Se så, under isen med honom!

Nils hade under hela uppträdet visat ett likgiltigt dödsförakt. Han hade bland de fångne ej sett sin trogna Pekka, och detta gladde honom. Pekka hade stått vid hans sida framför porten och, kort förrän han sjelf sårades, blifvit träffad af en pil i skuldran. Han låg helt visst död på stridsplatsen, den präktige gossen.

Nu trängde en ung qvinna sig genom flocken och ropade:

— Vänta för Guds skull! Far, döda inte den unge herren! Det är han, som räddade mig från knektarna i Åbo, då vi hjälpte Ilkka att fly från slottet. Känner ni inte igen honom?

Det var Paavo Palainens afdelning, Nils hade stött på, och den unga flickan var Greta Palainen. Likasom talrika andra qvinnor följt med sina fäder eller män, hade äfven hon följt sin far för att stå vid hans sida i striden för hem och härd. Fasande för det ohyggliga mördandet hade hon med bortvändt ansigte stått ett stycke afsides, till dess hon vid fadrens ord vände sig om och genast kände igen sin räddare, som just då såg upp och vände sitt ansigte åt det håll, der hon stod.

Också Nils kände igen henne äfvensom hennes far, samme man, som han hade talat med på marknaden i Åbo.

Hopen drog sig något tillbaka vid den nya vändning, saken nu tycktes taga. Greta steg fram, tog fänrikens hand och sade:

— Var lugn, goda herre, ingen skall göra er något ondt. Inte sant, min far?

— Naturligtvis inte, svarade Palainen. Men det var verkligen skada att det just skulle råka vara han. Sköt du nu om honom och se till att hans sår blifva förbundna. Följ med ädle herre! sade han sedan åt Nils och aftog sin ludna mössa. Det gör mig ondt att ni blifvit sårad.

Stödd på Greta återvände Nils till stugan. Man aftog hans harnesk och drog ut pilen. Det visade sig då, att pilen ej hade skadat några ömtåligare delar. Såret förbands så godt sig göra lät, Nils nästan tvangs att lägga sig i gårdsfolkets enda säng och Greta tog plats vid hans hufvudgärd för att ständigt vara till hands med sina omsorger och sin vård.

Paavo Palainen och hans folk dröjde ännu några dagar i den gård, der de så framgångsrikt försvarat sig mot knektarnas anfall. Palainen hade sändt en skidlöpare åt S:t Michels trakten för att underrätta sig om, hvar klubbhärens hufvudstyrka stod, och inväntade den-

nes återkomst, innan han företog sig något vidare.

Nils vårdades af Greta. Blodförlusten hade varit stor, men såren visade sig godartade och började gå till läkning. Han förvånade sig först öfver att Olof Sverkersson ej hördes af; men snart stod det klart för honom, att han och hans folk blifvit förrådda. Nu förstod han den varning han fick på borggården i Olofsborg och detta bestyrkte honom än mer i hans misstankar. Eftersom man visste varna honom, måste man också veta af att hans lif var i fara. Olof Sverkersson ville rödja honom ur vägen, det var tydligt. Men hvarför? Var det för mötet i torntrappan i Åbo slott? Eller — en fruktansvärd ångest bemäktigade sig Nils vid denna tanke — var det för Ebba Finckes skull? De blickar af åtrå, hvarmed Olof ständigt betraktade hans brud, stodo åter för honom och lemnade ej vidare rum för något tvifvel om Olofs afsigt.

Kallsvett betäckte hans panna och orolig vred han sig på sitt läger. Hvem skulle nu skydda hans brud? Här låg han ensam i ett

aflägsset skogspörte, på Olofsborg trodde man honom vara död och Olof kunde fritt bedrifva sina ränker, för hvilkas förverkligande han, derom var Nils öfvertygad, hvarken skulle skylist eller våld.

Då tänkte han på den hemlighetsfulla varningen. Det kunde ej hafva varit någon annan än Gretchen som gifvit den. Lockad af Olof med guld och löften, hade hon öfvergifvit ziguenartruppen och sedan följt med honom till Olofsborg — annorlunda kunde det ej vara. Tanken på, att det ändå fans någon, som säkerligen i hans ställe skulle skyddande vaka öfver hans brud, om också denna någon var en svag och föraktad qvinna, skänkte hans sinne åter lugn. Att Gretchen varnat honom, visade att hon genomskådade Olofs afsigter. Hon kunde sålunda vara på sin vakt.

En qväll kom den utsände skidlöparen tillbaka. Det var allt annat än goda underättelser han medförde åt klubbmännen. Bönderna hade på alla håll blifvit slagna och söndagen den 23 januari hade deras hufvudstyrka blifvit i S:t Michels prestgård omringad af

krigsfolket. Ehuru mycket underlägsna i antal, hade bönderna försvarat sig länge. Slutligen sköto knektarna på prestgårdsbyggnaderna med brandpilar, hvilka voro försedda med brinnande bollar af tjäradt blå. I fara att innebrännas, började de belägrade underhandla och det blef då öfverenskommet att de skulle gifva sig till fånga mot att man skönade deras lif. Men knapt hade de vapenlösa bönderna lemnat sin skyddade ställning, innan de nedhöggos till sista man. De af Fincke uppbådade bönderna, hvilka hade slutit sig till krigsfolket, härjade och plundrade sedan öfver allt i gårdarna, utan att fråga efter om dessa tillhörde vän eller fiende. Af många byar funnos blott rykande askhögar qvar, och allt som fly kunde gömde sig i skogarna. Åt alla håll hade ryttarflockar blifvit utsända för att söka och nedhugga de i upproret delaktiga, hvarhelst de anträffades.

Så lydde budbärarens hemska berättelse.

För Palainen och hans folk återstod nu ej annat, än att i största hast begifva sig hem till Österbotten. Man bröt genast upp och

gårdens eget folk flydde in i skogen, förande med sig sin värdefullaste egendom.

Nu var frågan, hvad man skulle göra med Nils. Att lemna honom qvar i den öfvergifna gården, hade varit att lemna honom åt en säker död. Sjuk af sina sår, skulle han vara till hinder under flykten, och de hade ingen tid att förlora. Han togs emellertid med, och då han tröttnade, fick han sitta på en stolpkälke, som drogs af Palainen, under det Greta sköt på.

För Nils var denna flykt en källa till nya bekymmer. Han kom ännu längre bort från de sina, utan möjlighet att sända dem bud att han lefde. Men han misströstade dock ej. En gång skulle också detta taga ett slut och rid-dar Olof få stå honom till svars för sina handlingar.

Genom nätter och dagar, i köld och snöyra gick färden. De medförda lifsmedlen hotade att börja tryta och öfverallt var landet härjadt och gårdarna nedbrända eller öfvergifna. Frukten att en afdelning af krigsfolket förföljde dem, påskyndade flykten. Än hade

nemligen en, än en annan tyckt sig se en knekt skymta fram bakom dem på afstånd mellan skogens träd, men då de stannade och beredde sig på försvar, syntes ingen fiende till. Äfven Paavo Palainen tyckte sig sjelf en gång se fiender och lät truppen åter stanna. Men ingen fiende kom. Folket blef hemskt till mods. Det föreföll dem spöklikt, och deras vidskepliga fantasi trodde sig se de dränkta knektarnas skuggor sålunda vandra efter dem mellan skogens stammar.

Efter en till ytterlighet ansträngande vandring kommo de flyende slutligen sent en qväll välbehållna till Ilmola. De vågade sig likväl ej in i socknen, utan stannade i ett öfvergifvet skogstorp, och Palainen med några af männen begåfvo sig, smygande på olika vägar, till kyrkbyn för att höra huru sakerna stodo. De öfriga stannade qvar i torpet och läto hemta åt sig bränvin från en närbelägen gård.

Då Palainen och hans kamrater i daggroningen nalkades kyrkbyn, stötte de på skaror af folk, som hade samma väg som de. Af dem de slogo sig i samtal med hörde de, att

Abraham Melchiorsson hade med en skara välbeväpnade ryttare i den sprängda klubbhärens spår återvändt till sitt fögderi. Öfverallt hade han sammankallat allmogen och förehållit den det hårda straff, den genom sitt deltagande i upproret skulle draga öfver hela bygden. Klas Fleming var nu i antågande med sin krigshär, sade han, och skulle utkräfva blodig hämnd öfver de skyldige. Men han, Abraham Melchiorsson, visste dock att bönderna hade blifvit förförda af några orostiftare, ja till och med mot sin vilja tvungna af de öfriga att sluta sig till upprorshären. Dessa kunde han tillförsäkra förlåtelse, blott de öfverlemnade förförarena i hans våld. Gjorde de det deremot icke, skulle de få skylla sig sjelfva. Då skulle ingen förskoning gifvas.

De upproriska voro nöjda att för så godt pris slippa undan allt ansvar, och en afton, då Ilkka och de andra anförarena voro samlade till rådplägning i en gård, blefvo de gripna och bundna, utan att en hand höjdes till deras försvar. De fördes till Abraham Melchiors-

son, som uppehöll sig i kyrkbyn, och han hade låtit förkunna att de nu skulle få sitt straff.

När Palainen och hans kamrater med sorg och förtviflan skyndade på sina steg, hördes i morgonens stillhet en högtidlig klockringning ljuda från Ilmola kyrkas klocktorn. När de hunno fram, hade en talrik skara af allmogen, män, qvinnor och barn samlats genom ryktet om den förestående afrättningen. Ryttarena redo, anförda af Abraham Melchiorsson, i dubbelt led fullt beväpnade genom de skyggt vikande skarorna upp till kyrkvallen, der de bildade en fyrkant inom hvilken stupstocken ställdes, och nu fördes fångarna fram. Med bakbundna armar, men med trotsigt högburna hufvuden och af hat glödande blickar gingo de mellan den starka komendering knektar, som bildade deras dödsvakt.

Stupstocken var stäld så att afrättningen skulle vara synlig för alla. Hunnen hit upp, vände sig Ilkka, under det bödeln med bilan på axeln trädde fram till de dödsdömde, en gång rundt om och lät sin blick öfverfara mängden. Ett uttryck af bittert förakt lade

sig öfver de hårdt sammanbitna läpparna och det såg ut, som ämnade han yttra något. Men då trädde bödeln och dennes handtlangare fram, togo honom i axlarna och kastade honom till marken. Bödelsdrängarna lossade den fångnes band och höllo, vältrande honom på rygg, hans armar och ben utsträckta. Nu trädde bödeln fram och krossade med kraftiga slag af yxhammaren först båda benen nedifrån uppåt och derefter på samma sätt båda armarna. Vid första hugget ryckte Ilkka häftigt till och hans ansigte förvred sig af smärtan. Men vid de följande huggen ändrade han ej en min. Hans blickar öfverforo folkmassan med ett kallt lugn och riktades deremellan hånfullt på bödeln. Men mellan de hoppresade läpparna framträngde blodig fragga. Sedan släpades den rådbråkade kroppen till stupstocken, och i nästa ögonblick hade Jakob Ilkkas hufvud fallit för bödelns bila. Derefter halshöggos Bengt Piri och Yrjö Kontsas. Endast Bengt Poutu fördes bort från afrättsplatsen för att sedan skickas till Åbo slott.

Sedan lät Abraham Melchiorsson en här-

old förkunna allmän förlåtelse åt alla som deltagit i upproret och befalde tillika att bönderna skulle aflägga ny trohetsed. Derpå skingrades småningom folkhopen, nedslagen och liksom bedöfvad af fasa.

Med vrede, hat och förtviflan i sina hjertan skyndade Palainen och hans följeslagare, hvilka hållit sig dolda bland mängden, bort från olycksplatsen. Var detta då lönen för dem, som velat offra allt för att föra folket till seger mot dess förtryckare. Men ännu var leken ej slut. Ännu fanns i Österbotten män, som skulle veta att hämnas, och hämnd ropade Ilkkas och de öfriges blod. Ännu en gång skulle bonden mäta sig med knekten, och ve Fleming, då hela folket stod mot honom som en man.

Med dessa och dylika känslor rörande sig i sitt bröst, skyndade Palainen och hans följeslagare till de i torpet qvarlemnade männen, i den fasta afsigt att genast bryta upp norrut och bringa norra Österbottens allmoge, som hittills förblifvit stilla, att resa sig och hjälpa sina bröder.

Emellertid hade Nils, plågad af de drickande männens skrål och oljud och i största behof af hvila efter den ansträngande vandringen, gått ut ur pörtet och sökt sig en lugnare hviloplats i torpets badstuga, der han fann litet gammal halm, hvilken han samlade till hopa i en vrå. På denna bädd sträckte han sedan ut sina trötta lemmar och sof för första gången efter tre nätters vaka. Hans sömn var dvallik och den korta vinterdagens halfdager förmådde ej väcka honom. Det hade åter blifvit qväll då han vaknade. Der han låg på halmen började nu hans tankar irra vida omkring. De gästade det nedbrända barn-
domshemmet på Porkkala och stannade slutligen fjärran i det af vilda ödemarker omgifna Olofsborg, der hans brud nu begret honom som död. En känsla af öfvergifven ensamhet bemäktigade sig honom, der han låg i den mörka och kalla badstugan. Dörren hade fallit från sina hakar och genom dörröppningen såg han i skenet från torpets fönsterglugg, hur snön föll i stora flingor, jemnt och tätt, som hade den lust att under sitt hvita täcke

dölja all jordens vederstygglighet och allt lifvets sorgsna elände. Han tänkte huru också hans trogna Pekka nu låg död och stel under den kalla snön der borta i Savolaks. Hur många hårda duster hade de ej haft tillsammans och hur mången gång hade ej Pekka med sitt glada lynne och sitt orubbliga bondlugn förmått honom att glömma stundens mödor och tunga tankar.

Då såg han en mörk gestalt försigtigt smyga kring torpet och kasta en spejande blick genom fönstergluggen, hvarefter den genast drog sig tillbaka. Nils trodde att det var en af följet och fäste sig ej vidare dervid. Men då hörde han snön knarra utanför badstugan, gestalten skymtade förbi dörren och försvann åter. Sedan hördes stegen igen, en skugga syntes i dörröppningen och en välbekant röst ropade med ett godmodigt, trohjeradt tonfall:

— God afton herr Nils! Hur står det till? Litet trött, tänker jag, efter den långa marschen. Förstås, att herrn alls inte saknat

Pekka, när han haft en så rasande söt tös till passopp.

In genom den låga dörren klef Pekka lifslevvande, och hade det ej i badstugan varit mörkt som i en säck, så skulle Nils på det breda leendet, den förnöjda uppnäsan och de ärliga vattblå ögonen sett att det verkligen var Pekka själf och ej hans vålnad.

— Pekka? ropade Nils gladt öfverraskad.

— Ja, just Pekka och ingen annan, inte död, utan frisk och sund, som ni ser, ehuru litet utsvulten. Fast ni kan ju ingenting se här i mörkret. När jag fick pilen i axeln och såg att ni föll, lutade jag mig ner för att lyfta upp er. Men då rusade de flyende knektarna emot mig med sådan fart, att jag rullade flere hvarf omkring som en boll ned från backsluttningen och föll bakom en gärdsgård i en djup snödrifva. Jag måtte visst fått mig en duktig skräll. Yr i mössan kände jag mig och det dröjde nog en stund, innan jag kunde krafla mig upp igen. Ingen lefvande själ syntes till. Jag kröp försigtigt längs gärdesgården till en skogsbacke och derifrån såg jag

hur de kommo upp med er från sjöstranden. På allt fann jag, att det inte var fråga om att göra er något illa, och det var jag, förstås, mycket glad öfver. Men man vet inte, hur det kan gå, tänkte jag, och därför höll jag mig i närheten af gården, och sedan har jag följt med på afstånd ända hit. Men upp nu, det är ingen tid att ge bort. Abraham Melchiorsson har låtit gripa och afrätta böndernas anförare vid Ilmola kyrka och sätta dem på stegel. När nu era bönder få veta detta, så bli de helt visst rasande, och det kan gå er illa. Derfor måste vi fort härifrån.

Nils insåg den hotande faran, och de båda männen skyndade med hastiga steg från torpet. Det var också hög tid, ty de hade knapt hunnit till skogsbrynet och vikit af från vägen in bland snåren, innan de sågo folk med eldbränder i händerna rusa ut från torpet. De druckna bönderna hade af sina hemkomna kamrater fått veta anförarens öde och ville utkräfva hämnd.

Men det utsedda offret var lyckligtvis i säkerhet.

Pekka, som nu var iklädd bondkläder, skaffade snart sådana äfven åt Nils, och sedan ställes färden till Korsholm. Öfverallt voro allmogens sinnen i gäsning. Redan ryktet om blodbaden i Savolaks hade uppretat befolkningen i norra Österbotten, som hittills ej deltagit i upproret, och den grymhet, hvarmed Abraham Melchiorsson förfor mot Ilkka och de andra ledarena, rågade måttet. Ett nytt uppror var i annalkande och väntade blott på sin ledare för att bryta ut.

Böndernas sista strid.

Välbehållna anlände Nils och Pekka till Korsholms slott, der Abraham Melchiorsson ej blef litet öfverraskad af deras ankomst. Några veckor fick Nils här hvila ut och återhemta sina krafter, hvarefter han ville skynda till Olofsborg, der de nu sörjde honom som död.

Underrättelser om böndernas uppretade sinnesstämning inlupo tidt och ofta, men Abraham Melchiorsson fäste föga vikt dervid. Han lefde glada dagar på Korsholm med sina officerare, stolt öfver att han åter var herre i sitt fögderi och fått bönderna förödmjukade. Genom den stränga bestraffningen af upprorets ledare trodde han sig för alltid hafva beröfvat bönderna lusten att göra om försöket. Bordet

i den präktiga slottssalen stod rågadt med hvad ladugården och skogen hade bäst, och de stora silfverpokalerna fylles ständigt till brädden med öl och vin. Långt in på nätterna fortgingo dryckeslagen och slutade ej så länge någon ännu förmådde föra bågaren till munnen.

Endast Nils deltog ej i allt detta.

— Nå, herr Nils Ivarsson, ropade från sin plats vid det långa bordets öfre ända Abraham Melchiorsson till honom, då Nils första qvällen redan tidigt steg upp för att aflägsna sig. Hvarför dricken I icke och gören eder glad? Det kunde nog behövas efter eder långa färd, menar jag.

— Nej, herr fogde, svarade Nils. Allt det elände, all den hunger och förtviflan jag sett under min vandring, göra att jag icke kan skåda detta öfverflöd på mat och dryck.

— Om icke edert sår och eder trötthet vore, skulle jag tro eder hafva blifvit klemig, herr Nils, sade Abraham med ett leende, som det begynnande ruset gjorde slapt. Men jag förstår att I ären i behof af hvila och jag

tillåter därför att I aflägsnen eder från vårt lag.

I sitt rum ofvan salen hörde Nils långt fram på morgonen skrålande sånger, buller, skrik och skratt, till dess sedan allt åter småningom blef tyst. Blott en stund ännu hörde han de tunga stegen af tjenarena, hvilka buro sina druckna herrar till deras nattläger och släckte de i sina pipor redan flämtande vaxljusen i salen.

En dag kom så ett ilbud med underrättelse, att allmogen i norra Österbotten hade rest sig. Abraham Melchiorsson begaf sig då, åtföljd af Nils och några och trettio knektar, mot norden, öfgertygad att hans blotta närvaro vore nog att qväfva upproret i dess linda. Det var redan mörkt och de många slädarna nalkades Gamla Karleby sockens kyrka, då de plötsligen i en skogig dalsänkning blefvo omringade af en hop bönder, hvilka här hade lagt sig i bakhåll. Bönderna öfverfölo som rasande de åkande, hvilka, fullkomligt öfverrumplade, ej kunde lyfta en arm till försvar.

Abraham Melchiorsson, med hvilken Nils åkte, var iklädd en präktig vargskinnspels och detta blef bådads räddning. Böndernas anförare ville nemligen skynda sig att lägga beslag på pelsen, innan andra hunno honom i förväg. Han ryckte den därför af fogden och klädde den på sig. Men de tillrusande bönderna, som ej i nattens mörker kunde urskilja hans anletsdrag, öfverföllu honom i tro att det var fogden, och under tumultet lyckades Abraham och Nils sticka sig undan och fly. Äfven Pekka, som hade kuskat för deras släde, kom undan med dem. De smögo sig in bland snårerna och voro snart i säkerhet. Utan kändom om trakten, nödgades de likväl efter en stund söka sig tillbaka till landsvägen. Det hade blifvit tyst på stridsplatsen. Bönderna hade aflägsnat sig med sitt byte och blott ett svagt skrål hördes der de drogo bort. Flyktingarna vågade sig närmare stället för öfverfallet, öfver hvilket den uppgående månen spred sitt bleka ljus. Blodiga lik, plundrade till bara kroppen, lågo på vägen och i drifvorna.

— Tyst, hvad är det? sade Pekka plöts-

ligt och hejdade de båda andra; det rör sig någonting der!

Gömnda bakom ett snår sågo de då flere af de nakna kropparna börja stiga upp. De räknade tre, sex, tio.

Mot den af den uppgående månen belysta himlaranden aftecknade sig på en höjd kyrkbyns mörka, sammangyttrade husmassor. De nakna gestalterna började en och en, i mån som krafterna återkommo och kölden bet i deras lemmar, att genom den djupa snön, som stundom gick dem till midjan, söka sig upp dit.

Det var en hemsk syn, och den fylde de tre männen med fasa. Hvilket öde väntade de olyckliga sårade och halft förfrusna, då de nådde byn, der kanske fienderna som bäst jublade öfver sin seger?

Med förstämnda sinnen drogo sig de tre flyktingarna söderut, ständigt hållande sig vid sidan af vägen. Två eller tre fjerding svärg vadade de i snön, till dess de, öfvergifna af trötthet, nödgades söka upp en gård, der de blefvo vänligt emottagna och fingo nattqvarter.

Pekkas vaksamma öga såg dock snart, att allt ej var på rätt. Fogden hade redan lagt sig i värdsfolkets säng och genast somnat tungt. Värden bad nu äfven Nils, som med Pekka satt framför ugnen och värmde sig, att lägga sig bredvid fogden. Nils var just i begrepp att göra det, men Pekka tog honom hårdt i armen och sade:

— Inte passar det att du lägger dig bredvid min herre. Upp på ugnen! Der är godt nog för dig och mig.

Nils lydde vinken och de lade sig på ugnen, derifrån de i händelse af fara, lättare kunde smyga sig ut genom dörren. Det blef sedan småningom tyst i pörtet. Äfven Nils somnade, trött som han var. Men Pekka lät ej sömnen taga öfverhand, utan höll sina ögon och öron spända.

En timme hade knapt förflutit, då stugans af tre karlar och två qvinnor bestående invånare började sakta tala med hvarandra. De hade känt igen den i hela Österbotten bittert hatade fogden och öfverlade nu hvad de skulle göra med honom. Slutligen beslöto de att den

ena qvinnan skulle gå till granngården och kalla några karlar till hjälp, hvarefter de på morgonen skulle fångsla fogden och hans följeslagare. Qvinnan klädde sig i mörkret för den nattliga färden och begaf sig tyst ur pörtet, hvarefter de andra lade sig till hvila.

Så snart Pekka genom deras jemna, hårda andedrag öfvertygat sig om, att de voro insomnade, väckte han Nils. Sakta smögo de sedan ned från ugnen och ut.

— Nej, sade Pekka, då de välbehållna stodo under bar himmel, det skall perkele och inte vi längre vandra omkring i skogarna. Eftersom bönderna inte vilja unna oss nattqvarter i ro, så få de lof att bestå oss fri skjuts åtminstone.

Utan att göra något buller drog han en på gården stående släde långt ut på vägen. Sedan gick han i stallet och tog en häst, och några ögonblick derpå bar det af åt söder i muntert traf.

— Hej bara, sade Pekka och klatschade med de många gånger skarfvade reptömmarna, nu åka vi som herrar med riktiga tofstömmar.

De körde på måfå, utan att känna till vägarna. Ständigt åt söder, det var målet, och innan dagen grydde voro de redan utom det område, öfver hvilket upproret hittills hade spridit sig. Sedan togo de vägen till Birkkala, der de trodde att Fleming nu stod med sin krigshär. De hunno dock ej långt, innan de mötte Fleming på väg till Österbotten för att qväfva det å nyo utbrutna upproret, om hvars utbrott han hade fått ilbud.

Upproret hade, förberedt och ledt af den af hertigen tillsatta fogden, hastigt spridit sig. Ilkkas gamla stridskamrater hade med fröjd gripit till vapen, och äfven en del af den svenska befolkningen hade fogden lyckats för- må att ansluta sig till klubbhären. Från Uleå- borg hade tagits kanoner, gevär och krut och från sitt läger i Kyrö bröt den öfver fyra- tusen man räknande bondehären den 23 februari på qvällen upp för att möta Fleming, som med sina ettusen femhundra ryttare samtidigt anländt till Ilmola.

I skogen mellan Kyrö och Ilmola hade bönderna gjort en stark förhuggning, för att

här invänta krigsfolkets ankomst. Men böndernas stridslystnad var så stor, att de ej hade tålmod att dröja i denna fördelaktiga ställning, utan i språngmarsch skyndade de ned på Ilmola slätt för att genast angripa Fleming och hans ryttare. Den 24 februari på morgonen fick bondehären, efter att under natten i språng och förande kanonerna med sig hafva tillryggalagt fem och en half mil, den hatade fienden i sigte. Det hade varit afsigten att hinna fram under natten och alldeles oförberedt öfverfalla och nedgöra Flemings folk, men svårigheten att släpa fram de tunga kanonerna hade förorsakat dröjsmålet.

På Flemings anbud om fred öfvergingo före stridens början de svenska bönderna från Pedersöre, Wörå och Gamla Karleby till hans folk; men de finska bönderna tillbakavisade hånfullt hvarje fredsanbud, förklarande att de skulle slåss till sista blodsdroppen för hertig Karl, som kallat dem till vapen mot Fleming. Slutligen aflossade de som svar på Flemings förnyade uppmaningar sina kanoner mot hans förtrupp, så att några ryttare stupade. Nu

gaf Fleming befallning att skrida till anfall, och i tätt slutna led höggo hans välbeväpnade ryttare in på bönderna. Det blef en blodig strid. Med sina yxor och klubbor höllo bönderna tappert stånd mot krigsfolket, och mången ryttare tumlade med klufven panna ned från sin häst. Mannamod och dödsförakt fans mer än nog hos bönderna, der de stredo på egna åkertegar. Men de saknade nu som förr en gemensam ledning. Fogden höll sig jemte hertigens öfriga utskickade från början på afstånd, och långt innan striden var afgjord hade han redan begifvit sig i säkerhet.

Böndernas tapperhet gagnade till intet. Genom sin utmärkta beväpning och sina hästars snabbhet vunno ryttarena framgång på framgång. Högar af lik betäckte fältet och åt alla håll flydde skaror af den sprängda bondehären, förföljda af ryttarena.

I skogsbrynet nere vid foten af Santavuori höjd stod en gård i lågor. Den brinnande gården tjenade som flankbetäckning åt en liten skara bönder, som i skydd af en ria gjorde

ett förtvifladt motstånd mot ett par tiotal ryt-
tare, hvilka förgäfves ansträngde sig att drifva
bönderna ut frå i deras ställning. Fleming,
som märkte detta, sände Nils, hvilken till följd
af sitt ännu ej fullt läkta sår icke kunnat del-
taga i striden, att bjuda bönderna kapitulation.
Åtföljd af Pekka red Nils i sporrsträck till
platsen. Men han hann för sent. Några ryt-
tare hade gjort en omväg och fallit bönderna
i ryggen. Just då bondeskarans anförare med
yxan lyft skulle värja sig mot de ånyo fram-
rusande ryttarena, fick han en lansstöt mellan
axlarna och föll framstupa. Träffade bakifrån
fölla med honom hans närmaste män och de
öfriga nedhöggos efter en kort strid.

När Nils hann fram var redan allt slut.
Under det striden pågick hade elden från den
brinnande gården fattat i en halft nedtrampad
gärdesgård och längs denna nått rian, hvars
ena hälft nu stod i lågor.

— Pekka, ropade Nils, se åt, kanske ligga
der några sårade inne i rian. Fins der några,
så tag ut dem.

Pekka hoppade af hästen och gick in i den brinnande rian. Efter några ögonblick kom han tillbaka, bärande en ung qvinna.

Det var Greta Palainen. Hennes ansigte, händer och kläder voro blodiga och som ett lik låg hon i Pekkas armar.

Pekka lade henne på marken och började tillika med Nils gnida den unga flickans pulsar och tinningar med snö. Efter en stund slog hon upp ögonen.

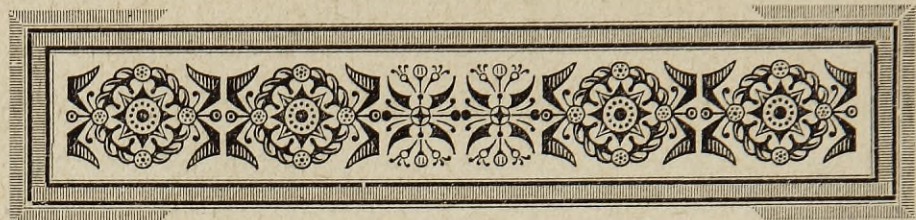
— Ser ni, herr Nils, hon lefver! ropade Pekka glad. Och jag tror min sann att hon är alldeles oskadad.

Så var det i sjelfva verket. Hon hade sökt hjälpa de sårade, och det var deras blod som stänkt på henne. När hon slutligen såg sin far falla genomborrad till marken, hade hon, gripen af skräck och fasa, rusat in i den redan brinnande ladan, utan att hon visste hvad hon gjorde.

Den tappra, till sista man stupade bonde-skarans anförare var hennes far, Paavo Palainen, och den brinnande gården, som han

försvarade till sitt sista andetag, var hans eget hemman, brutet i ödemarken af hans farfars farfar.

Hjertesorg.

Den djupa smärta, som det till Olofsborg bragta budskapet om Nils Ifvarssons död framkallat hos Ebba, hade småningom förlorat sin häftighet och gifvit rum för trötthet och likgiltighet. Medvetandet att hennes trolofvade var död hade liksom slitit af alla de band, som fäst henne vid lifvet. Stillheten och ensligheten på det midt i ödemarken belägna slottet voro ytterligare egnade att låta henne sjunka allt djupare i detta tillstånd af slöhet, som alltid följer på själens våldsamma stormar. Som en sömngångerska satt hon vid måltiderna och då hon under de långa aftnarna i borgsalen spann vid sin slända, sjönko

händerna allt jemnt matta ned i knäet och tråden gled ur hennes fingrar.

Detta dotterns tillstånd oroaden den gamle Götrik Fincke på det högsta och ännu mer bekymrad blef han, då Olof en dag sade, att han nu var tvungen att återvända till Åbo. Olof hade under denna bekymrens tid så helt och hållet vunnit den redlige Finckes förtroende, att denne betraktade honom såsom en vän, en son, hvars sällskap blifvit honom outhärligt. Äfven Ebbas första, häftiga motvilja mot Olof hade lagt sig; hon tycktes oftast ej ens märka hans närvaro. Hans värdsamma uppträdande gentemot hennes fader och henne sjelf, hans visade djupa deltagande och det rika beröm, han hade för Nils, hvars död han ej nog kunde beklaga och sörja öfver, undgingo ej att verka på hennes sorgsna sinne. Hans sätt var ridderligare och vackrare, än de öfriga i slottet befintliga adelsmännens, och hans berättelser om hofvet och den stora världen der ute lyckades en och annan gång för ett kort ögonblick fånga hennes tankar.

— Herr Götrik, sade Olof, då Fincke ut-

tryckte sitt beklagande öfver att Olof skulle resa, kunnen I icke göra sällskap till Åbo. Upproret är nu kufvadt och i hela Savolaks finnes icke en, som har lust att försöka om den leken. Eder närvaro är icke för ögonblicket nödvändig här. Resan skulle förströ jungfru Ebba, och i Åbo skulle sedan småningom hennes sorg skingras.

Fincke fann förslaget godt. Han önskade äfven sammanträffa med Fleming för att rådgöra om, hur man skulle förfara med de bönder, som hade deltagit i upproret och som han för sin del ville behandla med största skonsamhet.

— Jag menar dock, fortfor derpå Olof, att det nu vore bäst att tala med jungfru Ebba om hennes trolofning.

— Skulle det måhända ej väcka hennes sorg på nytt? invände Fincke.

— Kanske skulle det till en början förefalla henne hårdt och smärtsamt, sade Olof, men det skulle ge hennes tankar en annan riktning och sålunda blifva ett läkemedel för hennes dystra förtviflan. Ty som det nu är,

blifver hennes själ sjuk och vanvettet får magt med henne.

— Ja, I hafven rätt, medgaf Fincke bekymrad. Också jag har länge fruktat för hennes tillstånd och ej vetat, hvad vore att göra. Detta blir nog det bästa och vinner ej på att uppskjutas. Det blifver för mig ett tungt uppdrag. Likväl finner jag att det är till mitt barns lycka, och jag skall göra det. Mycket gåfve jag dock, om jag ej behöfde se hennes sorg.

Då Fincke trädde in i Ebbas rum, stod hon i den djupa fönstersmygen och såg ut. Hon tycktes ej märka att han kom och hon vände sig ej om då han tveksamt frågade:

— Hvad ser du på, mitt barn?

Han fick intet svar. Men han behöfde det ej heller. Allt sedan den dag, då Nils red ut med knektarna, hade han ofta sett henne stå der vid fönstret och se mot den punkt, der vägen tog af och Nils hade försvunnit för hennes blickar.

— Du tynar bort här i ensamheten, mitt kära barn, fortfor Fincke och gick till henne.

Det gör din gamle fader ondt, att se dig så der. Vill du ej för hans skull försöka, att bli glad igen.

— Hvad har jag att vara glad öfver, sade Ebba sakta, utan att se sig om.

— Du är ju ung. Hela lifvet står ju ännu öppet för dig med alla dess fröjder —

— Lifvet har endast sorger, fader!

— Säg icke så, ty då talar du emot sanningen och du talar synd. Hvem undslipper lidande och pröfningar. Se på mig. Jag har varit en kraftfull och helbregda man; då blef jag i min styrkas dagar en krympling, och nu är jag gammal vorden. Min hustru miste jag tidigt. Tror du inte det var en hård pröfning. Min äldsta dotter lemnade hemmet då du ännu var liten. Det kändes tomt för fadershjertat, då hon reste från gården. Och hvilka tror du mina känslor voro, då jag såg det hem, som tillhört min fader, der jag blifvit född och der jag framlefvat min mandoms och lyckas dagar, sköflas och läggas i aska. Hur ville ej mitt hjerta brista nu, då min unga frände Nils, som skulle blifva för dig en

kär och trogen husbonde, ljöt döden. Och nu sorgen att se dig lida. Den trycker mig djupare, än jag kan säga. Ja, käraste barnet mitt, sorg möter oss alltid i lifvet, men det är så Herrens vilja och för den få vi alla böja oss. Då jag, en grånad man, kan göra det utan att klaga, hvarför vill då icke du göra det, som ännu kan vänta så mycket af lifvet.

Ebba hade lutat sig till fadrens bröst, slagit armarna kring hans hals och brustit i gråt. Det var första gången på länge hon åter gret, och tårarna lättade hennes qual. Den åldrige fadrens ord hade som en stilla förebråelse trängt till hennes hjerta och hon erfor en känsla, som om hon handlat orätt emot honom, som om hon hade något att godtgöra. Det var den första känsla utom sorgen, som allt sedan budskapet om Nils död fått insteg hos henne, och hon grep fatt i den liksom krampaktigt, instinktlikt.

— Vi skola snart lemna detta slott, fortfor Fincke, och fara till Åbo. Der skall du nog lefva upp på nytt och försöka vara glad. Vill du inte det?

— Ja, fader! hviskade Ebba ifrigt, blickande upp mellan gråten.

— Och vill du bereda din fader den enda tröst och glädje, som står honom åter i lifvet?

— Jag vill göra allt hvad I viljen, fader, allt, allt! I ären ju den enda jag nu har att lefva för.

Hon tryckte honom våldsamt till sig, liksom rädd att någon ville taga honom bort.

— Jag kan hvilken dag som helst ryckas ifrån dig, och då står du ensam i verlden, fortfar Fincke, smekande hennes hår. Jag skulle ej lugn kunna möta det ögonblick, då jag kallas hädan, om jag ej visste att du hade det bra och var skyddad mot all nöd och fara. Ty du, mitt yngsta barn, din tidigt bortgångna moders afbild, har varit all min glädje och fröjd.

— Hur du önskar, fader, vill jag göra. För mig är det likgiltigt. En större smärta, än jag redan lider, kan ingenting tillfoga mig.

— Olof Sverkersson har begärt dig till äkta, och jag har gifvit honom mitt löfte.

— Han?

Ebba ryckte till som af förskräckelse.

— Ja, han. Vid hans sida skall din framtid vara trygg. För min skull, mitt kärälskliga barn.

Efter en stunds tyst, inre kamp sade Ebba undergifvet:

— Endast för din skull, fader. Mitt lif blir ändå inte långt. Det tär mig här, här i hjertat. Oh! Men det måste nog snart bli slut. Det blir mig tungt att lyda dig, fader, men jag vill aldrig, aldrig neka dig något.

Hennes händer darrade, hennes ansigte glödde och feberheta kände Fincke hennes läppar vara, då han välsignande tryckte på dem en öm kyss.

Han gick för att hemta Olof. Stegen kändes för honom tunga, ty han såg hur det skar djupt i hans dotters själ, och han sökte ej ens att dölja för sig, att hon bittert anklagade honom i sitt hjerta. Men han fann nu mer än förr, att det var nödvändigt, att här behöfdes skyndsam hjälp, om ej hans barn skulle försjunka i vansinnets natt.

Då Fincke med riddar Olof åter trädde

in i Ebbas rum, stod hon qvar på samma ställe, liksom djupt eftersinnande. Vid deras inkomst lyfte hon långsamt hufvudet. Hennes ansigte var blekt, men tillika fast och nästan vördnadsbjudande.

— Du vill då taga till make riddaren Olof Sverkersson, såsom du lofvade nyss? frågade Fincke med af sinnesrörelse svagt darande stämman.

— Ja, eftersom du önskar det, fader. Mitt hjerta kan jag dock icke gifva. Det tillhör min döde brudgum.

— Tiden skall nog mildra din sorg, sade Fincke med ömhet.

— Nej, det skall den aldrig kunna, svarade Ebba sorgset. Och nu vill jag vara ensam en stund, fortsatte hon.

De aflägsnade sig åter. Olof Sverkersson hade nu nått sitt mål och han triumferade i sitt hjerta. Han såg väl otvetydigt, att han ej kunde vänta någon kärlek från Ebbas sida. Men i stället för att nedslå honom, eggade det blott hans åtrå. Detta halsstarriga motstånd skulle han nog en gång kufva.

Det blef beslutet, att trolofningen skulle högtidligt begås vid ankomsten till Åbo, der biskopen skulle gifva åt densamma kyrkans välsignelse och oupplösliga helgd. Sedan skulle bröllop hållas på hösten och Ebba följa med Olof till Stockholm.

Efter några dagar var Götrik Fincke med sin dotter, Olof och en del af folket färdig att bryta upp för att begifva sig till Fleming i Åbo.

Den af Olofs knektar, som haft att bevaka den fångna bondqvinnan, frågade hvad han nu skulle göra med henne.

— Gif hit, sade Olof, tog nyckeln och kastade den hånleende i strömmen.

En timme derefter redo riddarena med sitt följe under trumslag och hornlåtar ut ur slottet.

Öfver den mäktige står Gud.

Upproret i Österbotten var åter kufvadt, folket förödmjukadt och bragt till stum, skälfvande lydnad, och Fleming lemnade med sin här Österbotten för att i södra Finland göra sig i ordning till ett afgörande fälttåg mot hertig Karl, på hvars delaktighet i det nyss kufvade upproret han ej ett ögonblick tviflade.

Om Fleming förut hade litat på sin magt, gjorde han det nu än mer, sedan han ej vidare hade att frukta några upproriska rörelser i Finland. Allmogens nederlag hade varit så stort och förödelsen så omfattande, att lusten till uppstudsighet nog hade förgått för långa tider. Han hade qväft upproret med stark hand; nu kunde han, följande sin egen håg

och biskopens förnyade, skriftliga uppmaningar, visa mildhet. Inga straffdomar hade han låtit öfvergå de besegrade, utan nöjt sig med att strängt tillrättavisa bönderna och äfven presterskapet, hvilket ej användt sitt inflytande för att afstyra deras laglösa företag.

Fleming visste förväl, att om ock motståndet var brutet, glödde dock hatet mot honom i de finska böndernas bröst och att de satte sitt hopp till hertig Karl. Men nu skulle han vända sin magt mot hertigen, tukta honom och lära honom att han ej ostraffad sträckte ut handen efter Sverges rikes konungakrona.

Nils hade fått tillstånd att fara till Olofsborg. Genom dag och natt red han, åtföljd af sin trogna Pekka, följande samma väg, som hären hade tågat på sin marsch till Österbottnen från Tavastland. Inbördeskrigets spår syntes öfverallt. Gårdarna voro brända, lador och bodar tömda, sjukdom och hungersnöd rådde. Aldriga män, som de råkade i de nästan folktomma gårdarna, klagade, att de aldrig, så många och svåra olyckor landet än genomgått, hade bevitnat ett så namnlöst elände.

Mången gång hade de båda ryttarena svårt att finna föda åt sig och sina hästar. Detta folkets lidande gick Nils djupt till sinnes. Han hade under upprorets skiftningar sett många drag af hat och grymhet hos folket, men också många af själsstorhet och redbarhet, och han kunde ej värja sig för en känsla af att det oförskyldt bar sina olyckor. Tyst och betryckt lät han hästen gå som den ville och tycktes ej ge akt på något omkring sig.

Pekka var oförändradt samma glada själ som förr.

— Vet ni hvad, herr fänrik, sade han plötsligt, då de i skymningen en qväll i snöstorm redo öfver en is, jag skulle ha lust att lemna hela det här välsignade krigarlifvet.

Då Nils ej svarade, fortfor Pekka:

— Jo, jag har tänkt att det vore mycket förståndigare att bosätta mig på Kaurajärvi torp och hjälpa far och mor, som redan börja blifva gamla. Men, fortfor han och skrapade sig bak örat, jag tänker på, att frosten kommer och tar bort all skörden för en, och då är det min sann inte roligt att vara bonde.

— Men, fortfor han efter en stund, då Nils bibehöll sin tystnad, sedan tänker jag på, hur man i kriget kan mista armar och ben, ja till och med hufvudet, och då är det inte heller riktigt roligt att vara knekt.

— När jag sedan tänker på lilla Greta der borta i Österbotten — pratade han vidare — på hennes blåa ögon, röda kinder och gullrena hjerta, då är jag alldeles säker på att det är bättre att ha armar och ben i behåll. Förstås, sitt hufvud tappar man genast, när hon ser på en

— Men . . . men — han såg på sin herre med en så olycklig uppsyn, att denne måste skratta — om hon inte vill ha mig, då far jag ändå i krig och låter hugga armar och ben af mig.

— Kära Pekka, sade Nils leende, du kan vara lugn. Greta har godt öga till dig, det kunde ju alla se.

— Nej, tror ni det? sade Pekka förtjust, och hans breda ansigte lyste som en blankskurad kastrull.

— Det kan du lita på, vidhöll Nils. Och

när vi få Porkkala gården uppbyggd igen och Ebba blifvit min husfru, får Greta komma och bli hennes kammarpiga. Om du sedan är lika duktig i älskog som i krig, så gör du nog af henne en präktig torparmor innan året är ute.

— Jestandes, säger ni det! ropade Pekka så förtjust, att hans häst tog ett hopp af skräm-
sel. Och att tänka sig den fagra jungfru Ebba som er fru! Sådana fina och rara fruar fins det nog inte många. Jag undrar alls inte att ni hänger hufvudet och längtar efter henne. Men ni borde ändå dansa af glädje öfver att vara på väg till er brud, ni som varit nära att fira bröllop med girsarna under isen. Det är inte alla som komma tillbaka, sedan de blifvit begråtna som döda. Och det är inte alla döda, som komma till ett sådant himmelrike, dit ni nu traskar i sömnigt lunk, i stället för i muntert traf.

Nils hade i sjelfva verket, försjunken i tankar som han var, låtit hästens lopp öfvergå till ett sakta bondlunk och fäste sig ej ens vid, att snöstormen piskade dem i ögonen. Han lät hästen nu känna sporrarna, och den

återstående delen af vägen öfver isen gick i skarpt traf. På andra sidan sjön kommo de in i en skog och hade nu skydd mot stormen. Men i stället tilltog mörkret. Likväl skulle de snart komma till kyrkobyen och redo därför muntert vidare. Skogen glesnade småningom och här och der började eldsken synas. Efter ännu en kort ridt kommo de till en gård, der Nils beslöt söka härberge för natten.

Det var socknens prestgård. Liten och oansenlig, skilde den sig dock från de vanliga bondgårdarna genom att den hade murad skorsten och fönster med små fyrkantiga glasrutor i ena stugan. Den andra stugan hade dock, likasom böndernas pörten, skjutluckor för fönstren.

Presten, en ålderstigen, stapplande gubbe, mottog Nils vänligt.

— Det är godt om vägfarande denna tid, sade han, sedan Nils tagit plats vid det rödmålade bordet och en gammal tjenarinna framstätt tvenne silfverstop med öl; eljest ser man ej här främmande på halfva året. I förgår

gästade herr Götrik Fincke med sitt följe mitt låga hus, på väg till Åbo.

— Götrik Fincke! utropade Nils och var nära att fälla stopet. Och jag är just på väg till honom.

Presten upprepade hvad han sagt, och Nils erfor med klappande hjerta, att Ebba var med dem. Hade det ej varit så sent på qväl-len och hästarna uttröttade, skulle han genast åter begifvit sig af på väg till Åbo. Han måste därför gifva sig till tåls till följande morgon.

Sjelffallet leddes samtalet in på det nyss kufvade, förfärliga upproret.

— Jag är en fridens tjenare, sade den gamle presten, och jag hatar all strid. Jag kan ej heller gilla att bönderna upphäfvit sig mot öfverheten och den lagliga ordningen. Och hvad hade det blifvit, om de hade segrat? All lag och ordning skulle blifvit trampade under fötterna och landet sänkt i ett namnlöst elände. Men jag kan dock icke dölja min mening, att Klas Fleming hållit ett för strängt regemente i detta land.

— Han har varit tvungen dertill, sade Nils. Han vet att hertigen sträfvar efter att utestänga konung Sigismund från riket. Konungen är i Polen och det är på Klas Flemings skuldror ansvaret hvilar, att hålla honom riket tillhanda. Ej heller är det Flemings stränghet allena, som framkallat det sorgliga upproret. Det har äfven hertigens utskickade gjort.

— Ja, sade presten betänksamt, sådana har det ej varit brist på. Jag håller på min lagliga konung, ty jag vet och tror, att all öfverhet är af Gud. Att stämpla mot sin konung är därför ett brott, som faller på den skyldiges hufvud, likasom den heliga historien lär oss, att Absalon blef straffad för sitt affall från sin konung och fader. Men att äfven i Götrik Finckes sällskap skulle finnas riksförädare, det hade jag icke trott.

— Hvad är det ni säger? ropade Nils bleknande.

Presten steg upp och gick till en kista, ur hvilken han tog ett hopviket papper. Det var ett oförsegladt bref, och han räckte det åt Nils.

— Läs, sade han. Detta papper fann jag bland fällarna i nattstugan, der Götrik Fincke och Olof Sverkersson hade sofvit.

Nils tog brevet och läste det. Det var från Olof Sverkersson till hertig Karl och redogjorde för händelserna i Savolaks. På Olofsborg, skref Olof, hade befälet öfver borgen nu lemnats åt en af hans förtrogna under Götrik Finckes frånvaro och i händelse hertigen på sommaren kom öfver med en här, skulle borgen utan svärdsslag öfverlemnas. Klas Fleming, likasom Götrik Fincke, hade ett obegränsadt förtroende till honom. Han skulle, under det Fleming handhade befälet öfver den finska hären och flottan, med all säkerhet få Åbo slott på sin del, och vid hertigens ankomst skulle han öppna portarna för denne. Var en gång det fasta Åbo slott i hertigens händer, då var också Klas Flemings magt i Finland bruten. Bönderna skulle åter göra uppror, och de finska herrar, hvilka blott nödtvunget slutit sig till Fleming, skulle öfvergå till hertigen. För Götrik Fincke trodde han sig kunna svara. Han hade nemligen fått

löfte om hans dotter till äkta och detta gjorde, att Fincke nog skulle sluta sig till dem. Med Filippus Kern, som öfverlemnade detta bref i hertigens händer, skulle denne kunna sända penningar, bref och fullmakter. Brefvet slutade med en försäkran om ständig trohet mot hertigen och en anspegling på väntad belöning.

Nils hade sålunda fått bekräftelse på, hvad han förut misstänkt, att Olof Sverkersson var en förrädare. Han hade beviset i sin hand. Den unge fänrikens blod kom i svallning öfver så mycken nedrighet. Han hade lärt sig att betrakta den gamle Fleming såsom trohetens, ärlighetens och det rättas enda stöd under dessa förvildade tider. Ett förräderi mot honom var ej blott ett förräderi mot konungens sak, utan mot allt godt och heligt. Det var för honom lika lågt, lika förkastligt, som att förråda sin åldriga fader. Hvad som i brefvet stod om hans brud, oroade honom ej. Han var öfvertygad om att det var en väfnad af lögn, hvilken ytterligare lät honom blicka in i hela afgrundsdjupet af Olofs karaktär. Men

detta yttrande innebar dock ett hot och en fara, som måste afvärjas. Likaså var faran för Fleming och konungens sak öfvervägande. Kanske hade förräderiet en så stor utbredning, att det hvilken stund som helst kunde framträda i öppen dag. Snart skulle sjön gå upp. Då kunde hertigen oförtöfvadt vara att vänta med sin flotta och allt vara ohjelpigt förloradt.

Följande morgon var Nils redan före dagningen på väg till Åbo. När han efter en påskyndad och ansträngd ridt hade kommit till närheten af staden, fick han veta att Fleming var på Pikkala gård i Nyland för att besörja om sin flottas utrustning. Han tog då vägen dit, unnande sig ingen hvila, innan han i Flemings händer fått nedlägga beviset på förräderiet. Att Ebba Fincke, som ännu sörjde honom såsom död, var i Åbo, förmådde ej fresta honom att afvika från den väg, pligten bjöd.

Han hade kommit till närheten af Pojo kyrka, då han möttes af underrättelsen att Klas Fleming låg för döden. Marsken hade

sjuknat under resan, men fortsatt sin färd, till dess han af kraftlöshet ej förmådde mer. Han låg nu i en gård nära kyrkan.

När Nils inträdde i stugan, der Fleming låg sjuk, hade kyrkoherden just infunnit sig, åtföljd af klockaren, som bar nattvardskärnen. I en halfkrets stodo på vördnadsfullt afstånd Flemings officerare. Den sjuke marsken låg blek, men lugn. Det långa skägget tycktes ännu silfverhvitare än vanligt, och den skarpa, befallande blicken var matt och trött.

— Kyrkoherden frågade, om han hade någon jordisk önskan att meddela dem.

— Jag önskade blott att hafva fru Ebba hos mig nu, då min hädanfärd nalkas, sade marsken långsamt. Men det låter sig icke göra, ske Guds vilje.

Sedan var han en stund tyst. Derpå sade han åter:

— Låter någon pålitlig budbärare föra till konungen bref att han sätter någon i mitt ställe att föra regementet i Finland. Det står nu svårt illa med konungens sak. Hvem är, som kan hålla den uppe.

— Kanske att Herren i sin nåd ännu förlänger er lifstråd, sade då kyrkoherden uppmuntrande, under det de kringstående krigarena sökte återhålla sina tårar.

Klas Fleming smålog matt.

— Jag drömde i natt, sade han, att jag var hos en konung till måltid. Sedan for jag derifrån i vagn med fyra hvita hästar genom en tjock, mörk skog. Jag vet nu, att jag efter den himmelska konungens måltid, som ni kommit att gifva mig, skall fara all verldens väg.

Efter åter några ögonblicks tystnad fortfor marsken:

— Hertigen skall glädja sig, då jag är borta. Men hans glädje varar nog icke länge. De finska herrarne skola ej förråda sin konungs sak. Stålmarm och I andra äro män, på hvilkas trohet konungen kan lita, som han har litat på mig.

— Ni har varit en mächtig man, herr marsk, sade kyrkoherden allvarligt. Men ni ser nu, att öfver den mächtige står Gud. Är ni redo att träda för hans ansigte?

— Ja, svarade marsken med svag, men tydlig stämma. Jag är redo.

Han låg en stund stilla med slutna ögon. Derpå började han bedja:

— Herre Jesu Christe, förbarma dig öfver mig syndare, afplana alla mina synder och öfverträdelser. Tag icke din heliga anda ifrån mig.

Nu steg kyrkoherden fram till bädden för att förrätta nattvarden. Det var dödstyst i rummet. Alla de församlade hade böjt knä, då kyrkoherden, sedan han, biträdd af klockaren, iklädt sig sin ornat, tog de heliga kärlen och uppläste instiktelseorden.

Den sjuke eftersade med tydlig röst bönerna och tog djupt rörd nattvarden.

Derpå sade han stilla:

— Ehvad jag lefver eller dör, hör jag Herren till.

Hans andedrägt blef svagare och svagare. Sedan var allt slut.

Sorg och djup nedslagenhet rådde bland Flemings omgifning. Hvem skulle nu taga ledningen och föra allt till ett lyckligt slut i den stundande striden?

Flemings magt i landet hade varit så obestridt, tilltron till honom så stor bland hans män och hatet så gränslöst bland den under hans knektars våld och hans oböjlighet krossade allmogen, att man hade svårt att tänka sig denne man vara död, isynnerhet då hans sista stund kommit så hastigt och alldeles oväntadt.

Djupt gripen liksom de andra öfverlade Nils hvad nu var att göra. Han beslöt då att genast återvända till Åbo och lemna beviset på Olof Sverkerssons förräderi i Finckes händer. Att lemna det åt någon annan var ej rådligt. Hvem kunde säga, om ej förrädare funnos i Flemings egen omgifning. Att nu, då den mäktige marsken var död, genom en förhastad upptäckt möjligen tvinga förräderiet till utbrott, hade varit högeligen oklokt.

Oförtöfvadt steg han därför, åtföljd af Pekka, åter till häst för att hinna till Åbo samtidigt som underrättelsen om Flemings död. När de redo ut på landsvägen, sade Pekka:

— De säga, att marsken fått ett trollskott från Österbotten och att....

Men hästhofvarnas dån på den frusna vägen gjorde att Nils ej hörde hvad han sade, lika litet som han gaf akt på de tiggande rösterna från en vid landsvägen lägrad zigenartrupp.

Hexans andra dryck.

Olof Sverkersson, Götrik Fincke och hans dotter hade anländt till Åbo och bodde på slottet. Olof märkte här med förskräckelse, att han förlorat det färdigskrifna, öppna brevet till hertigen. Det kunde ej hafva skett annorstädes än i prestgården i Tavastland, ty der hade han ännu haft det. Det hade naturligtvis blifvit funnet och var nu kanske på väg till Fleming. Hvad skulle sedan blifva följden? Olof kände hur kallsvetten sipprade fram, då han tänkte derpå. Det säkraste hade varit att begifva sig bort till Sverge innan han blef upptäckt. Men hans lidelse för Ebba Fincke hade dag från dag slagit hans vilja i allt hårdare bojor, och till följande dag var

den kyrkliga trolofningen bestämd. Han slets mellan denna allt öfverväldigande känsla och instinkten, som bjöd honom att i tid sätta sig i säkerhet. Kanske brefvet ej blifvit funnet? Måhända hade det förlorats i snön på vägen och förstörts? Hvarför skulle han genom en förhastad flykt ej blott förlora Ebbas egande, utan äfven, om Sigismund med seger gick från striden med hertigen, ställa sig i oförmånlig dager för segraren? Han hade ju alltid gynnats af lyckan. Hur skulle den nu svika honom. Nej, mod och djerfhet till det yttersta. Allt skulle nog gå lyckligt.

Medan Olof sålunda det ena ögonblicket tillkämpade sig lugn och tillförsigt, greps han dock i det följande af en ångest, hvilken han ej kunde förjaga.

I en sådan stund sökte Filippus Kern upp honom.

— Jag måste tala om för er, sade den gamle apotekaren ängsligt, att Nils Ifvarsson i går sågs passera ett par mil från Åbo på väg till Nyland, sannolikt till Fleming.

— Hvem? skrek Olof och rusade upp. Nils Ifvarsson? Men han är ju död.

— Underrättelsen om hans död måtte varit förhastad.

— Är du säker på, att det var han?

— Ja, det är alldeles säkert. Han hade talat med en kapellan, som var på väg till mig för att söka medikament för sin sjuka hustru, och bedt honom låta Götrik Fincke få veta, att han, Nils, lefde och snart skulle komma hit.

— Det skola vi akta oss för att låta Fincke eller någon annan få en aning om, sade Olof hastigt. Är kapellanen här ännu?

— Nej, han red genast hem igen.

— Godt. Gör allt i ordning. I morgon tidigt resa vi.

Den hotande faran återgaf Olof hans sinnes hela spänstighet. Han kastade i spiseln alla papper, som kunde vitna mot honom, i fall han upphanns, och brände upp dem. Ty han tviflade nu ej mera att han var upptäckt. I annat fall skulle Nils ej farit förbi Åbo, der han visste sig få råka sin frände Götrik Fincke

och sin fästmö, hvilka ännu sörjde honom som död, och skynda till Fleming.

Tanken på Ebba kom Olofs hjerta att sammansnöra sig. Van under sitt kringflackande och ostadiga lif vid qvinnor, hvilka väl kunnat tända hans lidelser, men icke lemnat något djupare spår i hans sinne, stod hon för honom i sin varma, men dock stolta och oätkomliga skönhet nu ännu mer hänförande än någonsin. För första gången i sitt lif erfor han en känsla af litenhet, af förkrossande ovärdighet och förkastelse. Allt hade vändt sig mot honom, öfverallt stöttes han bort. Redan som liten gosse hade han vid modrens död kommit ut bland främmande. Ingen tanke hade trofast följt honom under lifvets vexlingar, intet bröst hade klappat mot hans med aldrig svikande kärlek. Lycka! Hade han någonsin vetat hvad det var. Han gick häftigt fram och åter och vred sina händer. Hans bröst skälfde, det ryckte i hans ansigte, och han brast i gråt.

Förberedelserna till resan togo honom dock snart fullständigt i anspråk och han återfick

sin jemnvigt. Ju mer dagen led, dess mer fylldes hans hjerta af hat och vrede mot dem, för hvilka han nu måste vika, och främst mot Nils, som för honom var den egentliga orsaken till hans planers korssande. Och han, fänriken, skulle komma att ega henne, som han förgäfves åtrådde med sin själs hela glöd. Olof kände hur blodet steg honom mot hufvudet vid tanken härpå. Han bet tänderna och knöt sina händer. Nej, det skulle aldrig ske, aldrig. Först skulle hon tillhöra honom själf, blifva hans med glödande kärlek och bedöfvade sinnen, om också mot sin vilja. Han hade ju hexans dryck!

Olof sökte genast upp Filippus Kern och efter ett kort samtal med honom gick han till Götrik Fincke.

— Herr Götrik, sade han hjertligt, i morgon tidigt måste jag företaga en resa till Nyland för att råka Klas Fleming. Viljen icke I och eder dotter i qväll vara mina gäster.

Fincke samtyckte och senare finna vi honom, Ebba och Olof till bords i Olofs rum, uppassade vid den yppiga måltiden af ett par

af slottets tjenare och den som page klädda Gretchen. Slottets kock hade gjort sitt bästa och skenet från vaxljusen glimmade i de ciserade silfverkärlens blanka ytor. Medvetandet att snart, om ock för en kort tid, blifva befriad från Olofs närvaro samt Götrik Finckes uppmaning till henne att nu i afskedets stund visa Olof mera vänlighet, gjorde Ebba försonligare till sinnes och för första gången rådde mellan de tre en stämning, som hade helst en svag anstrykning af förtrolighet.

Då sågs plötsligen Filippus Kerns krokiga, magra gestalt i dörren. Han gick fram till Götrik Fincke och bad honom om ett samtal. Han ville ej störa de öfriga; hans ärende till herr Götrik var ej heller långt. Det rörde slottet, och då Filippus skulle resa med Olof, var det nödvändigt att saken blef bekant för herr Götrik. I någon annans händer vågade han ej anförtro hemligheten, som i händelse af fara var af största vigt att känna och som han ensam genom en tillfällighet för länge sedan kommit under fund med.

Götrik Fincke steg upp för att följa Filippus.

— Innan I går, herr Götrik, så låt oss tömma vår första bägare, sade Olof och vinkade åt Gretchen, som hemtade fram en förut i ordning stäld silfverbricka med dyrbara pokaler, fyllda med vin.

Gretchen stödde brickan på bordet, stälde den ena af de båda större pokalerna fram för Fincke, den andra för Olof och den tredje, mindre pokalen för Ebba, samt drog sig sedan tillbaka till ett vördnadsfullt afstånd.

De drucko alla i botten och sedan gick Fincke med löfte att snart vara tillbaka. Olof gaf befallning åt Gretchen och tjenarena att vänta i köket med maten, till dess han gaf bud.

Knapt hade Olof och Ebba blifvit allena, innan Ebba gaf till ett anskri. Olof hade blifvit blek som ett lärft, ögonen ville tränga ur sina hålor och ansigtet förvred sig af smärta. Vid skriket kom Gretchen in.

— Han dör! ropade Ebba och skyndade, fasande för den rysliga synen, ur rummet.

— Hjelp! Jag brinner! stönade Olof.
Hvem har gjort mig detta?

Gretchen trädde närmare.

— Det har jag, sade hon och lade armarna i kors öfver bröstet.

Olof fixerade henne med en genombränd blick.

— Du? hväste han.

— Ja, svarade Gretchen, just jag. Jag såg hur du hælde en brun vätska i jungfru Ebbas bägare. Jag visste nog, att du inte gjorde det i god afsigt, och då bytte jag om vinet.

— Hvarför, hvarför gjorde du detta? hviskade Olof, vridande sig, under det kallsvetten perlade på hans panna.

— Hvarför? Jo, för att jag har sett, hur du varit full af ondska, som en giftig orm. Du kunde ej ens hålla dina lömska planer för dig sjelf; du måste ha någon att meddela dig åt, för att få glädja dig åt din elakhet redan på förhand. Vet du, hvad jag kände, då du talade om, hur du sökte ett tillfälle att kunna bringa Nils Ifvarsson om lifvet. Han, som jag

höll kär och gerna skulle gått i döden för. Jag varnade honom, men han förstod inte min varning och är nu död.

Hon sänkte vemodigt sitt hufvud, men ryckte genast upp sig igen.

— Och hvad var det du gaf mig att dricka en gång? Jag ryser ännu, när jag tänker derpå. Åh, jag känner det väl. Jag har i Tyskland många gånger hört, hur hexorna med dylik dryck fara till Blocksberget. Hvarför gjorde du mig detta. Ville du sälja mig åt djefvulen och stjäla min eviga salighet ifrån mig? Men jag har gråtit och bedt och den onde har åter lemnat mig, fast han redan hade mig fatt och jag länge bar hans märke som en röd fläck på min skuldra. Och hvad ville du göra nu? Nils Ifvarssons brud, den ädle herr Götriiks sköna dotter ville du i mitt ställe sälja åt den lede, för att med hennes oskyldiga själ köpa dig hans bistånd. Och detta skulle jag tillåta? Henne skulle jag låta dig för dina onda afsigter offra åt den eviga förtappelsens qval, såsom du ville offra mig? Jag bytte om vinet, sjelf har du tömt hexdrycken.

Olof hade, under det hon sålunda talade i en häftig och vredgad ton, endast stirrat på henne och fragga samlade sig på hans läppar. Han öfverfölls af en frossbrytning, benen drogs sig krokiga, fingrarna slöto sig stelt kring ett hörn af bordsduken. Han föll under ett häftigt krampanfall till golfvat och drog med sig duken, bordskärlet och vinbägaren.

Nu skyndade tjenaren in, skrämde af bullret. De sökte lyfta upp Olof. Han öppnade ögonen och såg frånvarande omkring sig till dess hans blick träffade Gretchen, som blek och skrämde stödde sig mot en stolkarm.

— Du — du — har mördade mig! ropade han, rusade upp och grep henne för bröstet.

Tröjans sammet slets i sär och till sin häpnad sågo tjenaren, att Olofs kammarpage var en qvinna.

— Hexan — — har gett — mig — gift! stönade han.

Han sjönk till golfvat, åter skakade af våldsam kramp.

Filippus Kern, hvilken blifvit efterskickade och skyndade till jemte Fincke, tog ur en liten

kopparask, som han alltid bar på sig, tre nattvardsoblater, hvar och en försedd med tre korsformiga tecken, ritade med blod af nyfödda lam.

Han försökte få dem in mellan Olofs hårdt sammanbitna tänder.

— Sväljer han dem, är han räddad! mumlade han.

— Grip henne der! ropade han sedan och pekade på Gretchen. Hon har förgifvit honom. Hon är en hexa!

Tjenarena läto ej säga sig detta två gånger. Gretchens förskräckelse öfver sakens oväntade utgång, den döendes ord och framför allt att hon var en qvinna i karlkläder vitnade emot henne. Hon blef gripen och inspärrad, för att följande dag föras till stadens häkte.

I detsamma trädde Nils in, just då Olof åter slog upp ögonen och reste sig till hälften.

— Förrädare, ropade Nils till honom. Ja, stirra du på mig, du usle! Ditt onda anslag lyckades ej. Jag känner alla dina nedriga planer. Länge har du undgått straffet, men nu skall du få dina gerningars lön.

Ebba hade från rummet bredvid hört hans röst och skyndade nu jublande i hans armar. Öfverväldigad af rörelse, tryckte Nils henne till sitt hjerta och kysste varmt det af lycka strålande anletet.

Olof Sverkersson gjorde ytterligare ett försök att resa sig. Hans ögon glänste hatfullt och han höjde sin knutna hand. Men skälfvande föll han tillbaka.

— Brevvet . . . rosslade han, och ett drag af dödsångest flög öfver hans ansigte.

Åter fick han ett våldsamt krampanfall. När detta var öfver, blefvo hans anletsdrag för ett ögonblick lugnare. Hans blick for öfver de församlade med ett matt, bedjande uttryck, hans läppar rördes, som om han velat säga något, hans bröst arbetade tungt, men i samma stund öfverföll krampen honom ånyo och vridande sig i qval uppgaf han andan.

Djupt uppskakad lutade Ebba sitt hufvud mot Nils' axel, likasom hon velat undfly den fasansfulla anblicken.

— Låt dig ej uppröras af en pligtförgäten nidings död, sade Nils. Förrädaren, spionen, som

lömskt under hyckleriets mantel nästlar sig in i sina medborgares förtroende för att stjäla deras heder och ära — ja, kanske vedervåga fäderneslandets välfärd, han är ej värd medlidande, blott förakt. Kom, låt oss gå!

Senare på qvällen höll Pekka med sin och Nils' hästar ute på slottsfältet, väntande i mörkret på någon, som skulle komma. Han behöfde ej vänta länge, innan en skugga syntes komma springande öfver fältet från slottsidan. Det var Gretchen i sina pagekläder. Efter en stund hördes hofslagen af tvenne galopperande hästar ljuda längs stadens trångagator, men störde ej de vid dylikt buller vana, bakom sina tillskrufvade luckor sofvande borgarena. De ridande styrde sin färd ut genom tullen och den ena af dem, vår välbekanta Pekka, sade skämtande:

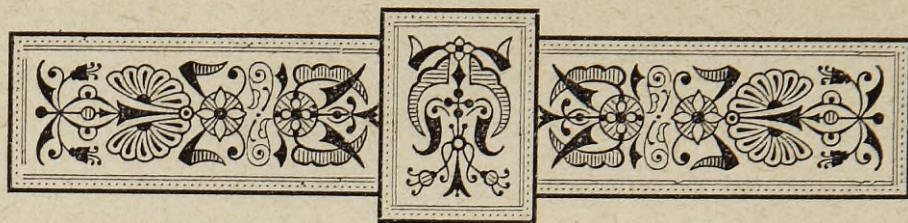
— När jag nu kommer till tattarena, så vill jag låta spå åt mig, om jag skall gifta mig i år eller låta bli.

Då rättvisans tjenare följande dag kommo för att hemta den för trolldom och förgörning anklagade flickan, var hon borta. Fönstret i

det rum, der hon varit förvarad och der Nils Ifvarsson ännu på aftonen hade besökt och talat vid henne, stod öppet — detta var det enda spår, som syntes af henne. Det var svindlande djupt deruppifrån till marken och det var ej tänkbart, att någon mensklig varelse skulle vågat ett språng här. När stuprännan, som gick tätt vid fönstret, några år tidigare sattes upp, hade en arbetare fallit ned blott från halfva höjden och slagit ihjäl sig.

Hon var och blef borta. Sannolikt, troddes det, hade hon flugit bort med Belsebubs hjälp. En vaktpost påstod sig hafva vid midnatt sett en skepnad liksom en mörk jättefögel fladdra mot väggen vid stuprännan nedanför hennes fönster. Han hade blifvit så skrämmd, att han ej vågade sig åt denna sida af slottet innan det blef dager, men då syntes skepnaden ej mer.

Slutet.

Man var kommen till senare hälften af augusti. Porkkala gård var åter uppbygd och lyste nytimrad och präktig bland björkarnas gröna löf.

En talrik skara riddare och damer i praktfulla drägter var samlad i den stora, smyckade salen till Ebba Finckes och Nils Ifvarssons bröllop.

Vigseln förrättades af den åldrige kyrkoherden. Han hade gifvit Ebba kyrkans dop, han hade konfirmerat henne, och då han nu såg henne, efter det Herren sändt tunga lidanden och pröfningar, stå som en rodnande och lycklig brud under den af tärnor och sven-

ner hållna, lysande sidenpellen, darrade hans stämma af rörelse, då han började:

— Det är ingen menniska förunnadt att genomskåda Herrens, den allsmägtiges rådslut. Men likasom psalmisten David säger: „ur trångmål hafver du hulpt mig ut“, så böra vi alltid förtrösta på Herren, som ej öfverger de sina. Skåden hur fager sommaren nu står i blomma och ax. Med ymnig hand ger alla goda gåfvors gifvare nu korn och kärna, sedan han i sin rättfärdighet länge hårdt pröfvat oss med hunger och dyr tid. Folket, som gripit till svärdet, har återgått till sina skäror och plogar. Frid råder i landet, och hvad hatet brutit ned, skall idoghet bygga upp, såsom detta hus, der vi nu äro församlade, har rest sig ur askan, större och skönare än det förra. Här skall nu den manhaftige, ädle och förnäme fänriken Nils Ifvarsson med sin hustru, den dygdesamma, ädla och förnäma jungfru Ebba Fincke i Herrens fruktan och hans välsignelse tillbringa sin lefnads sommar och sin ålders höst med lyckosam blomning och

härlig frukt, hvartill vi nedkalla den högstes nåd. Låter oss bedja.

Sedan vigseln var förrättad med messa och psalmsång, satte man sig till bröllopsmåltiden, som intogs under fröjd och gamman.

— Det är ledsamt, sade Nils, då en tjennare skulle bära fram till Ebba bröllopstårtan, att min hurtiga Pekka, som aldrig svikit sin tjenst under krig och örlog, nu inte är tillstädes för att tjena mig. Sedan han i Åbo fick orlof för någon tid, har han inte mer synts till. Men känner jag honom rätt, så tappar han nog inte bort sig.

I detsamma hördes skramlet af en kärra som stannade vid trappan, och in i bröllopsalen steg Pekka, strålande af belåtenhet, och halft släpade med sig en bondflicka med friska, rödblommiga kinder, hvilka förlägenheten gjorde ännu rödare.

— Pekka! utropade Nils.

— Ja, unge herre, svarade Pekka och strök den lingula luggen ur ögonen. Han sjelf och Greta, torparmor, med, lagligen vigda i Österbotten till ett kristeligt hjone-

lag. Det är ju sagdt, att mannen ej bör vara allena.

— Aj, aj, sade Nils skrattande. Om jag måste lemna fru Ebba och fara i krig, så kommer du vackert med, och hur skall det då gå med torpet, då Greta ensam får sköta det.

— Det kan hon förträffligt, sade Pekka stolt. Hon kan plöja sjelf, om det behöfs, ty det ha de raska österbottniska jäntorna nu fått lära, sedan så många karlar mist sitt lif i det dumma kriget. Men kriget var ändå inte så dumt. Nu fans det knapt om manfolk i Österbotten, och eljest skulle jag nog inte fått Greta med mig hit.

Han kastade en plirande, sjelfkär och förtjust blick på sin Greta och fortfor:

— Eder lemna jag aldrig, herr Nils, hemma eller borta. — Gif hit, sade han sedan åt tjenaren, som skulle bära fram bröllops-tårtan. Ser du inte att jag är här! Låt mig bära fatet.

Efter måltidens slut fattade Götrik Fincke den stora silfverpokalen, äskade ljud och sade:

— Fienden tog i min styrkas dagar min arm, men han kunde icke taga mitt svenska hjerta. Och detta hjerta klappar än af stolthet vid tanken på de segrar, till hvilka jag så ofta fört mina finska gossar. Det grämde mig djupt, då nyss folket syntes splittradt och vände sina vapen mot eget bröst. Och ännu grämer mig den oenighet, som är rådande i riket. Den dag skall komma, då vi behöfva vår kraft till att motstå rikets gamla fiende. Ännu känner ingen hans styrka, men må han komma! Högge han ock af folkets arm, som han huggit af min — så länge vi ha den andra armen och vårt ärliga, fosterländska hjerta qvar, stå vi starka. Detta är mitt ord till eder unga, då jag nu dricker eder välgång i denna gamla bägare, som jag sjelf en gång tog från bojarens tält.

Götrik Fincke tömde sin kära pokal, hvilken åter fylldes till brädden af en page. Nils Ifvarsson fattade den nu.

— Edert ord skall bli oss ett dyrbart och vördadt arf, fader, sade han allvarligt. Våra

barn och barnabarns barn skola skriva det i sina hjertan. Såsom jag sjelf vuxit stor och stark, fastän jag legat slagen som död af fiendens sabel, må ock de växa till i kraft och alltid vara redo att ställa sina bröst som landets och rikets värn. Som krigsman vet jag nog, att lyckan kan skifta. Men jag har sjelf pröfvat sanningen af vår gamle, vördige kyrkoherdes ord och funnit, att äfven då hvarje hopp synes förloradt, kan himlen i sin nåd vända allt till det bästa. Låt, om så är Herrens vilja, fienden komma med tio-dubblad magt. Vi och våra efterkommande skola ej räddas, ty Herren skall stå oss bi som hittills i vår goda strid.

Han tömde i sin tur bägaren. En stämning af allvar spred sig öfver laget. För en hvar stod minnet af folkets strider och lidanden lifligt qvar; man hade ej glömt denna kamp, som under seklernas lopp blifvit liksom helig och hvilken man visste gälde folkets lif eller död.

Bröllopfesten fortgick sedan i fröjd och gamman, och brudedansen tråddes med lust af

gammal och ung. Ståtlig var brudgummen, fager var bruden, men vackrast var att skåda då det blef skumt i qvällen, fackeldansen dansades till brudparets ära, och fackloras sken spred sitt fantastiska skimmer öfver de båda ungas lycka och den glada, stojande brudskaran.

Rättelser:

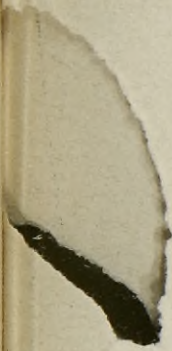
Sid.	1 rad.	6 står:	man	läs:	Man
" 20	" 6	"	förvåning	"	förvirring
" 24	" 6	"	med blott med	"	blott med
" 37	" 24	"	De	"	Det
" 127	" 5	"	hvilket	"	hvilken
" 189	" 3	"	inkomst	"	inträde

Universitäts-Bibliothek
6 April 1892
Lund

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF TORONTO

1877

1877

KNEKT OCH BONDE.

Romantisk skildring

från

Klubbekrigets tider

af

Rafaël Hertzberg,

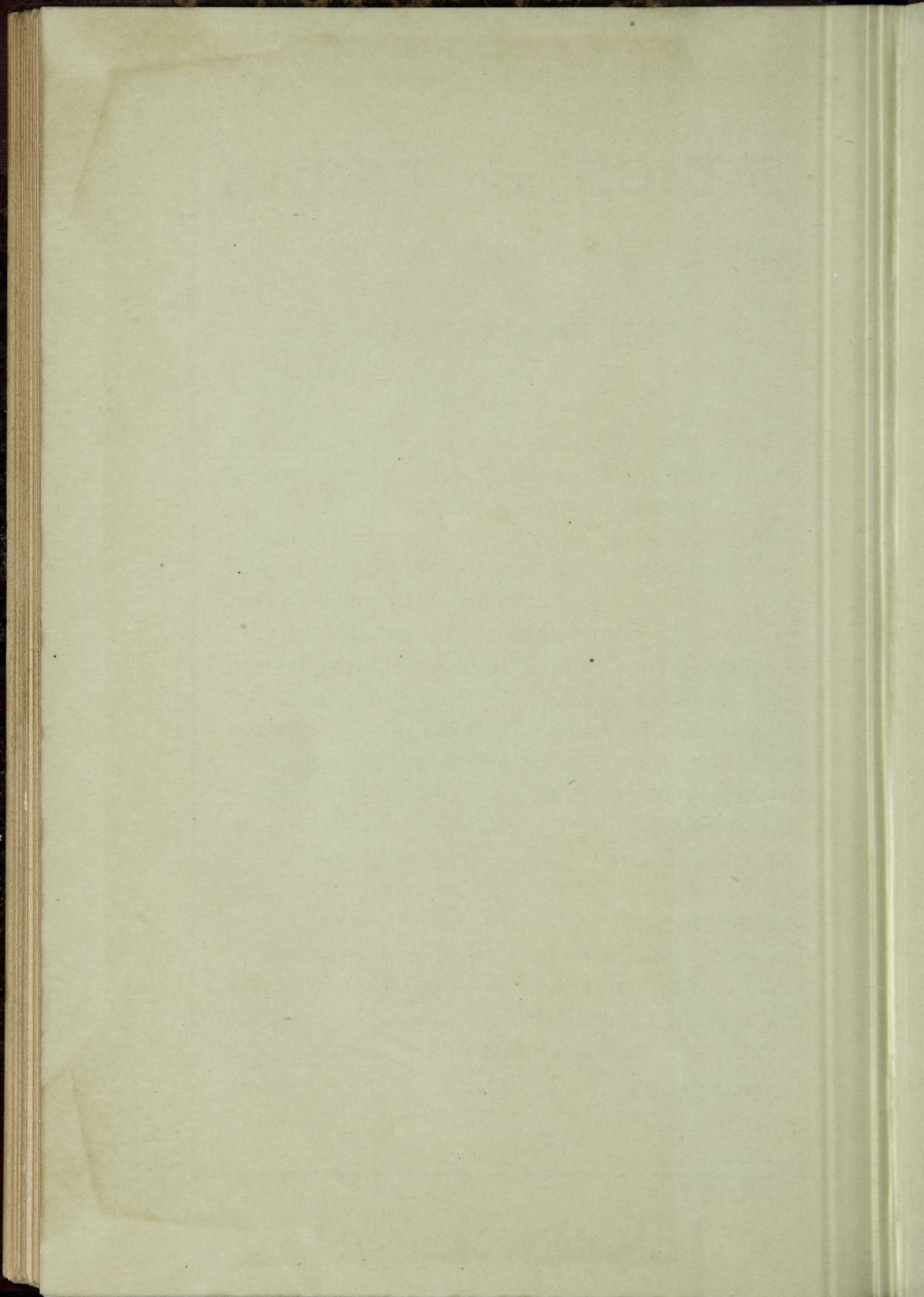
behandlar ett ämne från ett af de mest stormiga skedena i vårt lands historia. De historiska personer och tilldragelser, hvilka innefattas inom berättelsens ram, äro lika mycket egnade att fängsla läsarens intresse, som den tids- och sedeskildring, hvilken bildar deras bakgrund.

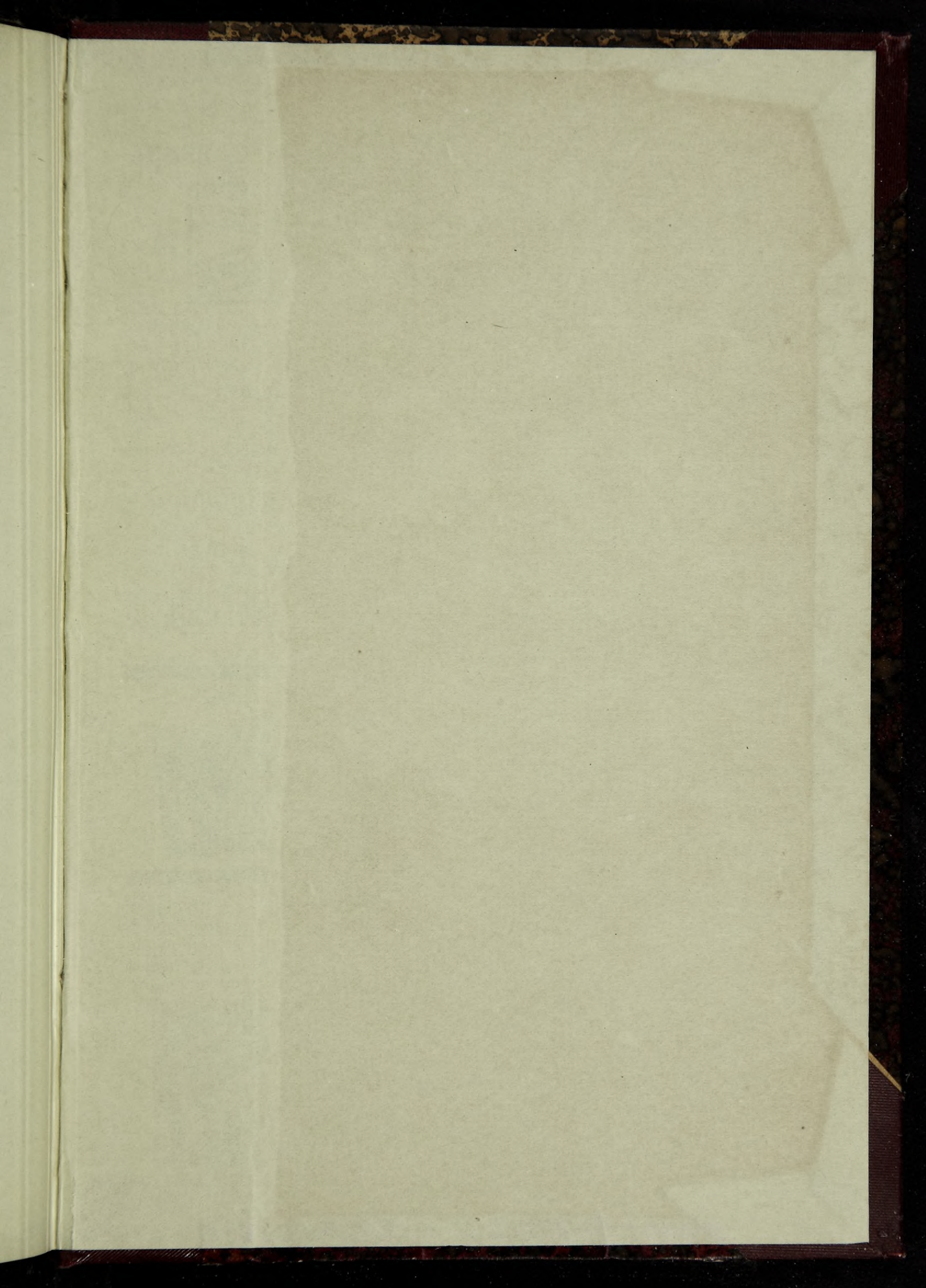
Berättelsen är sammanhållen af en romantisk kärlekshistoria och hänför sig till de tilldragelser, hvilka föregingo det blodiga skådespel, som skildras i J. J. Wecksells dram „Daniel Hjort“. Handlingen försiggår dels på Åbo slott, dels i Österbotten, dels på Olofsborg och på Götrik Finckes gård Porkkala i Lampis o. s. v., förande läsaren in i stormännens hemlif, såväl som i de hårdt förtryckta böndernas stugor.

Utan att belasta framställningen med tröttande kulturhistoriskt material, har författaren stödt sin skildring på noggranna forskningar äfven i dess smådetaljer och sålunda åstadkommit en trogen, och därför så mycket värdefullare tidsbild.

Förläggaren.

iga
er-
be-
sla
ng,
ro-
rel-
om
t".
er-
kes
en
ör-
de
sin
ess
ch

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET, LUND

15000

400875272